

Asaulhak Kasmi • Mustansar Hüseyin Tarar • Niyaz Fetihpuri
Ahmet Nedim Kasmi • Safdar Mahmut • Muştak Ahmet Yusufi
Kamal Muhammed Han • Eşfak Ahmet • Patris Buhari • İsmet Çağatay
Şefik-ur Rahman • İbni İnşa • Fikir Tonsvi • Halide Hüseyin

ÖLÜMÜME İLİŞKİN BİR YAZI

Pakistan-Hint Edebiyatından Öyküler

Urduca Aslından Çeviren ve Derleyen

Celal Soydan

İMGE kitabevi

Celal Soydan, 1988 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Urdu Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan mezun oldu. 1988-1994 yılları arasında Pencab Üniversitesi (Pakistan), Urdu Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde ilerı düzey diploma ve yüksek lisans eğitimi gördü. 1994 yılında AÜ DTCF, Urdu Dılı ve Edebiyatı Anabilim Dalı'na araştırma görevlisi olarak atandı. 1999 yılında doktorasını tamamladı. Halen aynı bölümde doçent olarak görevini sürdürmektedir.

Soydan'ın Eserleri:

- *Pakistan-Hindistan Öyküleri* (Derleme-çeviri, İletişim Yayınları, 2001)
- *Aşk ve Tutku-Muhammed Ikbal* (Çeviri, Akçağ Yayınları, 2000)
- *Urdu Dilinin Türk Asıllı Şairi MIRZA GALIB* (İnceleme, Nüsha Yayınları, 2004)
- *Ölümüme İlişkin Bir Yazı* (Derleme-çeviri, İmge Kitabevi Yayınları, 2005)

İmge Kitabevi Yayınları
Genel Yayın Yönetmeni
Şebnem Çiler Tabakçı

ISBN 975-533-442-4

© İmge Kitabevi Yayınları, Celal Soydan, 2005

Tüm hakları saklıdır.
Yayıncı izni olmadan, kısmen de olsa
fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik
yöntemlerle çoğaltılamaz.

1. Baskı: Haziran 2005

Yayına Hazırlayan
Ülkü Doğanay

Düzelti
Alaattin Topçu

Kapak
Murat Özkoyuncu

Sayfa Düzeni
Yalçın Ateş

Baskı ve Cilt
Pelin Ofset Tipo Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Mithatpaşa Cad. No: 62/4 Kızılay-Ankara
Tel: (312) 418 70 93/94 - Faks: 418 10 46
www.pelinofset.com.tr

İmge Kitabevi
Yayıncılık Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Konur Sok. No: 3 Kızılay 06650 Ankara
Tel: (312) 419 46 10 – 419 46 11 • Faks: (312) 425 29 87
İnternet: www.imge.com.tr • E-Posta: imge@imge.com.tr

İmge Dağıtım

Ankara
Konur Sokak No: 43/A Kızılay
Tel: (312) 417 50 95/96 – 418 28 65
Faks: (312) 425 65 32
E-Posta: dagitim@imge.com.tr

İstanbul
Mühürdar Cad. No: 80 Kadıköy
Tel: (216) 348 60 58
Faks: (216) 418 26 10
E-Posta: kadikoy@imge.com.tr

Derleyen ve Çeviren

Celal Soydan

Ölümüme İlişkin Bir Yazı

(Pakistan-Hint Öyküleri)

İMGE kitabevi

İçindekiler

Cennet mi, Cehennem mi? 7
Ataulhak Kasmi
Ölümüme İlişkin Bir Yazı 11
Ataulhak Kasmi
Erzurum'da Hazan 15
Mustansar Hüseyin Tarar
Mollayla Birkaç Saat 31
Niyaz Fetihpuri
Görgüsüz 45
Ahmet Nedim Kasmi
Rica 55
Ahmet Nedim Kasmi
İmam Gaddu 63
Safdar Mahmut
Muzi 75
Muştak Ahmet Yusufi

İkinci Yusuf 87
Karnal Muhammed Han
Rüyalar Adası 99
Eşfak Ahmet
Köpekler 111
Patris Buhari
Küçük Kızın Ninesi 117
İsmet Çağatay
Başarının Sırrı (İkinci Kısım) 131
Şefik-ur Rahman
'İhtiyaç Yok' İlanları 139
İbn-i İnşa
Kadınlar Sendikası 143
Fikir Tonsvi
Ulak 151
Halide Hüseyin
Yazarlar Hakkında 161

Cennet mi, Cehennem mi?

Ataulhak Kasmi

Zaman zaman cennetin nasıl bir yer olduğunu düşünürüm. Her defasında tuhaf görüntüler gelir gözümün önüne. Bu düşüncelere daldığım bazı zamanlar diyorum ki, cennete girmiş olsam oradaki yaşamım nasıl olurdu acaba? Bu konuda düşündüğümde pek çok garip şey gelir aklıma. Mesela, yakuttan yapılmış bir sarayım olacak, yatak odam da çimento ve kum yerine değerli mücevher ve incilerden yapılma olacaktır; perdeleri şöyle olacak, mobilyası böyle olacak... Sabah olduğunda bal havuzu kenarına gelip tostuma bir miktar bal süreceğim ve süt nehrinden bir bardak süt alıp kahvaltımı yapacağım. Üç dört tane huri bacaklarıma masaj yapıyor olacak, ama hemen aklıma başka bir şey takılıyor: Cennette bacaklarımın ağrıması söz konusu olmayacağına göre hurilere böyle bir iş yaptırmaya gerek kalmayacak. Ayrıca cennetteki huriler binlerce, milyonlarca yıl yaşlı olacaklardır; kim bilir o yaştaki huriler başka bir işe de ya-

rayacaklar mı acaba? Neyse, diğer köleler yelpaze sallıyor olacaklar diye düşünürken, hemen aklıma cennette sıcak namına bir şey olmayacak ki köleler yelpaze sallasınlar düşüncesi geliyor. Bu yüzden orada hizmetime verilecek olanlara yaptıracağım hiçbir şey gelmiyor aklıma. Beni mutlu eden tek düşünce, sabah erkenden kalkıp önce namaz kılmak, ardından sağlıklı kalayım diye bal ve süt nehirleri kenarında bir, bir buçuk saat kadar yürüyüş yapma düşüncesi. Ama hemen bu düşündüğüm şeye kendim gülmeye başlıyorum; cennette sağlıklı kalmak için yürüyüş yapmaya da gerek olmayacak! Orada ne hastalık olacak ne ölüm ne de yaşlanma; orada gepegenç kalınacak. Tüm bu düşüncelerin yanında beni epeyi tasalandıran başka bir düşünce geldi aklıma; sabahtan akşama kadar nasıl vakit geçirecektim ben? Orada ne Halka-yi Erbab-i Zouk[1] vardır ne bir gazete çıkıyordur ne de eğitim kurumları vardır. Benim bu üç tutkum, yani edebiyat mahfilleri, köşe yazarlığı ve eğitimcilik bu kurumların varlığına bağlı. Sonra dedim ki sabahtan akşama kadar Allah'a ibadet eder dururum öyleyse. Ama bu işle de ezelden beri melekler görevlendirilmişlerdi. Cennette türlü türlü yemekler, çeşit çeşit meyveler vardır diye düşündüm. Ama bu düşünce de beni rahatlatmadı; zira bütün gün yiyip içmekle vakit geçirilemezdi ki! Sonunda bu işi Allah'a bıraktım; cennette neler olacağını ve cennetliklerin nelerle meşgul olacağını sadece o bilir.

Cennetten sonra düşüncelerim cehenneme doğru kaydı. Dedim ki Allah göstermesin, ettiklerim yüzünden olur da cehenneme gönderilirsem halim nice olur? Defalarca harlı ateşlere atılacağım, susadığım zaman bana su yerine irin içirecekler, zebaniler omuzlarındaki kocaman gürzleriyle biz cehennemliklere vura vura posamızı çıkaracaklar diye düşüncelere daldığımda tüylerim diken diken oldu.

---

[1] Edebiyatçılar Derneği (ç.n.).

Ama sonra beni biraz olsun rahatlatan düşünceler gelmeye başladı aklıma: Dünyada bizi yanlış yönlendirenlerin yüzlerinde riyakârlık perdeleri vardı; görünürde başka, içten başkaydılar, bu yüzden dış görünüşleriyle bizi aldatmışlardı; artık cehennemde karşılaştığımızda asıl yüzleri ortaya çıkmış olacak ve onlara neden beni aldattınız diye sorabileceğimi düşünüp rahatladım. Ayrıca sayısız şer âlimleri, adaleti katleden hâkimler, zulmeden, baskıcı ve yasal sınırların dışına çıkan iktidar sahibi beyler, Hindistan coğrafyası Müslümanlarının yüce sığınağı olan Pakistan aleyhine entrikalar çeviren ve bu ülkeyi rezil rüsva etmeye çalışan siyasetçiler, generaller olacaktır orada. Onlara tek tek soracağım; Pakistan Müslümanları size ne kötülük yaptılar da güvenlerini sarstınız ve yaşamlarını cehenneme çevirdiniz? Sonra, artık bunu sormanın ne faydası var diye düşündüm. Olan olmuştu artık. Pakistan cennetini cehenneme çevirenlere cezaları yaşamlarında verilmeliydi. Sonra dedim ki, varsın geç olsun, ama bunların hesabını soran biri olsun hiç değilse.

Neyse, hayali cennet ile cehennem gezintisi beni epeyce çelişkiye düşürdü. Cehennem zaten hiçbir şekilde kabul edilebilir bir yer değildi, cennet hakkında ise tam bir bilgimiz yoktu. Oradaki yaşamın nasıl olduğunu, ne tür zevkler sağladığını bilmiyoruz; cennetin sağladığı zevklerdeki devamlılığı sıkıcı olmaktan kurtarmak için ayrılık ve kavuşma, aşk ve nefret, aydınlık ve karanlık, mutluluk ve keder, çocukluk-gençlik ve yaşlılık, kuraklık ve yeşillik, kısaca yaşamı tekdüze olmaktan kurtaran tüm zıtlıkların orada ne şekilde sunulacağını bilmiyoruz. Tüm bunların cevabını inşallah öldükten sonra size verebileceğim. Bir beyit;

"Oradan dönüp gelen biri varsa anlatsın
Ne elde edeceğiz, ne edemeyeceğiz."

Bu yüzden cennetten veya cehennemden göndereceğim taze yazılarımı bekleyiniz.

Ölümüme İlişkin Bir Yazı!

Ataulhak Kasmi

Entelektüel bir arkadaşıma telefon edip dedim ki, "Dostum, sana haber vermek istediğim şey şu; biraz önce ben öldüm ve şu anda yengen ve yeğenlerin ağlamaktan perişan bir haldeler, biraz bize gelip onları teselli et."

Arkadaşım, "Ya bu çok kötü oldu şimdi. Çok iyiydin sen, ne oldu sana birden bire?" diye sordu.

"Ne olduğunu ben de bilmiyorum; orucumu açtım, namaz kıldım, sonra belimi biraz doğrultayım diye divana uzandım, bir de baktım ki Azrail gelivermiş. Korku içinde, hayırdır neden geldin, diye sordum. Canını almaya geldim, dedi. Bazı önemli işlerim var, dedim; ne olur birkaç yıl sonra teşrif edip gelsen, ben de bu süre içinde işlerimi halletsem. Ama Azrail dedi ki, kimin yanına gitsem daha sonra gelmemi söylüyor. Dünyada yapılacak o kadar çok iş var ki, merak etmeyin sizler olmasanız da tüm işler yapılacaktır. Bunu duyunca, misafire yiyecek içecek bir şeyler hazırlaması için oğluma seslenmek istedim; Azrail yemek-

le meşgulken bir kenardan sıvışır giderim düşüncesindeydim. Ama bedenimin hareketsiz kaldığını hissettim. Karım gelip gözlerimi kapattı ve ağlayıp sızlanmaya başladı. Birisi gelip kulaklarıma ve burnuma pamuk tıkadı; pamuklar yüzünden canım çok yanıyor. Neyse bunları bırakalım, buraya ne zamana kadar gelebileceğini söyle. Ev halkının bu şekilde ağlayıp sızlanmasına dayanamıyorum."

Arkadaşım, "Şimdi teravih namazı kılmam gerekiyor, yapmam gereken başka ibadetlerim de var. Ayrıca sahura kalkarken zorlanmayayım diye erkenden uyumam lazım. Seni ve çocuklarını elbette çok seviyorum, ama bunun için ibadet ertelenemez ki!" dedi

Arkadaşımın söyledikleri beni çok üzdü, ama duygularımı bastırmaya çalıştım. "Önemli değil, sabah cenazeye gelirsin, cenaze saat on birde kaldırılacak." dedim.

"Ya şu cenaze kaldırma saati biraz ileri geri alınamaz mı? Neyse, yengeye telefon eder bu konuyu onunla konuşurum." dedi.

"On birde başka bir işin mi var?" diye sordum.

Yakın arkadaşım, "Şube müdürünün halası hanımefendi vefat etmiş, onun da cenaze namazı saat on birde. Ama merak etme, ben yengeyle konuşup birlikte zaman ayarlamasını yaparız." diye karşılık verdi.

Arkadaşımın bu sözleri beni yine yaralamıştı. "Cenaze saatini nasıl değiştirebileceksin? Diğer şehirlerde yaşayan akrabalara saat on bir diye haber verildi; gazetelere de bildirildi. Neyse, cenaze namazına gelemesen de olur, mevlidime gel ama." dedim.

"Mevlidin ne zaman okunacak?" diye sordu.

"İki gün sonra, öğleden sonra saat dörtte." dedim.

"Dur bir dakika, ajandama bakayım." dedi.

Ajandasına baktıktan sonra, "Ya kusura bakma dostum, iki gün sonra saat dörtte benim televizyon çekimlerim var. Yenge hanımla konuşayım ben, belki zamanı biraz ileri geri alabiliriz." dedi.

Bu sözleri beni derinden yaraladı. "Peki, konuşun bakalım." dedim.

Dedi ki, "Ne olur kusura bakma, sen öldüğün haberini verdiğinde, hemen telefon numaranı defterimden silmiştim. Numaran aklımda değil, söylesene sizin evin telefon numarası kaçtı?"

Öfkeyle telefonu kapattım.

Bu arkadaşıma telefon ederken aklımdan bambaşka şeyler geçirmiştim halbuki: Çocuklarıma göz kulak olmasını söyleyecektim ona; hayatım boyunca helal para kazanma peşinde olduğum için birikimim olmadığını anlatıp ola ki sıkışırlarsa çocuklarıma yardımcı olmasını rica edecektim. Ama onun tutumunu görünce bu konuda hiçbir şey söylemedim.

Ölümümden bir süre sonra, ortak arkadaşımız olan biri vefat etti. Cennetin kurallarına uymadığı için birkaç günlüğüne cehenneme gönderilmişti. Bu arkadaşım beni cehennemde görünce çok şaşırdı. "Bunda şaşıracak ne var, günahlarım iyiliklerimden fazla çıktı, şimdi günahlarımın karşılığını alıyorum." dedim.

Cennetten 'şartlı' olarak cehenneme gelen arkadaşımın anlattığına göre, benim yakın arkadaşım şimdilerde dünyada beni anma törenlerine başkanlık yapıyor, benden bahsederken gözleri doluyormuş. Çoluk çocuğuma yardım adı altında şimdiye dek milyonlarca rupi toplamış.

Geçici cehennem arkadaşım cebinden bir gazete kupürü çıkardı. Yazı benim vefatım hakkındaydı, ama resim dünyalık arkadaşımın resmiydi. Yazıda beni öve öve, yere göğe sığdıramıyordu. Arkadaşının ölümüyle dünyada yapayalnız kaldığını yazmış, hatta öyle büyük bir acı çekmiş ki eli ayağı tutmaz hale gelmiş ve cenazeme de, mevlidime de bu yüzden katılamadığını yazmış.

Gazete kupürüne bir göz attım ve sonra parça parça edip cehennemin gürül gürül yanan ateşine fırlatıp attım.

Erzurum'da Hazan

Mustansar Hüseyin Tarar

"İstanbul, İstanbul!" Kondüktör her kompartımanın kapısını çalarak ilerliyordu. Meşhur gece treni, Bulgaristan ve Sofya'dan geçerek son istasyona, yani İstanbul'daki istasyona giriyordu. Avrupa'da altı ay seyahat ettikten sonra ülkeme dönüyordum. Cebimde sadece Lahor'a kadar yetecek miktarda yol parası vardı. Gümrükten bir an önce kurtulup Erzurum'a giden treni yakalamayı düşünüyordum. Oradan sınırı geçip İran'a, ardından Afganistan ve sonunda görmek için sabırsızlandığım sevgili ülkem Pakistan'a.

Gümrüğe ulaştığımızda gümrük memuru, "Bütün eşyalarını aç" emrini verdi.

"Birkaç fotoğraf makinesi ve birkaç elbiseden başka bir şeyim yok." dedim.

"Zamanımı boşa harcama, bütün eşyalarını aç."

Bavulumun kapağını öyle bir savurarak açtı ki sanki şiddetli sıcakta vantilatör görevi gördü.

"Hım!" Bir fatih edasıyla bana baktı, "Kadın giysileri."

Rica eder bir sesle, "Birader, bunlar küçük kız kardeşlerim için." dedim.

"Bunlara izin yok." Giysileri bir bohça şeklinde toparlayıp kenara aldı ve bana bir makbuz yazdı. Giysilere el konuldu veya onlar için gümrük ödemem gerekecek diye tasalanıyordum.

Üzgün bir yüz şekline bürünerek, "Bu makbuzu ne yapayım ben?" diye sordum. Durup durup yol için harcamam gereken parayı düşünüyordum. Eğer burada iki gün bile kalmam gerekirse geri dönüş için ayırdığım para elden gidecek ve ben Lahor'a gitmek yerine Avrupalı hippiler gibi Tebriz çarşılarında dilenip durmak zorunda kalacaktım.

"Yarın gel." Gümrük memuru bir hippinin üstünü arıyordu.

"Ama trenim yarım saat sonra hareket ediyor ve benim param..."

"Yarın!" dedi kükreyerek.

'Yarın' geldiğimde ulusal bayram nedeniyle tatildi. Üç dört gün oralarda süründükten sonra gümrük idaresinin, o birkaç giysiyi trenle Erzurum'a göndereceğini ve oradan İran sınırına kadar bir gümrük 'memuru'nun bana refakat edeceğini öğrendim. Mecburdum, kanun bunu emrediyordu. Zira seyyahlar Avrupa'dan çeşitli mallar, özellikle kadın giysileri getirip Türkiye'de satıyor ve iyi bir para kazandıktan sonra sınırı geçiyorlardı. Bunu engellemek için böyle bir kanun yapılmıştı. Önce dedim ki, her şeyi bırakıp ülkemin yolunu tutayım, ama ya yolda param tükenirse ne yaparım diye düşündüm. Ayrıca, elbette öncelikle benim, sonra Avrupa'dan getireceğimi düşündükleri giysilerin yolunu gözleyen kız kardeşlerimin yuvarlak yüzleri aklıma geldi; onların asılan yüzlerine dayanamazdım!

Giysilerin posta giderleri için bir miktar para ödeyip makbuzu aldım ve otele geldim. Eşyalarımı toplayıp doğruca Galata köprüsünün diğer tarafında bulunan otobüs terminaline gittim. Erzurum'a kadar otobüsle tren bileti arasında epeyce fark vardı. Mevcut paramı hesapladım ve biletçiye, "Erzurum?" diye sordum. "Aktarmasız. Bütün gece yolculuktan sonra sabah Ankara. Yarın akşam Trabzon. Orada geceyi geçirdikten sonra ertesi akşam Erzurum." Bileti alıp otobüse bindim. Önce şekerleme satan biri geldi, sonra gazete satıcısı, onların ardından kaytan bıyıklı yakışıklı bir delikanlı otobüse bindi. Elinde bir takım elbise vardı.

Tüm yolculara hitaben ciddi bir sesle, "Beyler!" diye seslendi. "Ben elbise satıcısı değilim. Daha biraz önce, Fransız bir gezginle karşılaştım. Zavallı soyulmuş. Onun bu haline dayanamadım ve sırf insanlık namına ondan şu son derece şık ve yüzde yüz halis yün elbiseyi sadece iki yüz liraya satın aldım. Aslında bu elbiseye ihtiyacım yok; satın almak isteyene satacağım. Kâr istemiyorum." Elbiseyi yüzüne götürüp sürdü. "Yumuşacık, yüzde yüz halis yün." Önümdeki sırada oturan yolcu elbiseye dokundu ve hakir görür ses tonuyla, "Ihh, yüzde yüz yün ha! Ne alakası var yünle." Bıyıklı kızdı. "Beni rencide ediyorsun. Ben sırf insanlık namına satın almıştım bunu."

"Hıı, sadece insanlık namınadır. Eğer insanlık namına duyguların bu kadar güçlüyse bir kıyak yap ve bu elbiseyi elli liraya bana sat. Ayrıca ben de Türk olduğum için senin insanlık namına duygunu bir Fransız'a oranla daha fazla hak ediyorumdur." Konuşan yolcu, takdir bekler gözlerle diğer yolculara baktı. Bazı yolcular gülüştüler. Yanımda oturan şişman adam, "İnsanlık namına deyip kendini zora soktu delikanlı." dedi.

O esnada bıyıklı genç düşünceye daldı. Kısa bir süre sonra başını kaldırdı ve büyük bir ciddiyetle o yolcuya,

"Ben de bu elbiseyi elli liraya satmazsam anamın çocuğu değilim." diye seslendi. Yolcu hemen elini cebine attı, ama cebinden para çıkarmasına fırsat vermeden bıyıklı genç kükrer bir tarzda, "Ama sana satmayacağım. Çünkü sen benim insaniyetlik duygularımla dalga geçtin." dedi. Yolcu hemen yanındaki köylü kılıklı adama döndü, "Adi herif sıkıştı. Sen hemen o elbiseyi satın al. Delikanlı otobüsten iner inmez on lira fazlasına senden satın alırım." dedi.

Ağzı açık bir şekilde olup biteni dikkatle izlemekte olan köylü, hemen cebinden elli lira çıkarıp elbiseyi satın aldı. Oturduğu yerde on lira kazanmanın neresi kötüydü. Her yolcu elbiseyi dikkatle inceliyordu. Yanımdaki şişman adam elbiseyi burnuna yaklaştırdı, sonra parmaklarıyla yoklayıp, "Yüzde yüz yün ha! Bu halis naylon. Yirmi lira bile etmez. Nereye gitti o yolcular?" Koltuk boştu. Sonradan anlaşıldı ki o ikisi arkadaştılar ve herkesi aptal yerine koymuşlardı.

Otobüsün hareket saati üçtü; dolayısıyla saat tam altıda hareket etti ve doğruca boğazda bekleyen araba vapuruna girdi. Avrupa'dan Asya'ya geçiyorduk. Yaban elden memlekete. Sabahın sisleri arasında Ankara'ya ulaştık. İkinci gün Karadeniz sahilindeki Samsun'a ve aynı akşam, bir zamanlar Roma İmparatorluğu'nun Asya'daki son kalesi olan Trabzon'a... Para sıkıntısı yüzünden geceyi Karadeniz sahilindeki yıkık bir balıkçı kulübesinde geçirdim. Ertesi sabah aynı otobüsle Erzurum'a yola çıktım. Otobüs ıslak yollarda kayarak ilerliyordu. Virajlar, uçurumlar, rampalar, iniş çıkışlar, sonra kuytu vadilerde kıvrıla kıvrıla akan dereler, pırıltıları yansıyan soğuk sular, çiseleyen yağmur, sis ve duman. Trabzon'dan ayrılalı iki saat olmuştu, ama Karadeniz'in nemli havasının kokusu hâlâ her yanda hissediliyordu. Beyaz koyunlar kar topakları gibi akıp gidiyordu. Çoban, yağmurdan korunmak için yırtık paltosunu

başına çekmiş, bu sefer dereden mutlaka sel gelecek diye düşünüyordu.

Şoför, torpido gözünden bir şişe çıkardı ve gözünü yoldan ayırmadan arkasında oturan yolcuya uzattı. Şişe elden ele bana kadar ulaştığında içinde hâlâ bir miktar limon kolonyası vardı. Avucuma boşalttım, yüzüme sürdüm. Türkiye'deki otobüslerde, dağ yollarında yolculuk esnasında yolcuların kötüleşmesi ihtimali olduğu durumlarda limon kolonyası verilir. Biz de son bir saattir Zigana dağında ilerliyorduk.

Deniz ve kara yoluyla binlerce kilometre katettikten sonra artık vatanıma dönüyordum.

Seyyahın dönüşü! Korkuya benzer hisler oluşmaya başladı içimde. Beynimden garip garip vesveseler geçiyordu. Eğer bu otobüs, altı bin fit yükseklikteki Zigana dağının bir virajını dönmek yerine ya doğruca uçuruma yuvarlanırsa? Hem seyyahsın hem de korkuyorsun? Kendi kendime kızmaya başladım. Eğer bu kadar korkaksan ülkende, Mall Road'taki güzel bir çayevinde oturup çay içseydin ya! Bayat kurabiyeler yiyip hiçbir tehlikesi olmayan bir yaşam sürseydin. Buralarda ne işin var? Ayrıca, sen ki ufkun öte yakasına kadar gidip geldin. Yüzlerce yerde güneş doğdu battı; kâh karla kaplı tepeleri parlatarak, kâh bomboş ovalara kırmızı şafak örtüsünü sererek, kâh karanlık ormanlara çeşitli renkler doldurarak.

Otobüs çok tehlikeli bir virajı döndüğünde zehirli vesveseler yılanı beynimde kıvrıla kıvrıla dolaşmaya başladı, ki o yılanı yolculuk esnasında hiçbir yerde ezmeyi başaramadım. Ya buralarda bir kaza olursa? Afganistan çöllerinde bir kaza olmuştu. Otobüs yoldan aşağı yuvarlanmıştı; kumların üstünde ters yatıyordu, biraz ileride ölenlerin cesetleri duruyordu. Cesetlerin çoğu Avrupalı seyyahlarındı; ölüm onları o ıssız yerlere çekip getirmişti. Acaba beni de Türkiye'nin bu dağlık bölgesine mi çekip getirmiş-

ti ölüm? Ya ben de bu ecnebi memlekette ölürsem? Annem, orada evinin mutfağında oturduğu yerde ölür gider, ya babam? Bana kadar nasıl ulaşır? Nasıl? Bu konuyla yoğunlaşan beynim defalarca bunu tekrarladı ve vehmim korkunç bir hayal şeklinde beynimde kabarmaya başladı. Otobüsüm kaza yapmış, annem babam ağır yolculuk çilelerini çekerek Pakistan'dan Türkiye'ye doğru geliyorlar.

Yol dümdüz ve hareketsiz. Otobüs öğlen sıcağını yara yara, çocuklar gibi homurdanarak ilerliyor. Babamın yüzü her çeşit duygudan yoksun. Beyaz saçlar, sıska beden, yaşının birkaç çizgi şeklinde etkisini gösterdiği al beyaz yüz. Ya annem... Bugüne kadar evinden dışarı adım atmamış Doğu geleneklerine bağlı bir kadın. Beyaz örtüsüne bürünmüş, suspus. Karı koca, sessiz sedasız otobüsün sürati karşısında eriyip giden yolculuklarını kısaltan yola bakıyorlar. Otobüste başka yolcular da var; ama varlıklarıyla yoklukları onlar için aynıydı. Ecnebi diller, ecnebi çehreler.

Otobüs Kabil'den Herat tarafına gidiyordu. Gazne çıkışında beyaz giysili bir seyyah ellerini kaldırmış duruyordu. Saçları uzamış, elbiseleri kirli ve yırtık, omzunda eşyalarını koyduğu torba, ama gözlerinde parıltı. Şoför frene bastı ve birkaç metre ileride otobüsü durdurdu. Seyyah koşarak geldi, torbasını pencereden içeri atarak çabucak otobüse bindi.

Otobüsün muavini seyyahın kirli elbiselerine bakıp burnunu çekerek, "Nereye gidiyorsun?" diye sordu.

Seyyah, ilginç bir umursamazlık içinde muavinin sorusunu duymazdan gelip, "Sen nereye gidiyorsun?" diye sordu.

"Herat."

"Öyleyse ben de Herat'a gidiyorum." Biletini aldı ve cebinden bir harita çıkarıp gidecek olduğu istikameti incelemeye koyuldu.

Annemin gözleri ona takılmıştı. Seyyahın yüzündeki ıstıraplı görüntü ve gözlerindeki parıltı ona çok şey hatırlatıyordu: Oğlum da tıpkı bunun gibiydi; onda da gezme tutkusu vardı. Sık sık bana derdi ki, anne, Allah beni yarattığında gezginlik ve avarelik cevherini mayama fazla katmış. Bu gezginci ruh yapım, beni rahat bırakmıyor. Aynı yerde durduğum sürece ayaklarım toprağa battıkça batıyor. Ben aynı yerde durmayı sevmiyorum. Ben de ona derdim ki, oğlum, başka arkadaşların da var ya! Bak ne kadar mutlu hayat sürüyorlar. Onlar neden senin gibi hissetmiyorlar?

Bana darılıp derdi ki, anneciğim, onların hepsi de kuyuda kurbağa. Sabah işe giderler, akşam amaçsızca Mall Road'da bir tur atarlar, akşam eve gelip televizyonun karşısında esneyip dururlar. Senin mutlu dediğin hayat bu mu? Dünya çok geniş anne! Kendi kendini bir köşeye paketleyip koymak nasıl bir mutluluktur?

Bir sarsıntıyla otobüs durdu. Şoför dışarı çıkıp alelacele motoru kontrol etti. "Otobüs bozuldu, daha ileri gidemez." diye seslendi. Bu haberi verdikten sonra şalvarının cebinden bir sigara çıkarıp yaktı ve bir kenara öyle bir oturdu ki sanki otobüsle hiçbir zaman hiçbir ilgisi olmamıştı. Yolculardan biri otobüsün üstünden eşyaları indirmeye başladı. Bu iki yolcunun bir tek bavulu vardı: Ağır ve cansız, sanki taştan bir bavul.

Erkek önce bavulu omzuna alıp yürüdü; ama kısa bir yürüyüşten sonra gücü tükendi ve bavulu sapından tutup arkasından sürüklemeye başladı. Biraz gerisinden kadın yürüyordu. Hava biraz sert esiyor ve beraberinde kumu da savuruyordu. Dikenli dal parçaları toz zerreleri gibi oraya buraya savrulup duruyordu. Kadının beyaz örtüsü esintide tiril tiril uçuşuyordu. Kefen kirlenmekteydi. Kısa bir sürede her yer kuma bulanmıştı. Çöl, kum ve sert esen havada uçuşan dallar. O viranelikte erkek, İsa misali çarmıhını sürüklemekteydi, kadın ise ağıt yakan Meryem'di.

Kum taneleri ve ter damlaları, erkeğin yüzündeki kırışıklıkları dolduruyordu. Ona diyordum ki, oğlum, içinde hiç varlıklı büyük biri olma isteği yok mu? Güzel bir kitap okuduğunda, dünyayı elde ettiğini sanıyorsun. Gözlerin sadece ufkun ötesine bakıyor, ama yanı başında olup bitenden haberin yok. Okuyup yazmak ve sadece gezginlik yapmakta bir şey yok.

O derdi ki, aşk olsun babacığım! Büyük biri olma isteğim elbette var. Ama bu büyüklük benim kalbimde, duygularımda. Neden anlamıyorsun? Erkeğin gözleri doldu. Evet, o milyonlarcasının içinde tekti; oğlum, dostum! Sonra ona derdim ki, oğlum, dışarıdaki dünya tehlikelerle dolu. Bilinmez çöllere vuruyorsun, ecnebi şehirlerde dolaşıyorsun, Allah göstermesin, ya oralarda bir kaza olursa?

"Eh kaza bu!" derdi gülümseyerek. Babacığım kaza nerede olmaz ki? Burada, evimizin önündeki yolu geçerken de olabilir. Ama o kaza evin önündeki yolda olmadı, aksine Türkiye'de Trabzon ile Erzurum arasındaki Zigana geçidinin keskin virajlı yollarında oldu.

Türk elçiliğinin temsilcisi evi bulmada hiçbir sorunla karşılaşmadı. Pasaportta adres tam olarak yazılıydı. O günlerde evdeki herkes sabırsızca seyyahın dönüşünü bekliyordu. Kapı çalındığında annem kirli elbise yığınını bir tarafa iterek, kardeşin geldi galiba, diye seslendi. Sevimli bir kız çocuğu arka odadan çıktı, koşarak avluyu geçti ve titreyerek geri geldi, "Anne, kapıda bir İngiliz[1] bekliyor" dedi.

Annem çamaşır ipinden beyaz örtüsünü başına sarıp kapının yanına geldi.

"Ben, Türk elçiliğinden geliyorum." O İngiliz bakışlarını yere indirip, "Bana ağır bir görev verildi. Üzüntüyle belirtmeliyim ki oğlunuz... Türkiye'de Erzurum yakınla-

[1] Bölgede Batılılar genellikle 'İngiliz' olarak tanımlanır (ç.n.).

rında otobüs kazasında vefat etti. Acınızı paylaşıyorum. İşte pasaportu ve eşyalarının makbuzu, elçilikten alabilirsiniz."

Gelen kardeşi değildi.

Evin önündeki yolu geçerken ölseydi yanımda olmuş olurdu. Yüzünü görürdüm, yanında ağıtlar yakardım, oysa şimdi? Polis memurları gelmiştir, pasaportunu alıp, kimsesizdir deyip orada bir yere defnetmişlerdir. Oğlu, ki okur yazar bir hanım arkadaşı onu Yunan tanrıçasına benzetirdi, çok yakışıklıydı; düz burun, iri gözler, ince dudaklar, erkeksi bir renk. Belki de bu yüzden geri gitmişti: Onun içindeki tanrıça, bir zamanlar tanrıların yaşadığı o yerlere çekip götürmüştü onu.

Biraz ileride başka bir otobüs buldular. Yolculuk devam etti. Herat, Meşhet, Tahran derken, İran ve Türkiye sınırındaydılar. Gümrük memuru pasaportlarını kontrol etti ve bir form verdi. "Lütfen yanınızdaki eşyalarınızı bu forma yazınız."

Erkek titreyen elleriyle formu doldurdu. Memur formu gözden geçirdi ve sonra ikisine şüpheli gözlerle bakarak sordu: "Hepsi bu mu? Sadece bir taş mı? Görebilir miyim?"

Kadın bavulu açtı. Beyaz mermer bir taş vardı bavulda.

"Bavuldan çıkarıp gösterin."

Taşın bir tarafında Arap harfleriyle yazılar vardı. Memur kaşlarını çattı, "Bu yanınıza alıp dolaştığınız şey de ne?" Onlara başka bir form verdi. "Bu zorunlu, ama sadece bürokratik bir işlem. Bu formu doldurup eşyanızı, yani bu taşı Türkiye'de satmayacağınızı taahhüt edin. Bu gerekli."

Kadın, "Oğlumun mezar taşını satar mıyım hiç?" dedi.

"Sen sus." dedi erkek. Sesinde yorgunluk vardı. "Memur bey, biz bunu satmayacağız. Ama bu taş sizin ülkenizde kalacak. Biz sadece bunun için geldik. Bu taşı çok

uzaklardan getirdik. Orada, Serkular Road'da dükkânlar var. Yeni evimin kapısına da oradan levha yaptırmıştım, bu mezar taşını da orada yaptırdım. Her ikisinde de aynı isim kazılı. Çok yorgunuz."

Gümrük memuru sessiz duruyordu. "Erzurum'a gidecek olan otobüsü gümrük kapısının dışında bulacaksınız."

Onlara, sanki Mari'den Nithyagali'ye gidiyorlarmış gibi geliyordu. Kıvrım kıvrım yollar, soğuk hava ve aşağıdaki vadide kat kat yeşillikler. Dağların her bir tarafına yayılmış kiliseler, bir zamanlar buralara tanrılara tapan Romalıların hâkim olduğunu gösteriyordu.

Şoför soruyu, "Evet, henüz bir ay bile olmadı." diye yanıtladı. "Hatırlıyorum, kaza buradan dört beş kilometre ötede olmuştu. O gün hafif bir yağmur vardı ve hava sisliydi. Bir virajı dönerken otobüs doğruca derin bir uçuruma yuvarlandı. Allah'a şükür ki bütün yolcular kurtuldu, sadece bir seyyah öldü. Allah taksiratını affetsin." Hemen önündeki bir dolaptan bir su şişesi çıkardı ve ağzına dayadı.

Son mektubu İstanbul'dan gelmişti. Gördün mü anne, hiç yoktan yere tasalanıp duruyordunuz. Bütün dünyayı dolaştım geldim, ama hiçbir yerde bir sıyrıklık kaza bile atlatmadım. Artık sizlerle aramda sadece bir ülke kaldı. Beni beklemeye başlayın.

O tek ülke sonsuza kadar aramızda kaldı. Oğlum benim yanıma ulaşamadı, ben onun yanına gitmek zorunda kaldım.

Şoför, "Paşam" diye seslendi erkeğe. "O otobüs işte buradan uçuruma yuvarlanmıştı."

Erkek koltuğundan kalkarken, "Kardeşim, otobüsü burada durdurun." diye seslendi.

"Ama otobüs burada durmaz."

"Bizim otobüsümüz burada durur." dedi. Bavulunu alarak, "O ölen seyyahın mezarı nerede?"

"Ta aşağıda, şuradaki derenin kenarında. Neden sordunuz?"

"Mezarı görmemiz gerek."

Kadınla erkek aşağıya doğru hızlıca inmeye başladılar. Kısa bir sürede derenin kenarına ulaştılar. Erkek bavulu omzundan indirip yere koydu ve etrafı incelemeye başladı. Biraz ötede, kar topağına benzeyen koyunlar derenin kenarında otluyorlardı. Koyunların yanındaki çoban, tereddütlü gözlerle gelenlere bakıyordu. Çobanın yanına gittiler. "Kardeş, yaklaşık bir ay önce burada bir otobüs kazası olmuş muydu?" Çoban, evet anlamında başını salladı.

"O kazada bir seyyah ölmüştü." Çoban daha keskin bir şekilde başını salladı.

Erkek iki avucunu birleştirip tas gibi yaparak, "Onun mezarı vardı. Biliyor musun nerede?"

"Mezar? Evet, vardı. Geçenlerde bu vadiden sel geldiğinde mezarı da sürükleyip götürdü. Mezarın yerinden şimdi şu dere akıyor."

"Sürükleyip götürdü mü!" Kadın iç geçirdi. "Ama efendi oğlum, o kadar mezar var burada, onlara hiçbir şey olmadı da bütün vadide tek bir mezar mı akıp gitmiş?"

Alçak bir sesle, "Sen sus." dedi erkek, sonra bavulu açtı. Taşı dışarı çıkardı ve düz duruma getirip derenin ortasına attı. "Onun mezarı akıp gitmedi. Bu dere onun mezarı."

Soğuk su, taşın üzerinden parıltılar saçarak akıyordu. Su devamlı akıyor, bir kez geçen su bir daha geçmiyordu. Onu yerini taze su alıyordu.

"Akan suyun yerini taze su alıyor, onun yerini taze su alıyor..." Yarı açık zihnim bunu tekrarlayıp duruyordu.

Birden irkildim. Tövbe, tövbe, ben de ne kadar korkakmışım? İnşallah yaşlı annem ve babam mezar taşı yaptırıp mezarımı bulmak için yolda izde böyle sefil olmazlar. Tüm bunlar vehimden ibaret diye kendimi sakinleştirmeye

çalışarak koltuğuma yaslandım. Uykum tamamen kaçmıştı.

Şoför kendi kendine şarkı mırıldanmaya başlamıştı. Dar geçitler ve dağlardan geçip düz bir bölgeye ulaşmıştık. Otobüsün sürati de nispeten artmıştı. Yanımdaki koltukta orta yaşlı şişman bir Alman oturuyordu. Bakır çerçeveli bir gözlük takmış, elinde Anadolu Tarihi isimli kalın bir kitap. "Şu anda geçtiğimiz bölgenin her yanı tarih kokuyor." Kalın camlı gözlüğünün arkasında gözleri parıldıyordu. "Roma İmparatorluğu'nun sınırları buraya kadar uzanıyordu. Selçuklu sultanı Alpaslan işte bu vadilerde Romalıların dişlerini kırdı. Sultan II. Mehmet, Trabzon'u kuşattığında Trabzon şahı Davut'a haber gönderdi: İki yolun var, ya saltanatını bize teslim edip hem canını hem de malını kurtaracaksın ya da saltanatınla birlikte hem canından hem de malından olacaksın. Davut akıllı biriydi; ilk öneriyi kabul etti. Şehri sultana teslim etti ve hazinesini alıp Romanya'da sultanın ona tahsis ettiği kaleye gitti.

Trabzon, İpek Yolu'nun son şehriydi. Şu parıldayan ufak dere, kaynağı bu dağlarda olan Fırat nehridir. Affedersiniz, sıkılmıyorsunuz ya?" diye sordu kitabını kapatarak.

"Hayır, kesinlikle. Anlatmaya devam ediniz." Adam ilginç birine benziyordu.

"Ben Almanya'dan İstanbul'a kadar trenle geldim, oradan Trabzon'a ise gemiyle yolculuk ettim. Çok ilginç bir yolculuktu. Marko Polo'nun, Çin seferinden dönüşünde şu anda bulunduğumuz Trabzon'dan Venedik'e gittiğini herhalde biliyorsunuzdur (meleklerim bile bilmiyordu). Çin hükümdarının emriyle Prenses Kukachin'i İran'a getirmişti. İran şahı onunla evlenmek için beklemekteydi. Ancak sefer epeyi uzamıştı ve Kukachin İran'a ulaştığında İran şahı vefat etmiş, yerine oğlu geçmişti. Neyse prensesi Çin'e geri göndermek yerine kendisi evlendi. Şah efendi

Moğol neslindendi ve o dönemlerde İran'da saf Moğol nesli kalmamıştı. Marko Polo ödül ve ikramlarla memnun edildi. Şam yolu eşkıyalarla kuşatılmış olduğu için Marko Polo doğruca Trabzon'a geldi ve deniz yoluyla ülkesi Venedik'e döndü. Marko Polo'nun Trabzon'da konakladığı kervansarayın kalıntıları hâlâ mevcuttur. Kusuruma bakmayın, gerçekten çok konuşuyorum." Cebinden mendil çıkardı ve gözlüğünün camlarını temizleyip tekrar taktı. "Ben sadece Tahran'a kadar gideceğim. Siz nereye gidiyorsunuz?"

"Ben gitmiyor, geliyorum. Evimle aramda sadece bir ülke kaldı. Ülkemde herkes beni bekliyor. Yoruldum artık. Yolculuktan nefret ettim. Artık bundan sonra evden dışarı adım atmayacağım."

"Evet" dedi Alman gülümseyerek. "Eve dönmek her zaman güzeldir. Ama yolculuk konusunda hissettikleriniz geçicidir. Yolculuk bitiminde her zaman yorgunluk duyulur. Birkaç ay sonra tekrar dünya merakına düştüğünde o anlar sana zevk vermeye başlayacaktır, ayrıca yolculuk divaneliktir. Bahar mevsimi geldiğinde o da döner gelir. Bana bak, yaşlandım gittim, ama bu divanelik gitmek bilmedi. Çocuklarım dalga geçiyorlar benimle. Diyorlar ki, demek öyle baba, duyduğumuza göre Doğu çok esrarengizmiş. Her yerde soyguncular varmış. Etraf böcek doluymuş, insanlar uyuşturucu satarak geçiniyorlarmış. Yolculuğun elbette çilesi de oluyor. Ama bizim yeni nesil iyi bir ev ve daha iyi bir arabadan başka hiçbir şey düşünemiyor. Erzurum'a gelmek üzereyiz. Ben kitaplarımı ve fotoğraf makinemi toparlayayım. Savaşta olduğu gibi, yolculuktan önce de biraz bilgi edinmek son derece gereklidir."

Akşam alacakaranlığı ve yağmura rağmen Erzurum'un eski evlerinin güzel görünümlü kırmızı çatıları parıldıyordu. Şeyhler medresesinin çifte minaresi, etrafı saran sisle korkunç görünüyordu. Terminalin hemen yanında Palas

Otcli levhası asılıydı. İçeri girdiğimde anladım ki bu da şu bildiğimiz Palas otellerden biri. İstanbul gümrüğünün gönderdiği elbise paketi ertesi gün bana ulaşır ve hemen Tahran'a doğru yola çıkarım diye umuyordum. Sabah kalktım ve doğruca gardaki gümrük ofisine yollandım. Görevli memur elbiseler için bana verilen makbuza şöyle bir göz atıp, "Yarın" dedi.

"Yarın mı?" diye geveledim. "Ama ben Erzurum'da fazla kalamam. Param yok."

"Herkes öyle der." dedi bıkkın bir sesle. "Bir şey yapamam ben. Eşyalarının İstanbul'dan buraya gelmesi en az bir hafta alır. Yarın tekrar uğra."

Umutsuz bir şekilde dışarı çıktım. Hâlâ yağmur yağıyordu. Ertesi gün de aynı cevabı aldım. Her gün sabah gara gidiyor, İstanbul'dan gelecek treni bekliyordum. Trenler geliyor, ama benim eşyalarım gelmiyordu. Tüm gün içinde sadece bir tren geliyor ve akşam tekrar İstanbul'a geri dönüyordu. O anlarda istasyon pek kalabalıklaşıyordu. İş aramak için Avrupa'ya gitmekte olan Pakistanlılar ve oradan umutsuzca geri dönen Pakistanlılar; İngilizler, Amerikan, Alman hippiler. Uyuşturucu peşine düşenler. Erzurum 'Uyuşturucu Güzergâhı'nın önemli bağlantı noktasıydı. Buradan Tahran, Kabil, Lahor, Delhi ve oradan uyuşturucu alım satımı ve kullanımında hiçbir yasaklama olmayan hippilerin cenneti Katmandu. Gel keyfim gel, her yer uyuşturucu, hari om, hari Krişna.[2]

Tren gittiğinde gar ıssızlaşıyor. Dışarı çıkıp otele geliyorum ve elbisemi çıkarmadan yatağa uzanıyorum. Sabah çayla birlikte yoğurt yiyip tıraş olmadan tekrar gara doğru yola koyuluyor, memurdan yeni bir "yarın" cevabını alıp yorgun adımlarla geri dönüp geliyorum.

Ekim ayının sonuydu. Gardan şehre kadar uzanan yolun her iki tarafındaki meşe ağaçlarının sararmış yaprakla-

[2] Tanrı İşver, Tanrı Krişna (ç.n.).

rı dökülmeye başlamıştı. O gün nispeten fazla soğuktu. Kafkasya'dan gelen soğuk iyice sertleşmişti. Birkaç gün içinde soğuk daha da şiddetlenecekti, ya sonra... sonra kar yağmaya başlayacaktı. Önce Karanlık Dağa, sonra civardaki dağlara, ya sonra... sonra şehre inecekti.

Sabahtan beri sadece bir bardak ayran ve birkaç tane üzüm yemiştim. Ellerimi pantolonumun ceplerine koydum, rüzgâr ve yağmurdan korumak için başıma bere taktım. Bugün tekrar gardan olumsuz yanıtla dönüyordum. Ayakkabılarım su almaya başlamıştı. Kaldırımlara meşe ağaçlarından sarı yapraklar düşüyor, ilginç zikzaklar çizerek kayıp gidiyorlardı. Cebimdeki son lirayı avucumda sıkıca kavradım, avucum soğuk metal paranın tüm soğukluğunu çekip aldı. Şeyhler medresesinin yıkık minaresinin dibinde oturan yaşlı dilenci, "Hayırlı yolculuklar." diye seslendi. Sımsıkı avucumu dilencinin önündeki tasa açtım.

Şeyhler medresesinin eski demir kapısı önünde duruyordum. Bu medrese eski zamanlarda ilim ve edebiyatın merkezi olmuştu. Uzun abalı ve uzun sarıklı öğrenciler ta uzak diyarlardan gelip geniş avlunun etrafındaki yarı karanlık odalara tıkışırlardı. Dini ve dünyevi ilimler meşalelerini yakarlar, o ışıklar Semerkand ve Buhara'ya kadar yayılırdı. İçeriye bir göz attım. Karşıda yarı yıkık kubbenin altında bir Selçuklu prensesi uyumaktaydı. Yapı, Selçuklu mimari tarzında bir şaheserdi. Tüm yapı sessizliğe gömülmüş gibiydi. Ne kadar da sakindi! Soğuk bir rüzgâr tokadı geldi ve ben medresenin yıkık duvarına yapıştım. Yağmur da hızlanmıştı. Yol iyice ıssızlaşmıştı. Yaşlı dilenci yaygısını topladı ve istasyona giden yolda yürümeye başladı. Orada yağmurdan kurtulabilirdim. Artık yol ve kaldırım tamamen ıssızdı. Gökyüzündeki kabarık ve kapkara bulutlar hâkimiyeti şehri yarı karanlığa gömmüştü. Duvarın kırık tuğlalarından sızan sular ayaklarımın dibinde toplanıyordu. Soğuk ve açlıktan başım dönmeye başladı.

Ben neredeyim? Burada ne yapıyorum? Kulaklarıma ney melodisi ve tef sesleri geldi. Hafif ve sihirli sesler, uyku getiren ritimler, dervişlerin sema ritimleri, uzun aba ve fesler giymiş dervişler, dervişlerin ruhani raksı. Hareketli bir daire ve Viyana valsi adımları; bir, iki, üç, dön. Bir, iki, üç, dön... Ritim hızlandı. Vecit halindeyim. Ben kimim? Ben de dervişim. Benim de hiçbir şeyim yok. Erzurum, Mevlana Rum, her dem mest kalender.

O dingin ve sihirli melodinin dalgaları, beni omuzlarına bindirdi ve engin sahralardan, yüksek dağlardan ve şırıl şırıl akan derelerden geçirerek yolculuğumun güzel başlangıcı olan o parlak güne doğru uçuruyorlar gibi geldi bana.

Mollayla Birkaç Saat

Niyaz Fetihpuri

Yılan ile molla, dünyada pek çok türleri olan iki varlıktır. Elbette aralarında bir fark vardır: Yılanların çoğu zehirli değildir, ama diğerine gelince durum şöyledir:

Her nerede molla kılıklı görsen
İçinde bin türlü zehri vardır.

Cami imamından, mihrap ve minber vaizine kadar; cenaze namazı kıldıranından Beyzâvî ve Buharî[1] dersi okutan mollaya kadar, maşallah hepsinin tek ortak yanı, içleriyle dışlarındaki tezattır. Yani dış görüntüleri ne kadar parlaksa içleri o kadar karadır.

Bir mollanın 'görüntü bileşimi'nde, şekilsiz bir sarık, birbirine karışmış perçemler, kâh kulağa kadar uzanan, kâh daha kısa saçlar, uzun dağınık sakal, siyah izlerle dolu

[1] Nasuriddin Ebuhayr Abdullah bin Umar Şâfi'nin "Tefsir-i Beyzâvî" olarak bilinen "Anvar-uttenzil u Asrar-uttavil" adıyla yazdığı Kuran tefsiri ve Buhari'nin hadis kitapları medrese müfredatındandır (ç.n.).

alın, şirvani[2] benzeri bir kurta,[3] paçaları dizkapaklarının altına kadar uzanan şalvar, işlenmemiş deri mamulü pis kokular yayan ayakkabıyla birlikte tespih, asa ve mendil, ayrıca esans şişeciklerine kadar her şey mevcuttur. Bu, öyle kurumsal bir görüntüdür ki gören herkesin, hem molla olması hem de görüntüsü sebebiyle onu molla kabul etmesi sanki doğal bir zorunluluktur. Bu görünüme bürünen herhangi biri, dünyanın her neresinde kendine kavurma ve pilav tedarik ediliyorsa orada kurumsal misyonunu başlatmaya sanki Allah tarafından memur edilmiştir. Bu misyonu yürütmesine kim itiraz edebilir ki?

Mollalığın gelişiminin ilk halkası olan ve mekteplilerin erzak torbalarına dadanan evvel türü artık kalmadı. Ama onların mollalık konusundaki marifetleri, mollalık tarihini yazanlar için her zaman önem taşımaktadır. 'Zamane mollası' işte o 'geçmiş mollalık modeli'nin gelişmiş şeklidir ve 'mollalık sosyolojisi'nden bahsetmek isteyen her araştırmacı, mutlaka bu türün ilk ortaya çıkışından başlamalıdır. Bilimsel bir analiz yaparak bu konuya şu şekilde dikkat çekebilirsiniz:

Örneğin, mahallemdeki bir molla, uzun zamandır varlıklı bir beyin eşiğinde kendine bir yer edinmiş ve mahallenin oğlanlarını okutmaktaydı. Bir karısı ve çok sayıda çocuğu vardı; sıraya dizsen tam bir merdiven oluşurdu. Beyin hanesinde yemekle birlikte, aylık sadece beş rupi kazanırdı. Ama başka türlü vurgunları da olurdu. Şeker bayramı, kurban bayramı, kandil geceleri, adak ve benzeri bayramlarda muhataba esenlik dileyerek hediyeler elde etmesi olağan bir şeydi. Bundan başka da çeşitli uygulamaları vardı ve bu konuda tam bir mucit özelliğine sahipti. Örneğin, kalın ve geniş kurtasının önünde, arkasında, üst

---

[2] Yakasız, önü düğmeli, dizkapaklarına kadar uzanan tek parçalık geleneksel kıyafet (ç.n.).

[3] Kol ve etek bölümü geniş tek parçalık giysi (ç.n.).

ve alt taraflarında yaklaşık bir düzineye yakın cep vardı. Bu cepler çeşitli büyüklük ve farklı renklerdeydiler. Kimi kırmızı, kimi yeşil, kimi gri, kimi beyaz. Ders okumaya gelen her oğlan, evden gelirken mutlaka bir şeyler getirmesi için gizlice tembihlenirdi. Böylece, biri baharat getirdiğinde kırmızı cebe koyuverir; biri tarçın kabukları getirdiğinde gri cebe sokuşturur; biri un getirdiğinde beyaz cebe sunuverir; sebze türü yeşil şeyler de yeşil cebe sokuşturulurdu. Bunlardan başka bir de deri cep vardı; ne işe yaradığı bir gün ortaya çıktı: Müslüman bir yağcının oğlu bir maşrapa içinde yağ getirmiş ve kimseye fark ettirmeden o deri cebe devirivermişti. Kısacası, molla akşam evine, karısı ve mollazâdeler için hatırı sayılır bir bakkal dükkânı olarak dönerdi.

Sıradan bir kişi için bu olay belki pek fazla önem taşımayabilir; ancak bir sosyolog için böyle bir eğiticinin öğrencilerinde nasıl bir zihniyet oluşacağı ve o öğrencilerin ileride nasıl birer 'yurttaş' olacakları dikkate değer bir durumdur.

Neyse ki Allah'ın bu mahlukları ortadan kalktılar, ama onların evlatları veya eğittikleri kuşaktan gelen mollalar hâlâ var ve bunlar üç türe ayrılabilirler: İlki, Arapça eğitim veren medreselerde çocukları okutanlar; ikincisi, vaaz ve tebliğleriyle etrafına müritler toplayanlar; üçüncü türü ise politikaya atılıp Müslüman kitlelere önderlik ve rehberlik yapanlar.

İlk bahsedilenler, görünürde münzevi ve zararsız gibidirler. Ama inzivaya çekildikleri yer aslında, okumaya gelen çocuklara ateş püskürdükleri hareketli bir dersliktir. Zararsız olmaları yönüne gelince; eğer talebeler camilerde kalıp mahalle halkının verdiği bağışlar ve kuru ekmeklerle yetiniyorlarsa ahlaklı ve yüksek emelli yetiştiklerini; yok eğer ulusal bir okulda yatılı okuyorlarsa, oradaki eğitimin öğrenciyi geliştirmek yerine geriye iten ve bitirdikten son-

ra ezan okumaktan başka bir şey öğretemeyen eskimiş ve kokuşmuş müfredattan ibaret olduğunu düşünmelerinden belli olmaktadır.

Bu ilk bahsedilenlerin içinden diğerlerine oranla daha zeki olanlar, çoğunlukla başka bir tür şekline dönüşür; bunlar vaaz ve tebliğe başlayıp derhal 'şeyh' kisvesine bürünürler. Bu sınıf daha zengin, daha müreffeh, daha başarılı ve daha hareketlidir. Bu tür mollalar, önce Bangladeş ve Burma'nın cahil toplulukları arasında 'öğretilerini yayma meşki'ne başlar ve cahil Müslümanlara din ve din kuruculan hakkında yanlış rivayetler, uydurma hikâyeler anlatır, öncelikle İsrail oğulları peygamberleri hakkında vaazlar verirler. Din âlimi olmaları itibariyle kendilerini 'İsrail oğullarından bir başka peygamber' gibi göstermeye çalışır, yekten ve alenen 'öğreti sahibi mürşit' kesilip kendilerine bağlı olanları ve müritlerini defterlere kaydeder ve en azından 730 mürit edinmeye öncelik verirler; böylece her birinden yılda bir rupi bile toplasa (ki sıradan bir iş bu) günlük ortalama iki rupilik bir gelir kaynağı oluşmasını amaçlarlar. Mollaların bu türü, son derece 'iyi yiyen', 'iyi giyinen' türdür. Eğer bu tür, 'ağzına layık' her ihtiyacının sağlandığı bir beldeye kapağı atarsa sofrasındaki mönü şöyle şekillenir:

Sabah kahvaltısı: Namazdan hemen sonra yeşil çay, bir litreye yakın kaynamış süt, 250 gram kadar tereyağ, 100 gram kadar badem ezmesi, 125 gram kadar şıra, iki gözleme, üç haşlanmış yumurta, dört kebap.

Öğlen yemeği: Tavuk kavurması, tavuklu pilav, etli pilav, bonfile, yağlı lavaş, sütlaç ve kaymak.

İkindi yemeği: Sade çay ve taze meyve.

Akşam yemeği: Öğlen yemeğinin aynısı, ancak köfte ve balık kızartmasıyla birlikte.

Eğer molla, bu yiyeceklerin sağlanmayacağı ve sadece mercimek ve sebzeye talim edeceği endişesi taşıdığı bir ye-

re çıkagelmişse, "Bugünlerde büyük *çile* için ameldeyim, dolayısıyla kaymaktan başka bir şey yiyemem." şeklinde mazeretini dile getirir.

Mollanın elbisesi de her zaman yolculuk esnasında hazırlanır. Sarık sıkıntısı zaten çekmez; zira ne zaman yeni bir mürit nakit para ve tatlı takdim etse, yanında bir de yeni sarık hediye eder -ki sarık eve geldiğinde molla kızlarına başörtüsü ve molla oğullarına gömlek olur. Ancak sarıktan başka sık sık dikilmiş gömlek, yelek, şalvar ve fanila için çeşit çeşit kalın ve ipekli kumaşların da hediye mahiyetinde geldiği olur. Bazı akıllı mollalar, sırf bu amaçla müritlerini sadece kumaş tacirleri arasından seçerler.

Mollanın vaaz ve telkinlerine gelince, baştan sona Allah'ın celâlî ululuğuyla ilgilidir. Allah şöyle *kahhar*dır, böyle *cebbar*dır, cehennemi ne de geniş yarattı, günahkârları nasıl da ejderhalara sokturur, ateşte bir yakar bir yakar ki anlatılır gibi değil, bu yüzden sadece Allah resulünün veya başka bir pirin şefaat ettiği kişiler kurtuluşa erişebilir... Öyle bir sayar döker ki, sanki Allah'ın zalimliği, Cengiz Han veya Helaku zalimliği gibidir ve molla da onun baş veziridir. Mollanın diğer anlattıklarının büyük bölümü, kendince sırdan olan mucizevi kerametlerinden oluşur: Filan yerde ölmekte olan birini iyileştirdiğini, o sene bardaktan boşanır gibi yağmur yağdırdığını, filancanın kalbinden geçenleri şöyle okuduğunu, cinler padişahını çağırıp filancanın başına üşüşen kötü cinleri nasıl uzaklaştırdığını ve benzeri şeyler anlatır durur.

Eğer mollanın müzik zevki de varsa akşam üstü kavvali[4] eşliğinde trans hali ve kendinden geçme hareketleri de sergiler. Yoksa, akşam olur olmaz mollanın çekildiği yer erkekler için 'girişi yasak' bir yerdir; orası öğretilerinden faydalansınlar diye sadece kadınlara mahsus bir yer

[4] Bir tür mistik müzik (ç.n.).

olarak kabul edilir. Pir hazretleri yumuşak halının üzerinde minderlere yaslanmış bir pozisyon alır. Kadınlar, çekinerek gelir ve mollanın kuvvet macunu ve değerli gıda maddeleriyle beslediği etle kaplı bedenine masaj yapmaya başlarlar. Molla bir süre bu işlemin keyfini sürdükten sonra başka bir odaya gider ve orada özel öğretilerini aktarmak ve yol göstermek için her bir kadını ayrı ayrı huzuruna talep eder. Pir hazretlerinin deyimiyle, mukaddesliğinden dolayı 'şah damarı yakınlığında' olan o makamda olan bitenler öncelikle ortaya dökülmez; eğer biri boşboğazlık yapıp anlatmışsa derhal, 'Allah'ın gece gündüz döngüsünü nasıl düzenlediği' ve 'Allah güzeldir, güzellik ondandır' vaazları başlar ve cahil müritleri de, kadın ve kızlarının mollanın eğlence aracı olmasına hiç itiraz etmeksizin razı olurlar.

Üçüncü tür mollalar, ülkenin siyasi önderi ve rehberi olarak kabul edilsinler diye marifetlerini eğitimli kesim ve üst tabaka içinde sergilerler. Ülke ve ulusu bilinçlendirme babındaki çalışmaları boş bir sayfadan ibarettir; elbette tahrip ve fesat amaçlı çalışmaları hariç. Bu tabakanın varlığı o kadar tehlikelidir ki, belki sadece 'yılan' tanımlamasıyla tam olarak nitelenebilir.

Bu türün mollaları kötü giyimlidir; yerel ürünlere tutkulu, ithal ürünlerden nefret ederler; hürriyet ve bağımsızlık çalışmalarının önderleri, esaret ve baskının düşmanıdırlar; gelişmenin yanında, gerilemenin karşısındadırlar; kimsesizlerin hamisi, fakirlerin yegâne sığınağıdırlar. Tüm bunların hepsi olarak kendilerini yansıtırlar, ama fesat dolu sinelerinde öyle kesif ve ikrah edilesi bir öz varlık vardır ki, herhalde böylesi firavunlarda bile yoktu. Onların bütün bu hürriyet söylemleri, ateş saçan hararetli konuşmaları, sınırsız özgürlük tutkusu aslında sadece yerlerini koruma arzusundan kaynaklanmaktadır. Tüm bu rollere girmelerinin amacı, trenin birinci mevkiinde seyahat edebilmek,

yolculuğa çıkarken kalabalık insan kitleleri tarafından istasyona getirilip uğurlanmayı sağlamaktan başka bir şey değildir. Her gittikleri yerde kendilerini saygıyla karşılayacak bir topluluk bulunsun, boynuna çelenkler taksınlar, bindiği aracı Hint gençleri iteleyerek götürsünler arzusuyla yanar tutuşurlar. Gövde gösterisi yapar gibi kalabalık bir topluluk eşliğinde pazarlara, çarşılara çıktığında gururlu bir alçakgönüllülükle her iki elini göğsüne götürerek eğile eğile halkın selamını alarak ilerlesin ve konakladığı yer ziyaretçileriyle dolup dolup boşalsın isterler.

Kendilerini siyaset otoritesi, evrenin yaradılış mucizesinin 'sırdaşı' ve yerkürenin merkezi sanmaktadırlar. Eğer kendi varlıkları olmasa, dünya düzeninin altüst olacağına ve ulus gemisinin batacağına inanırlar. Bu türden mollalar pek az tehlikeye düşerler, ama düşseler bile sadece ileride daha da büyüyecek olan ticari amaçla kurdukları iş yüzünden düşerler. Bunlar, kendi görüşlerinin üstüne görüş tanımazlar. Sanırlar ki, tüm dünyada Allah sadece onları akıllı ve bilgili yarattı ve Allah'ın dünya halifeliği sadece kendi varlıklarından ibarettir. Toplantılara her zaman geç katılırlar; çünkü oraya ulaştıklarında bekleyenler ayağa kalksınlar ve boyunlarını uzata uzata ona baksınlar isterler. Gidecekleri yere faytonla giderler. Yüksek bir platforma yerleştirilmiş olan işlemeli ve altın kakmalı koltuğa kurulurlar. Toplantı boyunca yanındakilerle fiskosla meşguldürler ve kâğıt parçalarına yazdıkları değerli bilgilerle insanlara çözümler ihsan eder dururlar. Sanki oradaki topluluğun 'ulu önder'idirler ve tıpkı tüm parçaları senkronize hareket eden bir makinenin merkezi çarkıdırlar.

Bir mollanın, çıkardığı mollaca seslerle kanı harekete geçer. Önderlik yapma duygusu, el öptürmesiyle yıldırım misali şiddetlenir. Konuşmak için kürsüye çıkıp alkış seslerini duyduğunda, Allah'ın sadece kendi varlığı sayesinde mevcut olduğu hissine kapılır. Mollanın toplum içindeki

konumu işte budur. Ama acaba evinde nasıldır, beraber yaşadığı kişilere karşı davranış tarzı ve ev halkının hakkına hukukuna karşı takındığı tutum nasıldır? Kendini 'Allah'ın oğlu' sayan bu kişi nasıl bir baba, nasıl bir koca ve nasıl bir insandır? Tüm bu soruları, bir hizmetçiden daha kötü konumda olan zavallı karısına sormak gerekir; çocuklarından, çalıştırdığı kişilerden ve akrabalarından öğrenmek gerekir. Aslında onun meşrebinde sınırsız bir megalomanlık vardır; din ve imanı baştan sona kibir ve gururdur; kişiliği ise, kitaplarda hep karşılaştığımız, ama yüzünü hiç görmediğimiz firavunlarınkinin tıpa tıp aynısıdır.

Bu uzun girişten sonra, başlıkta belirtilen asıl konuya dönmem gerek. Mollalarla ilgili gözlemlerim o kadar geniş ki, istesem yıllarca bu konuda yazmayı sürdürebilirim; ama şimdi edebi bakımdan da latif olan çok taze bir olayı anlatmak istiyorum.

25 Temmuzda Hindistan Akademisi toplantısına katılmak üzere İlahabad'a gidiyordum. Pertabgarh tren istasyonundan bindiğim mevkideki kompartımanda, Hindu bir kadın köşede oturmuş, yanındaki (muhtemelen kocası olan şanslı) adamla sohbet ediyordu.

Bu kadın, ki ona genç kız demek daha uygun olacaktır, son derece güzel yüzü, kibarlığı, edaları ve zarafetiyle tam bir beyaz güvercin gibiydi. Kumral beyazlığı, yanakları ve vücudunun albenisi, gözlerindeki baygın ifade, dudaklarının kirazlığı, bedenindeki çekici salınım; tüm bunlar becerikliliği ve duyarlılığıyla birleşip herkesin etkilenmesi gereken bir uyum oluşturmaktaydı. Ondan etkilenmedim desem yalan olur. Fakat böyle durumlardaki felsefem, öncelikle kendime bakmak ve sabretmek yönünde olur. Tam onun karşısına, ona en yakın yere oturma fırsatım vardı. Ama sırf kadının kişiliğine saygımdan dolayı, ola ki rahatsızlık duyar ve yanındakiyle rahatça konuşamaz düşüncesiyle ona yakın olan yere oturmadım. Ben

tam bunları düşünürken bir molla, tastamam dış görüntüsüyle; sağ elinde taharet ibriği, sol elinde döşek ve maşrapasıyla içeri girdi. Bir bakışta kompartımanı gözden geçirdi ve hiç tereddüt etmeden benim neler düşünüp de oturmadığım yere karargâhını kurdu.

Görünüşünden ve kaba saba davranışlarından olsa olsa bir molla olacağına inancım tamdı. Tesadüfen aynı kompartımanda yolculuk eden tanışı bir avukat bey de ona 'molla' diye hitap edince inancım kesinleşti.

Mollanın yaşı altmışı geçkindi, ancak görünüşü, maşallah pek sağlıklıydı. Protez dişlerinin parıltısı ve kısmen tavuskuşu rengini andıran sakal boyası, henüz gençmiş izlenimi veriyordu. Bütün uzuvları yerindeydi, ancak sağ elinin serçe parmağı ve başparmağı birazcık kıvrık ve felçliymiş gibiydi. Galiba ameliyattan sonra olmuştu; zira elindeki büyük kesik izi buna işaret etmekteydi.

Mollayı burnunun dibine kadar sokulmuş gören kadın, örtüsünün kenarından ısrarla yere bakıp durdu. Sonra belli belirsiz bir tebessümle kocasına, kocası da ona baktı ve tekrar konuşmalarına devam ettiler.

Molla, yüzü kadına dönük olarak ve kadının alnında uğurböceği gibi parıldayan kırmızı bindiya görüş menzili içinde kalacak şekilde oturduğu yere kuruldu. Hedefine karşı iyi bir mevzi tuttuğundan emin olduktan sonra, kadının kocasıyla bir şekilde samimiyet kurup karşısındaki güzellikten faydalanmayı kendine helal kılma arayışına girdi. Ama talihsizlik bu ya, tanışı olduğu avukat bey, Binbir Gece masalcısından daha az konuşkan değildi. Mollayla başlattığı konuşmasını öyle kesintisiz bir şekilde sürdürüyordu ki, mollanın etrafıyla ilgilenmesine fırsat kalmıyordu. Molla ise, zaman zaman alnını kırıştırarak veya gazeteyi eline alıp okumaya çalışarak meşgul edilmekten rahatsızlık duyduğunu ve bu durumun yoğunlaşma ve iç dünyası-

na çekilme haline zarar vermekte olduğunu açıkça belli etmeye çalışıyordu. Ama giyimi ve görüntüsüyle mahkeme duvarını andıran avukat bey, zavallı mollanın sıkıntısını anlayamadı; mollayla konuşmasını kesintisiz devam ettirdi. Buna rağmen molla bir anlığına bile hedefinden gözünü ayırmadı ve o değerli anlarının boşa gitmesine izin vermedi. Molla da konuşuyordu; ama bakışlarının istikameti asla değişmiyordu. Avukat beyin sorularına cevap veriyordu; ama her cevap esnasında 'varlık sebebine' de mutlaka bir göz atıyordu. O güzel hanım görmesin diye, elindeki çirkin görünümlü parmaklarını özenle gizlemeye uğraşıyordu. Sesine özel bir tokluk vererek konuşuyor, kahkahasına cazip bir ahenk katmaya çalışıyordu. Şen şakraklığı, konusunda yetkinliği, mevkisi ve zenginliğine dair işaretler vermek amacıyla zaman zaman fıkralar anlatıyor, Farsça beyitler okuyor, yüksek mevki sahibi insanların isimlerini ve onlarla olan ilişkilerini ima yollu belli etmeye çalışıyordu. Tüm bunların yanında özenle altını çizdiği konu, dünyada tutuculuktan daha kötü bir şeyin olmadığıydı; "Hepimiz kardeşiz, Müslüman isen Allah, Allah; Hindu isen Ram, Ram" diyerek kadına baktığında, kadın da ona bakıyor, ben de her ikisinin bakışmalarına bakıyordum. Nihayet üç bakış, çakıştıkları bölgeden birbirlerine bakıp uzaklaştıklarında molla mest, kadın mahcuptu. Kısaca mollanın her hali, ait olduğu türü açıkça belli ediyordu:

'Bu iş, sadece raconu bilenlerin işidir.'

Mollanın keyfinin tam olarak yerine geldiğine inandığım ve onun da bütün kompartımanda o kadının meyledebileceği (meyledebileceği ne demek, etti bile) tek kişinin kendisi olduğuna kesinlikle emin olduğunda, kendimi topladım ve ona doğru eğilip saygıyla arz ettim:

"Eğer hazret izin verirlerse şu anda aklıma gelen birkaç meseleyi zatıalinizden öğrenmek isteğindeyim."

Bunu duyunca hemen dikkat kesildi, "Elbette, söyleyin. Bizler bu yüzden varız." dedi ve belirgin bir gururla bana doğru baktı.

"Zatıalinizin sadece bir âlim değil, aynı zamanda bir edebiyatçı, ayrıca şiir okumanızdan da şair olduğunuzu anlamış olmak beni son derece mutlu etti. İşte bunlara dayanarak sizden şunu öğrenme cüretinde bulunmaktayım: 'Komşu hanenin güzeli'nden veya 'yoldan geçen bir güzel'in güzelliğinden haz alma meselesi acaba sadece şairane bir eğilim midir, yoksa bunda gerçekten dinsel herhangi bir gerekçe de gizli midir?"

Bunu duyunca yüzüne önce hafif bir allanma, ardından utanma kızartısı yayıldı ve yön değiştirerek, "Benimle dalga geçme hakkını kendinizde nasıl görüyorsunuz?" diye çıkıştı.

"Allah'ın yüce kulu, ben sizinle dalga geçebilir miyim? Bu soruyu gayet ciddi olarak soruyorum. Zira çoğu zaman yolculuk esnasında, gözlerimizin ister istemez bir güzelliğe yöneldiği oluyor, ben de Müslüman olmam sebebiyle bu durumdan dolayı ahrette sorgu suale maruz kalırım korkusu taşıyorum." dedim.

Molla dik dik baktı. Sonra, "Gazaptan korkanlar böyle bir durumla karşılaşmazlar. Senin ise sakalın tıraşlı, bıyığın taşmış, alnın secde izinden mahrum." diyerek öfkesini kustu bana.

"Doğru buyurdunuz. Ben yüzümü herkesten iyi bilirim. Gazaptan korkan bir yüzün nasıl olduğunu da çok iyi bilirim; karşımda duruyor zaten. Başka konulara girmenize gerek yok; ben size şer'i bir mesele sordum ve din âlimi olmanız sebebiyle buna cevap vermeniz gerekir. Yoksa sakalım tıraşlı mı değil mi, boyalı mı boyasız mı, dişlerim gerçek mi yapma mı, parmaklarım eğri mi doğru mu, yaşım baba olma yaşı mı yoksa koca olma yaşı mı? Bunların hepsini bir yana bırakın."

Mollanın öfkesi zapt edilir gibi değildi; kaşlarını çatıp, "Sen beni maskara etmeye çalışıyorsun, unutma ki terbiyesizlerle terbiyesiz olmasını da bilirim!" dedi.

"Ben de sizi tam böyle düşünüyordum." dedim.

Molla bu eleştiriye nasıl dayanabilirdi! Yerinden fırladı; ama avukat bey kalkıp tuttu onu. Kompartımandaki herkes, "Boş veriniz, siz olgun birisiniz, aldırmayın." gibi telkinlerle yatıştırmaya çalıştı. Ben pencereye döndüm. Birkaç dakika sonra ortam sakinleşince tekrar ona dönüp, "Molla Efendi, öfkeniz geçtiyse sorumun cevabını lütfetmenizi rica ediyorum." dedim.

Kompartımandakilerin hepsi gülüştü, o Hindu kadın da gülümsedi ve mollaya bakmaya başladı.

Molla, "Allah aşkına, peşimi bıraksana! Seninle konuşmak istemiyorum." dedi.

"Bu dini bir mesele ve bunu sizin açıklamanız gerekir." dedim.

Avukat Bey uzlaşmacı kişilikte biriydi. "Molla Efendi, sorusunu cevaplasan ne olur? Neden konuyu açıklamıyorsun?" dedi.

Molla, "Anlamıyorsun sen, bu adam beni ahmak yerine koyuyor. Sorduğu şeyin şairane bir mesele mi, yoksa dini bir mesele mi olduğunu kendisi bilmiyor mu sanki?" dedi.

"Molla Efendi, vallahi bu konuda şu ana kadar emin olduğum hiçbir bilgim yoktu, şüpheliydim. Komşu hanenin güzelinden haz alma durumu bir yana; ama 'yoldan geçen güzellik'ten haz almada dini açıdan bir sakınca olmadığına kesinlikle inandım bugün."

Molla, "Ne oldu da inandın buna?" diye sordu.

Bu soruya güldüm, diğer yolcular da güldüler.

Molla öfkeyle yerinden kalktı, taharet ibriğini kaptığı gibi helanın yolunu tuttu. İneceğim yere bir istasyon kala dışarı çıktı. Yerine oturduğunda ona, "Bir ulusu taklit

eden kişi, taklit ettiği ulustan olur. Bu yüzden bizim oranın kadınları da kırmızı bindiya kullanmaya başlarlarsa Hindu mu olmuş olurlar? Bu konudaki görüşünüz nedir?" diye sordum.

Molla, "Şüphesiz, bizim kadınlarımız bindiya kullanmamalıdır." diye buyurdular.

"Ama Molla Efendi, sizin de gördüğünüz gibi muhteşem bir şey şu bindiya; özellikle açık tenlere olağanüstü bir güzellik katıyor." diye fikrimi söyledim.

Molla, "Sen gerçekten terbiyesizin tekisin." dedi.

Bu arada ineceğim Peryag istasyonuna geldik. Molla yoluna devam edecekti, ben indim. Ama perona indiğimde pencereye yaklaşıp, "Molla Efendi, kulağınıza bir şey söylemek istiyorum, Allah için dinleyiniz." dedim.

Pencereye yaklaşıp, kulağını bana doğru yakınlaştırdığını görünce gerçekten şaşırmıştım.

"Molla Efendi, kadın gerçekten bir içim su, sen ne dersin?" diye sordum.

Molla kulağıma bir şey söylemek için bana doğru eğildiğinde kenara çekildim, tren hareket etti.

Akademinin ofisi Peryag istasyonundan sadece beş altı yüz metre uzaklıktaydı, on dakikalık yol boyunca beynimi esir eden tek şey mollanın durumuydu, hatta yol boyunca mırıldana durduğum Galib'in şu beytiydi:

"Görünen şey gönle de etki etmezse
Geçmekte olan ömür arayışla geçer."

Görgüsüz

Ahmet Nedim Kasmi

"Geldi." Kalabalıktan birinin sesi yükseldi. Herkesin öyle bir ikişer adım öne çıkışı vardı ki, sanki ikişer adım geride dursalardı bir çukura düşeceklerdi.

"Kaç numara?" diye seslendi kalabalıktan yaşlı bir kadın.

"Beş numara." diye yanıtladı yaşlı kadının gerisinde duran pan satıcısı.

Yaşlı kadın kalabalığı yararak öne doğru öyle bir fırladı ki herkes otobüs yerine yaşlı kadına bakmaya başladı.

Biri çenesini ovuşturarak, "Ne görgüsüz kadın bu ya!" dedi. "Nasıl vuruştu o öyle, çenem kırıldı."

Bir başkası, "Be kadın, delirdin mi sen?" diye inledi.

O arada otobüs geldi. Muavin gürültüyle kapıyı açarken, "Önce kadınlar!" diye seslendi.

Kalabalığın ortasına ulaşan yaşlı kadın durdu, kalabalık isteksizce ikiye ayrılıp ona yol verdi.

Yaşlı kadın başındaki örtüyü kaldırıp elleriyle saçlarını düzeltti. Sonra başörtüsünün bir ucunu avucuna aldı ve ikiye bölünmüş kalabalığa bir fatih edasıyla bakarak muavine döndü, "Anan seni Bismillah çekerek döllemiş oğlum." dedi.

"Yürü be ana." Muavin utanmıştı.

"Aslında ben kendime yol bulurdum, hatta yolu yarılamıştım bile, ama o söylediğin laf altın değerindeydi." dedi kadın, otobüse doğru ilerlerken.

İlk basamağa adımını atar atmaz, sanki çok yükseğe çıkmış da başı dönmüş gibi, ellerini ikinci basamağa dayayıp oraya çöktü. Muavin elinden tutarak onu kaldırdı ve kapının hemen yanındaki koltuğa oturttu. Ardından bütün kalabalık otobüse doluştu, o kalabalık seline kapılan muavin otobüsün en arka koltuğuna kadar sürüklendi.

Yaşlı kadın birazcık kalkıp koltuğu eliyle bir iki kez esnettikten sonra alçak bir sesle, "Yumuşacık." dedi. Otobüs hareket ettiğinde sağ tarafına baktı. Açık tenli bir hanım, üzerinde bej renkli tertemiz bir sarhi, gözünde altın renkli çerçevesi olan bir gözlük, elinde beyaz deri bir çanta oturuyor ve sürekli camdan dışarı bakıyordu.

Yaşlı kadın da boynunu biraz uzatıp dışarı baktı. Her şey geriye doğru koşuyordu. Gözlerini ovuşturarak ön tarafa bakmaya başladı. Bir dakika bile geçmeden açık tenli hanıma doğru tekrar baktı. Sonra işaret parmağıyla dizini dürttü, hanım kaşları çatık halde dönüp yaşlı kadına baktığında, yaşlı kadın, "Başın döner, dışarı bakma." dedi.

Açık tenli hanım tebessüm ederek, "Benim başım dönmüyor." dedi.

"Ama benim döndü." dedi yaşlı kadın.

"Senin döndüyse sen bakma, benim dönmüyor, bu yüzden ben bakacağım."

"Yani dışarı bakmasan başın mı döner?" diye sordu yaşlı kadın.

Açık tenli hanımın yüzündeki tebessüm birden yok oldu ve dışarı bakmaya devam etti.

Yaşlı kadının gözü, ön koltukta sadece başı görünen bir kadına ilişti. Kadının saçlarına kırmızı renkli bir çiçek takılıydı. Yaşlı kadın biraz öne eğilip çiçeğe dikkatlice baktı ve sonra parmağıyla yanındaki hanımın dizine dokunarak sırdaş edasıyla, "Şu çiçek gerçek mi yoksa sahte mi sence?" diye sordu.

"Sahtedir!"

Yaşlı kadın, "Sahteyse altın olmalı." diye görüş bildirdi.

"Rengi altın rengiymiş gibi duruyor ama..." dedi açık tenli hanım.

"Bana gerçekmiş gibi geliyor, bir fidandan koparmıştır."

"Öyleyse gerçektir." Sonra pencereden dışarı bakmaya koyuldu.

Yaşlı kadın biraz şaşırarak açık tenli hanıma doğru baktı, sonra parmağıyla dizini dürttü.

Açık tenli hanım kaşlarını çatarak, "Ne var?" diye sordu.

Yaşlı kadın, "Garip bir durum. Dışarı sen bakıyorsun, benim başım dönüyor." dedi.

Açık tenli hanım hafifçe tebessüm etti.

"Baksana!" dedi yaşlı kadın.

Tekrar kaşlarını çatarak, "Ne var?" diye sordu açık tenli hanım.

"Sen hemşire misin?"

"Ne?" diye sordu, kurtulmak ister bir tarzda.

"Hastanede hemşire misin?" diye açıklama yaptı yaşlı kadın.

"Hayır."

"Öyleyse nesin?"

"Nasıl yani?"

"Yani ne iş yapıyorsun?"

"Hiçbir iş yapmıyorum."

Yaşlı kadın başını iki yana sallayarak, "Mutlaka bir iş yapıyorsundur." dedi.

"Biletini al ana!" Muavinin sesi geldi.

"Ver." Yaşlı kadın başörtüsünün ucunu avucundan bıraktı.

"Nereye gideceksin?" diye sordu muavin.

Yaşlı kadın şefkatli bir sesle, "Eve gideceğim oğul." dedi.

Muavin kahkahayı bastı. Açık tenli hanım da yaşlı kadına bakıp gülümsemeye başladı.

Muavin tüm yolculara sesleniyormuş gibi, "Anaya nereye gideceğini soruyorum, diyor ki eve gideceğim." diyerek konuşmayı yineledi.

Bu defa yolcular da muavinin kahkahasına eşlik ettiler.

Muavin neşelenmişti. Bu yüzden yaşlı kadının anlaması için yumuşak bir ses tonu takınarak, "Herkes evine gidecek ana. Biletini nereye keseyim, onu söyle sen bana." dedi.

"Valten'a kes." dedi. "Evim Valten'ın karşısında bir köyde."

Gülümsemekte olan muavin bilet kesip yaşlı kadına uzattı, "Beş buçuk *āne*[1] ver." dedi.

"Beş buçuk āne mi?" Başörtüsünün düğümünü çözerken, "Nasıl beş buçuk āne olur? Gonsa dedi ki, yol dört āne tutuyor. Bana sadece şu yuvarlak dört aneliği verdi." deyip dört anelik parayı iki parmağı arasında tutup muavine uzattı.

Muavin, "Değil ana, dört āne değil, beş buçuk āne tutuyor." dedi.

---

[1] Bir rupinin on altıda biri (ç.n.).

Yaşlı kadının sesi sertleşti. "Herkesinki dört āne tutuyor da benimki neden beş buçuk āne tutuyor? Ne diye? Baksana, zaten kemik yığınıyım. Benim yüküm ne ki? Al şu dört aneyi."

"Çattık belaya." Muavinin tavrı değişti. Yolculara seslenir gibi konuşmaya başladı. "Ben derim ki, devlet bir kanun çıkarmalı ve ilkokul bitirmeyenlerin otobüse binmelerini yasaklamalı. Şu anaya bakın mesela. Hastane durağından bindi. Valten'a gidiyor ve diyor ki, Valten'a da gideceğim, beş buçuk āne de vermeyeceğim. Çünkü birisi ona sadece dört āne vermiş."

Yaşlı kadın çocukça bir tavırla, "Birisi ne demek? Gonsa'm verdi." dedi.

Muavin konuşmaya devam etti ve artık gülümsüyordu. "Çünkü Gonsa ona sadece dört āne vermiş. Şimdi anlamaz ki anlatsam ona; bu otobüs devletin otobüsü, Gonsa'nın değil. Gonsa'nın olsaydı o senden sadece dört āne alırdı."

"Neden, benden ne diye alsın dört āne?" dedi yaşlı kadın. "O benim torunum gibidir. Çalışkandır. Her gün kağnısıyla süt getirir şehre. Bugün onun kağnısıyla gelmiştim. Dört āne şöyle dursun, dört *peysa*[2] bile istemedi. Ne haddine istemek. Kucağımda besledim onu. Baldızı burada hastanede yatıyor. Dedim ki gidip bir göreyim kızı, aynı kağnıyla geri dönerim. Ama kızın durumu bugün iyi değildi. Gonsa burada kaldı, bana şu dört aneyi verip, sen eve dön dedi. Şimdi sen beş buçuk āne istiyorsan, şöyle yap, beni dört anelik bir yere oturt, ben çiftçi kadınım, yere de otururum. Sakın şu yumuşacık koltuk için beş buçuk āne istiyor olmayasın?"

Muavin bıkkın bir sesle, "Yok be ana! Bütün yolcuların altında aynı koltuk var." dedi.

---

[2] Bir rupinin yüzde biri (ç.n.).

Yaşlı kadın şaşırdı. "Ee, öyleyse ben ne yapayım?"

"Bir buçuk āne daha çıkar."

"Nereden çıkarayım? Anlatıyorum ya sana, ben evden elim boş çıktım. Şu dört āneyi de Gonsa verdi. Yarın ona geri vereceğim."

Muavin açık bir şekilde öfkesine hâkim olmaya çalışıyordu. "Bana bugün gerekli ana. Biletini kestim ben. Acele et. Kaç tane durak geçtik, bir sürü yeni yolcu birikti. Daha hepsine bilet keseceğim. Şimdi bir denetçi gelse canıma ot tıkar. Yahu Allah'ın bir kulu anlatsın şuna. Gideceği yer Valten, ama Model Town parası bile vermiyor. Bir de diyor ki, dört āneden başka kapik yok."

Yaşlı kadının önündeki koltukta saçlarına çiçek takmış olan kadın dönüp, "Böylesi kişileri aramak gerek. Cepleri dolu olur bunların." dedi.

Yaşlı kadın, sataşan kadının başının üstünden haykırmaya başladı. "Ne yani, sen benim oğlumun karısı mısın ki benim ceplerimde ne var ne yok bilesin? Saça sahte çiçek takmakla kafa akılla dolmuyor kraliçe!"

Çiçekli kadın dişlerini sıkakaldı.

Açık tenli hanım yaşlı kadını kolundan tutup koltuğa doğru çekti. Yaşlı kadın oturdu.

"Ne kadar görgüsüz kadınmış bu." diye birinin sesi duyuldu.

"Kim o konuşan?" Yaşlı kadın otobüsün en son koltuğuna kadar gözlerini gezdirdi. "Hele bir daha söylesin de dilini upuzun çekip otobüsten dışarı atayım onu."

Açık tenli hanım titrer gibi oldu ve oturduğu yerde öyle bir büzüldü ki, sanki yaşlı kadın gerçekten de gerilmiş ve kan damlamakta olan bir dili onun üstünden uzatıp pencereden dışarı sarkıtıyordu.

"Bak ana." O esnada diğer yolcuların biletini kesmekte olan muavin yanına geldi ve sert bir ses tonuyla, "Beş buçuk āne veriyor musun, vermiyor musun?" diye sordu.

"Sen de karakolcular gibi konuşmaya başladım oğul. Diyorum ya dört āne var, işte! Geri kalan bir buçuk āneyi sana ulaştıracağım. Yarın Valten'a gelip bekleyeceğim, sen geldiğinde eline vereceğim. Söz veriyorum."

"Al işte, şimdi de başka bir şey çıkardı." Muavin yolculara dert yandı.

Sonra birden gergin yüzü yavaş yavaş gevşemeye başladı ve beyazlar bürünmüş yaşlı bir beyin yanına gidip eğildi.

Yaşlı kadın parmağıyla beyaz tenli hanımın dizini dürttü, hanım ona dönünce, "Görüyor musun?" dedi.

Hanım, "Ana, bilet gerçekten beş buçuk āne tutuyor. Ayrıca bu otobüs devletin otobüsü, bu adam da devletin memuru. Birinden bir āne bile eksik alsa ya kendi cebinden ödemek zorunda kalacak ya da işinden olacak." diye açıklamaya çalıştı.

"Vah biçare, vah!" Yaşlı kadın şefkatle muavine doğru baktı. "Ben ömrüm boyunca rızkımı kendi ellerimle kazandım. Bir buçuk āne için neden birinin rızkına mani olayım. Ben nereden bilirdim, beni Gonsa yanıltı. Ama o da nereden bilsin. O hep kağnısıyla Lahor'a gidip gelir. Şimdi ne yapayım ben?"

Açık tenli kadın cüzdanını açarken, "Şöyle yapalım." dedi. "Ben sana..."

O sırada muavin geldi. Yaşlı kadın, "Evladım! Ben bilmiyordum durumunun böyle..."

Muavin, "Tamam ana tamam. Hesap düzeldi. Seni Valten'a kadar götüreceğim." dedi.

Yaşlı kadın mutlu oldu. "Ben demiştim sana, anan seni Bismillah çekerek döllemiş diye. Ama söylesene oğul, madem dört āneye razı olacaktın da beş buçuk āne kavgasını niye başlattın?"

"Hesap beş buçuk āne ile düzeldi ana."

Yaşlı kadın yeniden üzüldü. "Öyleyse ben bir buçuk āneyi nereden getireyim şimdi?" dedi.

"Bir buçuk āne verildi." dedi muavin.

"Nasıl verildi?"

Muavin beyaz giysili yaşlı adamı işaret ederek, "Şu varlıklı bey verdi." dedi.

"Neden verdi?" diye sordu yaşlı kadın.

"Sana acıdığı için verdi." dedi muavin.

Yaşlı kadın kalkmaya çalışırken koltuğun üstüne düştü. "Kime acımış?" diye bağırdı.

"Sana, kime olacak."

Yaşlı kadın ateş almış gibi fırladı ve bağırarak, "Hele ben de bir göreyim şu acıyanım kimmiş..." dedi.

Açık tenli hanım hemen cüzdanını kapattı, yaşlı kadına bakmaya başladı.

Yaşlı kadın, tavandan sarkan askılıklara ve koltukların arkalıklarına tutunarak beyaz giysili adama doğru yürümeye başladı. "O bir buçuk āne cebindeyken seni çok mu rahatsız ediyordu da köpeğe kemik atar gibi acıyıp bana doğru attın?"

"Al işte, bu zamanda iyiliğin neticesi bu?" dedi biri.

Beyaz giyimli yaşlı adamın rengi toprak gibi oldu. Yaşlı kadın ise konuşmasını sürdürdü. "Ey Allah'ın cömerdi. Sen bana mı acıyorsun? Ben ki altmış yetmiş yılımı toprağa tohum ekip fidelerin büyümesini ve başakların olgunlaşmasını bekleyerek geçirdim. Sen bu ellere mi bir buçuk āne koyuyorsun? Bu eller o kadar toprak kazdı ki bir yere yığsan dağ olurdu. Sen bana nasıl acıyorsun? Evinde bir anan, bacın yok mu acıman için? Bir kör, fakir göremedin mi yolda acımak için. Çiftçi bir kadına acımaya utanmıyor musun?"

Sonra muavine doğru yöneldi. "Şu, bana tükürdüğü bir buçuk āneyi ona geri ver ve beni buracıkta indir. Ben yayan gideceğim. Yayan yürümeyi bilirim."

Yaşlı kadın sustu. Otobüsün içinde sadece motorun sesi duyuluyordu.

Otobüs bir dakika sonra durakta durduğunda yaşlı kadın merdivenlere aldırmaksızın kapıdan dışarı fırladı ve yola yığılıverdi. Sonra kalktı, elbisesini silkti ve inanılmaz bir süratle Valten'a doğru yürümeye başladı.

Otobüste birinin sesi duyuldu: "Ne görgüsüz kadınmış!"

Rica

Ahmet Nedim Kasmi

Mahallenin ana sokağının köşesinde her zaman üç dört fayton bulunurdu; ama o gün köşe başına geldiğimde bir tek fayton bile yoktu. Oldukça da uzak bir yere gidecektim ve çabucak da ulaşmam gerekiyordu. Bu yüzden fayton beklemeye başladım. Birçok fayton geçti; ama hepsi doluydu. Birden bana doğru gelmekte olan faytoncu Fiyke'yi görünce seslendim: "Hey Fiyke, fayton nerede? Faytonu getirsene."

"Faytonu bugün koşmadım *Babuci*."[1]

Faytoncular faytoncusu, pehlivanlar pehlivanı Fiyke, bugün tıraş bile olmamıştı. Gözleri de sürmesizdi ve et topağı gibi kıpkırmızıydılar.

"Ne oldu Fiyke?" diye sordum.

"Babuci, size bir işim düştü." dedi.

---

[1] Sosyal statü sahibi kişilere hitaben beyefendi, beyzade, varlıklı bey gibi anlamlara gelir (ç.n.).

"Elbette, söyle." dedim.

"Babuci, babamı tanıyorsunuz değil mi?" dedi. "Gözünün birini kaybetti."

"Ovv, çok üzüldüm buna. Nasıl oldu? Kaza mı geçirdi?"

"Hayır." Fiyke'nin yüzüne bir saflık yayıldı.

"Gözü her zaman kıpkırmızıydı zaten, devamlı su sızıyordu gözünden. Biliyorsunuzdur, babamın faytonuna defalarca bindiniz. Babuci, dün olan oldu. Babam Mısri Şah çarşısından geçerken orada sürme satan bir hekim görmüş. Ondan sürme almış ve bize söylediğine göre o sürme sayesinde gözdeki kızarıklık gidiyormuş. Hekim bey de Allah peygamber adına yemin etmiş ve demiş ki, eğer kızarıklık gitmezse kıyamet günü yakama yapış. Ben de, hekim bey Allah peygamber adına yemin etmişse bir miktar sürüver gözüne dedim. Anam da aynı şeyi söyledi. Babam da, 'Lokman hekim, hekimliğin padişahı adına' diyerek sürmeyi gözüne çekti ve sonra olan oldu. Babuci, yemin ediyorum, o andan beri gözümü kırptımsa babamın oğlu değilim... Babuci, yorulmadınız ya? Sigaracının sandalyesini kapıp getireyim mi?"

O an, sanki Fiyke'nin geniş omuzları üzerine oyuncak bir oğlan çocuğunun şaşkın başı konmuş gibi geldi bana. "Sandalyeyi boş ver şimdi Fiyke, sonra ne oldu anlatsana."

Memnuniyetinden Fiyke'nin gözleri nemlendi. "Sonra Babuci, Allah sizi saklasın, geceyi haykırışlarla geçirdi. Sabah mahallenin faytoncuları toplandıklarında onlardan Şeyde Amca, haşhaş kabuğunu suda kaynatın, suyuyla gözünü yıkayın dedi. Yıkadık, ama babamın haykırışları aynı şekilde devam etti. Sonra başka biri dedi ki, ıspanak ezmesini kaynatıp gözüne sarın. Sardık. Açtığımızda babam, artık uğraşmaya hiç gerek yok, gözümün feri söndü dedi. Eve matem havası çöktü. Babamı bir hastaneye götürdük, sonra bir başkasına. İkisinde de yer yoktu. Öğlen vakti

Racgarhlı bir faytoncu dedi ki, kayınbiraderim Miu Hastanesi'nde kapıcılık yapıyor. Onun ricasıyla yer bulundu, ama verandada. Bu da önemli değil Babuci; ama akşam olmak üzere, daha doktoru bir yana bırakın, bir hemşire bile gelip bakmadı. Siz beysiniz, bakınız önünüzde el bağlıyorum, benimle birlikte geliniz ve bir doktora, Sıddık hastaya bir bakmasını söyleyiniz."

Ona dedim ki, "Orada bir doktor var, doktor Abdülcabbar. Ona selamımı söyle. İşin görülecektir. Olmazsa yarın ben de seninle birlikte giderim. Şu anda bir davete yetişmem gerekiyor. Adını unutma, doktor Abdülcabbar."

Fiyke bana teşekkürler edip gitti. Derken boş bir fayton geldi. Fayton Miu Hastanesi'nin önünden geçerken, Fiyke'yi hastanenin bir bekçisiyle konuşurken gördüm. Belli ki doktor Cabbar'ın yerini soruyordu. Bir ara dedim ki, burada inip hastaneye gideyim ve Cabbar Bey'e kendim söyleyeyim, ama fayton oradan uzaklaşmıştı bile; ayrıca gideceğim yere de zaten geç kalmıştım.

Biraz ilerlediğimizde at kayıp düştü ve on dakika kadar düştüğü yerden kalkamadı. Sonra kalkıp yürümeye başladığında birden Cabbar Bey'in motosikleti, bindiğim faytonun yanından vın diye geçti. "Cabbar Bey!" diye seslendim ardından, ama Cabbar Bey benim sesimden daha hızlıydı.

Önemli değil diye düşündüm, yarın gidip söylerim. Yarın ilk iş olarak bunu yapacağım.

Gece eve geldiğimde, öğrendim ki faytoncu Fiyke gelmiş ve demiş ki Babuci geldiğinde beni çağırtın.

Şimdi kim çağırtsın diye düşündüm. Cabbar Bey hastaneye gidiyorduysa ve Fiyke'nin işi olduysa teşekkürü sabah kabul ederim, eğer işi olmamışsa her ne yapılacaksa sabah yaparım.

Sabah henüz yataktan kalmamıştım ki, Fiyke kapıyı çaldı. Cabbar Bey gececi değilmiş. Gündüz çalışıyormuş.

"Yani bu Aralık ayı soğuğunda baban geceyi verandada mı geçirdi?" dedim konuşma tarzımdan üzüntümü belli ederek.

"Evet" dedi. "Ama bu, o kadar önemli değil Babuci. Siz bizim evi görmediniz mi? On yıldır kamış dallarıyla çevrili."

"Peki gözü ne oldu?" diye sordum.

"Göz gitti Babuci." Fiyke öyle bir tarzda söyledi ki bunu, sanki babasının gözü kör olalı yıllar olmuştu.

"Eğer gözü gittiyse biçareyi hastanelerde neden süründürüp duruyorsun? Hem zamanını harcıyorsun hem de paranı." dedim.

Fiyke, "Babuci, kim bilir, belki gözün bir köşe bucağında küçük bir fer zerresi kalmıştır. Bakınız, ocak söndüğünde bile uzun süre küle el değdirmeyiz; kim bilir külün içinde belki henüz sönmemiş bir kıvılcım vardır diye." dedi.

Bu sözleri beni şaşkına çevirdi. Bugüne kadar Fiyke benimle sadece yemlerin çok pahalı olduğu, una başka şeyler karıştırıldığı konusunda sohbet etmişti. Sonra yalvarır bir sesle, "Babuci, benimle hastaneye geliniz biraz." dedi.

Uykunun etkisini tam olarak üstümden atabilmiş değildim. Ayrıca yıkanmam gerekiyordu; tıraş olmalı, çay içmeliydim. Ona dedim ki, "Sana kartımı vereyim, onu doktor Cabbar'a göster. Çok iyi arkadaşımdır, işini hemen görecektir. Baban hele bir koğuşa yatırılsın, sonra tedavisi için bizzat kendim gidip söyleyeceğim."

Kartımı aldı ve sanki dünya âlemin servetini eline geçirmiş gibi uçarcasına gitti. Kartın üzerine, "Cabbar Bey! Bu adamın işini görünüz, biçare çok yoksul biri. Size duacı olacaktır." diye yazdım. İşinin olacağına inancım tamdı. Doktorlar, göz tamamen kör olmuş mu yoksa biraz olsun ışık var mı diye bakacaklardı sadece.

Ben gün boyu evde değildim, Fiyke de gün boyu defalarca eve gelmiş. Akşam tekrar geldi. "Cabbar Bey hasta-

nede olmasına hastanedeydi; ama kimse içeri girmeme müsaade etmedi. Diyorlar ki sıranı bekle, ama sıram bir türlü gelmek bilmedi. Diz kapakları, yırtık pantolonundan dışarı çıkanın sırası nasıl gelir Babuci?"

Fiyke beni bir kez daha şaşkına çevirmişti. Kim bilir, pehlivan Fiyke'nin içindeki bu hassas Fiyke yıllardır nerede saklanmıştı?

Yarın sabah hastaneye mutlaka gideceğime söz verdim. Artık akşam olmuştu.

Ertesi gün erkenden Şeyhupura'ya gitmem gerekti. Gece geri döndüğümde Fiyke'nin ben yokken geldiğini öğrendim.

Sonraki üç gün vaktimin çoğunu evde geçirdim, ama Fiyke gelmedi. Dördüncü gün sokağın köşesinde duran bir faytoncuya Fiyke'nin babasını sordum. Koğuşa yatırıldığını öğrendim. O arada Fiyke de çıkageldi. Biraz pişmanlık duymaktaydım, bu yüzden yalan söylemek zorunda kaldım: "Söyle bakalım Fiyke, Cabbar Bey işini halletti değil mi?"

"Ama Babuci, o benimle hiç görüşmedi bile." dedi.

Hemen söze girdim: "Ona telefon etmiştim ben."

Fiyke'nin yüzü birden allandı, gözleri mutluluktan ıslandı. "Demek bu yüzdendi. Ben de diyordum ki, hemşire neden iki de bir gelip, 'dikkat et, ihtiyar acı çekmesin' deyip duruyor."

Sonra oradan ayrıldım. Adımlarım ağır ağırdı, ama beynim yenilgiye uğramış gibi oradan koşarak uzaklaşıyordu. Gece, pişmanlığımı biraz gidermişti. Ama sabah erkenden Fiyke kapıdaydı.

"Yardımlarınızla babam koğuşa yatırıldı. Ama şimdi babamı Kotlakhpat Hastanesi'ne sevk ettiler. Bu, felaket oldu Babuci. Bugün anamı da alıp götürdüm, iki rupi eridi gitti. Bir şey yapabilirseniz yapınız."

"Şimdi gidip doktor Cabbar'a telefon edeceğim." dedim.

Telefon ettim de. Ama doktor Cabbar yerinde değildi. Sonraki meşguliyetler dolayısıyla tekrar telefon etmeyi unuttum gitti. Beş altı gün sonra Fiyke'yi gördüğümde, gözlerimi kaçırıp yan sokağa sapayım ve oradan kaçıp uzaklaşayım diye düşündüm. Ama Fiyke fırlayıp yanıma geldi.

"Babuci, iyiliklerinizin karşılığını nasıl ödeyeceğimi bilemiyorum." dedi.

Yalan, pişmanlığımı kulağından yakalayıp bir yana itti. "Baban geri geldi değil mi?"

Fiyke, "Geri de geldi, ameliyat da oldu. Cuma günü bandajı açılacak. Dualarınızı eksik etmeyiniz." diye cevapladı.

"Allah merhamet edecektir." dedim.

Fiyke Cuma akşamı geldiğinde, ağzını açar açmaz kanlı gözyaşı dökmeye başladı:

"Babuci, felaket oldu. Bandaj açıldığında, bir gözü zaten gitmişti, diğerinin de etkilendiği anlaşıldı. Diyorlar ki bu ameliyatın yarası iyileşince ikinci ameliyat yapılacak. Öteki gözünden de ameliyat olacakmış."

Onu teselli ettim ve yanıma alıp hemen yakındaki bir dükkândan Doktor Cabbar'a telefon ettim. Ama talihsizlik bu ya, yerinde yoktu. Sonra, yarın gidip Cabbar Beyle görüşeceğime söz verdim. "Eğer hastanede bulamazsam evinde yakalarım onu." dedim.

Ertesi gün gitmesine gidemedim, ama doktor Cabbar Bey'e telefon ettim. Yine yerinde yoktu.

Öte yandan Fiyke de ortadan kaybolmuştu.

Sanıyorum iki, iki buçuk hafta sonra kapı çalındı. Hizmetçi, faytoncu Fiyke'nin geldiğini bildirdi. Ben de pencereden gördüm onu; yüzü bembeyazdı.

Hizmetçiye, "Evde olduğumu söyledin mi?" diye sordum.

"Evet." dedi hizmetçi. "Ağzımdan kaçırdım."

"Aptal herifin tekisin sen." diye azarladım hizmetçiyi. "Git de ki, bey elbise değiştiriyor, şimdi gelecek."

Elbisemi önceden değiştirmiştim aslında, ama elbette yüzümdeki ifadeyi değiştirmeye çalışıyordum. Sonra birden kendi kendime dedim ki, sahtekâr adamın tekisin sen. İki peyse veya iki rupi, yahut haydi iki yüz bin rupi işi değil ki bu, burada söz konusu olan iki göz var; ama sen yalan üstüne yalan uydurup duruyorsun. Fiyke'nin karşısına geçip, senin için hiçbir şey yapamadım ben diye itiraf etmeliydim. Sonra hem gerçeği açıklayacak hem de Fiyke'yi üzmeyecek şekilde söyleyeceğim sözleri kafamda tasarlamaya başladım.

Dışarı çıktım. Fiyke konuşmaya başladı, bir yandan da ağlıyordu: "Babuci, aklım ermiyor... hiç ermiyor, ki..." Sesi hıçkırıkları arasında kayboldu.

Düşündüğüm sözcükler birbirine karıştı. Zorlukla, "Fiyke, aslında mesele şu ki, mesele..." diyebildim.

Gözyaşıyla ıslanmış, çocuklar gibi yuvarlak kıpkırmızı yüzüyle Fiyke konuşmaya başladı.

"Babuci, hiçbir şey anlayamıyorum, size teşekkür edeyim de nasıl edeyim? Babam iyileşti. Her iki gözü de iyileşti. Ona görme gücünü Allah'tan sonra siz verdiniz. Beni satın aldınız Babuci. Allah adına yemin ederim, ömür boyu hizmetçiniz olacağım."

Bense oldukça uzun ve derin bir nefes alıp, "Önemli değil Fiyke, önemli değil." dedim.

İmam Gaddu

Saldar Mahmut

Ona neden İmam Gaddu diyorlardı bilmiyorum; ne de öğrenmek için çaba harcadım. Allah ona iri ve güçlü bir beden vermişti; buna rağmen adı İmam Gaddu'ydu; bu irilikteki birinde böyle bir minikleşme nasıl oldu, bunu kolejdeki hiçbir öğrenci bilmiyordu. Belki İmam Efendi çocukluğunda *gadda* (uçurtma) uçurtmaya meraklı biriydi ya da küçükken, büyükleri ona gaddu derlerdi sevgi ifadesi olarak; derken bu sevgi kelimesinin onun asıl adı olarak kalmış olması mümkündür.

İmam Gaddu gösterişli biriydi; görüntüsünden bir okulun virane mescidinin imamı olduğu pek anlaşılmıyordu. Dış görüntüsüyle bir siyasetçiye veya genellikle dokuz yüz ya da daha fazla farenin işini bitirdikten sonra tövbekâr olan kedi misali altmış, altmış beş yaşlarına varmış bir köy ağasına benziyordu; ki bu yaşlarındakiler eylemlerine namaz, yüzlerine de sakal ilave eder ve yaklaşmakta olan kı-

yamet korkusu yüzünden, gençliklerinde türlü türlü küfürler etmekte hiçbir sakınca görmedikleri imamın peşinde düzenli olarak namaza başlarlar. Elbette İmam Gaddu, boyalı mübarek sakalları arasında saklı duran incecik dudaklarını hareket ettirip konuşmaya başlayınca birkaç dakika içinde özünü ortaya seriyordu. Ama herkes onun dürüstlüğünü ve dava adamı olduğunu kabul ediyordu. Allah'ın sınırsız 'kudret'ini yakından tanıyordu, zira Cuma namazı hutbelerinde o kudretten öyle emin bir şekilde bahsederdi ki sanki sözünü ettiği kudret Allah'ın değil de bizzat kendi kudretiydi. Ama Allah'ın çok belirgin bir kudretinden haberdar değildi; bilmiyordu ki Allah çoğu insanı sadece görünsün diye yarattı, konuşsun diye değil; birçoğunu da sadece konuşsun diye yarattı, görünsün diye değil. İmam Gaddu 'görünmelik' insanlardandı, 'konuşmalık' olanlardan değil.

İmam Gaddu'nun boyu yaklaşık bir seksendi, göbeğinin çapı da neredeyse o kadardı. Boyu uzun olmasaydı tepeden ayağa sadece göbekmiş gibi görünecekti. Boynu o kadar kalındı ki, sanki kafası oraya öylesine iliştirilmişti. Yükünü almış diğer uzuvlarının da durumu aynıydı. Kış aylarında genellikle şirvanisini[1] giyerdi; söylediğine göre o şirvaniyi, Navab Bey'le girdikleri bilimsel bir tartışmada yaptığı etkileyici konuşmadan dolayı Navab Bey hediye etmişti.

İmam Gaddu'yu çekemeyenlerin söylediğine göreyse Navab Bey, o şirvaniyi haline acıdığı için göndermişti ona. Bu yüzden olsa gerek, geçen zaman içinde şirvaninin onu rahat ettirmediği, aksine sıktığı daha belirgin bir hal almıştı. İmam Gaddu'nun kişiliği ile bütünleşen başka bir parça da, yaşam süresinin kırk yılını devirmiş olmasına rağmen,

[1] Yakasız, önü düğmeli ve diz kapaklarına kadar uzanan tek parça geleneksel kıyafet (ç.n.).

onun yükünü çekmeye devam eden bisikletiydi. Görenlerin söylediğine göre İmam Efendi, bisikletiyle karısından daha çok ilgileniyordu. Tıpkı Patris'in[2] bisikleti gibi İmam Gaddu'nun bisikletinin de bütün parçaları, klaksonu hariç, çok iyi ses çıkartıyordu, hatta çoksesli bir gürültü yapıyorlardı. Bu durumu görenler kâh İmam Efendi'ye acırdı, kâh bisiklete; ama bisikletin gösterdiği vefadan da etkilenmeden edemezlerdi. İmam Efendi bisikletin selesine oturduğunda, şişko göbeğinden sarkan etler bisikletin her iki yanına asılmış torbalar gibi görünürdü. Herkes, o sarkan torbalardan birinin duvara tam yapışmamış sıva parçası gibi her an kopup yere düşeceğinden endişe ederdi. İmam Efendi, bisikleti gidonuna öyle bir eğilerek sürerdi ki, sanki varacağı yere bisikletten önce varmak istiyor gibi görünürdü. Bisiklet hareket ettiğinde önce çat, çat; zın, zın; garç, garç; şangır, şangır gibi acınası sesler çıkartırdı. Derken zavallı bisiklet hareket aşamasını atlatıp biraz sürat kazanınca önceki çıkardığı seslere pat, pat sesleri de eklendiğinde ilginç bir sahne ortaya çıkardı. Sanki yolda tehlike alarmı vererek ilerliyor gibiydi; sesleri duyan ta uzaktaki insanlar bile yolun sağına soluna kaçışır ve ansızın türeyen bu felaketin gelip geçmesini beklerlerdi. Etraftaki ağaçlarda tüneyen kuşlar, yuvalarını terk edip gökyüzünün engin derinliklerinde bir sığınak aramak için havalanırlar; köpekler olası bir tehlike endişesiyle havlamaya başlarlardı. Böylece her canlının katılımıyla İmam Efendi'nin karşılanma töreni son derece ilginç bir hal alırdı.

İmam Gaddu'ya, mescide bitişik öğrenci yurdundan bir de oda tahsis edilmişti; hücre yokluğu çekmesin ve Allah'ın evinin değerli eşyalarını güvenli bir şekilde orada saklayabilsin diye. Dolayısıyla, bir karyola ve sandalyeden

---

[2] Patris Buhari (1898-1958) Urdu edebiyatının en önemli mizah yazarlarından (ç.n.).

başka, İmam Efendi'nin köy yapımı sabununu koyduğu sabunluğu, havlusu, sürme kabı, saç yağı şişesi, tarağı, cımbızı ve kırmızı saplı usturası her zaman orada dururdu. Bütün bu 'dinsel eşya'ları mescidin malzemeleriymiş gibi kutsal sayardı. Bu yüzden pek nadir kullanırdı; ama komşu odalarda kalan öğrencilerin eşyalarını kullanmayı 'temel hakkı' olarak görürdü; zira İslam, komşuluk hakkına çok önem veren bir dindi.

İmam Efendi'nin etkinlik alanı sadece namazları kıldırmakla sınırlıydı; ama, o kendi isteğiyle fazladan bir yükümlülük altına giriyor ve bu yükümlülüğü yerine getirmeyi bağışlanma vesilesi olarak görüyordu. Üstlendiği yükümlülük, öğrenciler arasında dini yaymak ve onların kişilik ve ahlaklarını düzeltmeye çalışmaktı.

İmam Efendi, imamlığın gerektirdiği gibi, büyük bir yapaylıkla alçakgönüllü ve bağlı bir kul kisvesine bürünür, kendini başka bir din âliminden asla geri saymaz, hatta biraz da ileri görürdü.

İmam Efendi'yle tanışmam da çok ilginçti. Yurt hapishanesine düşeli henüz birkaç gün olmuştu. Akşam yemeği yiyordum, yemeğin ortasında sıcak roti[3] dağıtımı birden kesildi. Yanımda oturan üst sınıfta okuyan öğrenciye sebebini sorduğumda, İmam Gaddu Efendi'nin yemeğe geldiğini, artık roti akışının ona döndüğünü söyledi.

"Ama o gelmeden önce de birçok öğrenci yemek yiyorduk ve rotiler hiç gecikmeden yetiştiriliyordu." dedim.

"Yemekten sonra anlatırım sana." dedi.

Yemeğimizi bitirdikten sonra arkadaşım İmam Efendi'nin masasına götürdü beni; önünde üç tabak yemek ve üst üste yığılmış bir yığın tandır rotisi duruyordu. İmam Efendi 'yemek ve roti savaşı'na kendini öyle kahramanca

---

[3] Küçük yufka şeklindeki ekmek türü; yemek sırasında tandırda pişirilir ve servis yapılır (ç.n.).

kaptırmıştı ki, gözlerini kaldırıp bakmaya bile fırsat bulamıyordu. Bu sahneden büyük zevk aldım, kendi kendime tebessüm ederek yemek salonundan çıktım. Roti yığını ve üç tabak yemek mantığı benim anlağımın üstünde bir şeydi. Ama arkadaşımın durumu açıklaması kafamdaki düğümü çözmüştü. Dedi ki bugünlerde İmam Gaddu Efendi dervişlik aşamalarının ilk basamağını geçmeye çalışıyor, bu yüzden üç tabak yemekle birlikte on üç tane tandır rotisi yiyip 313 kanıtına ulaşmaya çalışıyor.

"Bu 313 kanıtı nasıl bir felsefi düşünceye dayanıyor?" diye sordum.

"Birader, 313 İslam tarihinde önemli bir sayıdır, İmam Efendi de İslam'a derin bir saygı duyar." dedi.

Kendi kendime dedim ki, eğer İmam Efendi'nin yolundan gidenlerin hepsi bu 313 sayısı uğruna, yemek ve rotiye karşı aynı şekilde davranırlarsa Pakistan'ın buğdayda kendine yetebilmesi için en az yüz yıl gerekecek.

Dini yayma bağlamında İmam Efendi'nin çalışmalarına gelince: Kısa akşam yemeğinden sonra -ki ne denli kısa olduğunu kısaca anlatmıştım- yurdun içinde dolaşmaya çıkar ve hangi odada birkaç öğrenci görse veya duysa, o odaya teşrif ederlerdi. İmam Efendi ruhani bakımdan öyle ergin bir aşamaya ulaşmıştı ki, teşrif ettiği odanın sakinleri mutlaka o gün ya aylık harçlıklarını almışlardı ya da o odaya o gün meyve, tatlı, şerbet şişeleri veya başka yiyecekler gelmişti. İmam Efendi'nin bu konuda yanıldığı asla görülmemiştir. O gayet iyi biliyordu ki kısmete yazılan şey bir yolunu bulur, mutlaka ele geçer ve şunu da çok iyi biliyordu ki, melekler onun kısmetine diğerlerine oranla nispeten daha fazla yazmışlardır. Eğer öyleyse bu hata meleklerindi, bizim İmam Efendi'nin değil.

Odayı ele geçirdikten sonra İmam Gaddu'nun tutumu tam olarak hava korsanlarınınkine benzer bir hal alırdı, yani odada bulunan öğrencilerin kalkmasına, öksürmesine

hatta nefes almasına bile izin vermez, derhal din ve iman konularında konuşmaya başlardı. Dolayısıyla, eğer birinin tuvalete gitmesi veya birinin ertesi günkü sınavına hazırlanması gerekiyorsa ya da birinin sevgilisinden telefon beklediği o hassas an gelmişse varsın gelsin, ne vardı bunda? İmam Efendi odadayken kimse yerinden kıpırdayamazdı bile, zira din konusunda vaaz edilirken kalkıp gitmek dine karşı küstahlıkla eşdeğerdi; hatta sadece küstahlık olarak da kalmaz küfür olarak algılanabilirdi (aslında İmam Efendi küfür fetvası vermeye çok istekli biriydi). Ayrıca bizim İmam Efendi'nin inancına göre, insan bir kez kâfir olursa artık kâfir olarak kalırdı, sonradan cami imamı olsa bile fayda etmezdi. İmam Efendi bir odada vaaz ederken herhangi bir öğrenci çalışmasına devam edebilmek için dolmakalemine mürekkep doldurmak amacıyla birkaç dakikalığına onun bulunduğu odaya çıkagelmişse, boş kalemi elinde, küfür fetvasına çarpılmamak için çaresiz bir halde masanın kenarına ilişip İmam Efendi'nin konuşmasını dinlemek zorunda kalırdı. Böylesi anlar çok keyifli olurdu; o zavallı öğrenci halden hale girer, ikide bir odasının açık olduğu, odaya dönene kadar içeriden bir şeyinin çalınabileceği endişesini taşıdığı yüzünden okunurdu. Öte yandan İmam Efendi'nin vaazı bitecek gibi görünmezdi; zira vaazın bitimine yakın tatlı, meyve veya en azından bir şerbetin ruhuna 'hatim' indirilmeliydi ve hatim okunan şey orada mevcut bulunanlara sadece koklatılmalı ve tamamı İmam Efendi'ye sunulmalıydı. Tamamı İmam Efendi'ye sunulmalıydı ki İmam Efendi, 'gözyaşları içinde yaptığı gece yarısı ibadetleri' esnasında son derece içten ve huşu içinde mihmandarın bağışlanması için dua edebilsin. Bu yüzden durup dururken İmam Efendi'ye yakalanan öğrencinin kalbi ve aklı odasında, bedeniyse masanın kenarında kalırdı, ki bundan İmam Efendi'nin 'veda'sına kadar kurtulması mümkün değildi. Rumi'nin iç yakıcılığından mah-

rum o biçare, içten içe gidiş gelişler yaşar ve İmam Efendi'ye çeşit çeşit 'hayır' duaları eder dururdu.

İmam Efendi'nin vaazında dinleyiciler için büyük bir kolaylık söz konusuydu; bu kolaylık da kalplere işleyen konuşmasının kolaylıkla unutulmuyor olmasıydı. Zira dönüp dolaşıp aynı şeyleri tekrarlıyordu; yani kıyamet korkusu, meleklerin günahkâr kulların boyunlarını kırmaları, asıp kesmeleri, cehennem ateşine atmaları; sanki onlar Allah'ın nurlu melekleri değil de, Pencabi bir filmin baş oyuncusu veya karakol polisiydiler. İmam Efendi bu birkaç vaaz konusunu, hocası büyük İmam Efendi'den miras almıştı ve orijinal halini korumak için son derece sadık bir öğrenci gibi o paha biçilmez mirası bağrına basmıştı. Ekleme veya eksiltme yaparak onu bozma günahına girmek istemiyordu ve bunu yapmadı da. Aslında o saf ilme katkı yapması için oldukça çalışması gerekiyordu; İmam Efendi'yse ulaştığı ermişlik aşamasında, bedensel eğitiminden fırsat bulup beyinsel eğitimini düşünecek durumda değildi. Bu durumun ona bir faydası da oldu aslında; Cuma namazı haricindeki namazlarda müezzinliği de, cemaatliği de, imamlığı da kendisi yapardı, böylece ibadet huşusunun bozulma olasılığı ortadan kalkmış oldu.

Düzenli olarak Cuma namazı kılanlardan biri de bendim. İmam Gaddu Efendi vaazına kıyamet alametlerinden bahsederek başlar ve özenli bir yapaylıkla gözlerine yaşlar doldurarak kıyametin yaklaşmakta olduğunu söylerdi.

"Ne yapacaksanız şimdi yapın, yoksa öteki dünyada melekler vura vura boyunlarınızı kıracaklar. İşte kıyamet alametlerinden biri daha; ezan okunurken sizler uyuyup duruyorsunuz, okulunuzda derslere girip çıkıyorsunuz, ama namaz kılmaya gelmiyorsunuz. Görmez misiniz, inekler yeşil ot yerler, ama sütlerini beyaz çıkarırlar. Ne yapacaksanız şimdi yapın, kıyamet yakın, melekler vura vura boyunlarınızı kıracaklar."

Böyle sürüp giden vaaz esnasında bazı günahkârlar, meleklerin şaplakları oracıkta başlayacak endişesiyle elleriyle defalarca boyunlarını yoklarlardı. Bazıları da gülmelerini bastırmak için tekrar tekrar aptes almak bahanesiyle sağa sola sıvışır ve aptes almaları vaazdan daha uzun sürerdi.

Miraç kandili yaklaştığında İmam Efendi hayır toplama işine başladı ve bu yolla en az üç, dört yüz rupi topladı. Öğrencilere dedi ki, Miraç kandilinde yatsı namazından sonra mescitte mevlit okunacak ve mevlidi müteakip lokma tatlısı dağıtılacak.

O gece mescide vardığımızda iki tepsi tatlı süslenmiş bir kenara konmuştu. Namaz vakti henüz gelmeden, İmam Efendi her zamanki gibi vaaz adıyla dinleyicilerin boyunlarını kırdırırken, çocuklar getirilen tatlıların tutsa tutsa yüz rupi tutacağını konuşmaya başladılar aralarında. Peki paranın geri kalanı nereye gitmişti? Bazı öğrencilere göre, İmam Efendi tatlıları hazırlatırken paranın geri kalanı tutarındaki tatlıyı, tatlıcı dükkânında ayaküstü yemiş olmalıydı. Ama birazcık akıllı olan öğrencilere göre, o kadar para tutarındaki tatlıyı yedikten sonra İmam Efendi'nin dilinde olması gereken o tatlılık yoktu; bu durumda tatlı değil de parayı yemiş olmalıydı! Bu türden akıl yürütmeler devam ederken namaz vakti geldi. Gençlerden çoğu namaza değil tatlı yemeye gelmişti, bu yüzden her iki rekattan sonra İmam Efendi'ye görünmeden tatlı tepsilerine saldırmaya başladılar. Birkaç saldırıdan sonra İmam Efendi durumu hissedince büyük bir öfkeyle tepsileri kaldırıp seccadesinin yanı başına koydu ve bundan sonra hangi terbiyesiz tatlılara el sürerse kâfir olsun diye ikaz etti. İkazdan sonra İmam Efendi huzur içinde tekrar niyet edip namaza devam etti. İmam Efendi'nin namaz kıldırma meşguliyetinden faydalanmak isteyen bazı yaramaz unsurlar, İmam secde halindeyken tepsiden tatlı aşırıp elden ele arkadaşla-

rına ulaştırma işlemine devam ettiler. Ayrıca cemaat içinde kapışmalar, fısıldaşıp gülüşmeler başladı. İmam Efendi iyice rahatsız oldu, çabucak namazı bitirdi ve tepsiyi önüne alıp hatim duasını okumaya başladı. Hatim okuduktan sonra İmam Efendi lokma çalanları cehennemle müjdeledi ve boyunlarını meleklere kırdırdıktan sonra, öğrencilere sıraya girmelerini, tatlılarını sırayla almalarını söyledi. Herkes sıraya girdi, ama bazı şakacı arkadaşlar lokmalarını aldıktan sonra tekrar sıraya girdiler. Kısa bir süre sonra bu durumu fark eden İmam Efendi çok öfkelendi ve lokma dağıtmayı kesti. Geri kalan tepsiyi alıp yurda doğru yollandı.

İmam Efendi lokma tatlısıyla dolu tepsiyi odasına koyup kapıyı da kilitleyerek tatlıyı emniyete almanın huzuruyla evine gitmek üzere yurttan ayrıldı. O gider gitmez bazı yaramaz ruhlu çocuklar toplantı istediler ve toplantıdan, geri kalan tatlıların da nasıl olursa olsun silinip süpürülmesi kararı çıktı. Kilidi açmaya çalıştılar, ama kilit dayanıklı çıktı; belki İmam Efendi giderken kilidi okuyup üflemişti. Kilidi açmada başarısız olunca gerilla taktiği ile odanın aydınlatma penceresinden içeri sızma harekâtına girişilmesine karar verildi. Aydınlatma penceresi yeteri kadar aralıktı ve oradan odaya girmek zor değildi. Bu işi atik bir arkadaşımız üstlendi ve içeri girip tatlıları taksitler halinde koridorda bekleyen arkadaşlarına ulaştırdı. Ganimetin eşit ölçüde dağıtılacağına, ganimeti kapışmak, sağa sola saldırmak, atlayıp zıplamak gibi eylemlerden kaçınılması gerektiğine daha başından karar verilmişti, zira bu harekâtın çok gizli kalması gerekiyordu.

Sabah kahvaltısı için yemek salonunda otururken İmam Efendi içeri girdi; her zamankinin aksine yüzünde büyük bir mutluluk vardı. Belli ki dün gece lokma tatlılarıyla beslenmesi İmam Efendi'nin sağlığını olumlu yönde etkilemişti. Yemek salonundaki garsona, kahvaltısını oda-

ya getirmesini söyleyip çıktı. Bu duruma bıyık altından gülümsedim, zira İmam Efendi'nin kahvaltıyı odasına istetmesinin sebebi olan şey, "Ana, tavusunu hırsız alıp götürdü." özdeyişiyle açıklanır durumdaydı.

Kahvaltıdan sonra kitaplarımı almak için odama çıktım. Ben kitaplarımla defterlerimi ararken kapı hafifçe çalındı, sonra İmam Efendi içeri girdi; sanki büyük bir felaketle karşılaşmış gibi yüzü çökmüş haldeydi. Gülmemi zar zor engelleyebildim, yüzüme ciddi bir ifade verip, "Buyurunuz." dedim.

"Cehennemliğin biri bütün lokmaları aşırmış, hatta ne kahvaltım için bir tane bırakmış ne de mahalledeki çocuklar için." diye sızlandı.

'Mahalledeki çocuklar'dan kastı, karısı muhterem hanımefendiydi; zira ergen insanların karşısında ondan uluorta bahsetmeyi gayri İslami bir davranış sayıyordu. Duruma çok üzüldüğümü belirttim ve suçluları bulup bu işin sevabını kazanacağıma söz verdim. İmam Efendi bir an düşündü, sonra bu kederli hikâyesini veya 'lokma felaketi'ni yana yakıla anlatabileceği başka bir dert ortağı bulmak için çıkıp gitti.

Kısa bir süre sonra İmam Efendi tekrar geldi. "Hazret! Bir şey öğrenebildiniz mi?" diye sordum.

Ağlamaklı bir yüz ifadesiyle, "Nerede! Ama lokmalarla birlikte diğer eşyalarım da kayıp. Edepsizin biri saç yağımı, sabunumu, havlumu, sürmemi, tarağımı da alıp götürmüş. Sadece usturayı bırakmış. Ama elime bir geçirirsem o usturayla kafasını keseceğim onun." dedi.

Sakinleştirmeye çalıştım; ama İmam Efendi hırsıza lanetler yağdırarak ve kıyamet günü meleklerin onu parça parça edecekleri eylemlerden bahsederek odadan çıktı.

Yaz tatilinden sonra okul açıldığında Cuma namazını kılmak için mescide gittim, ama İmam Efendi görünürde yoktu. Başka bir muhterem namazı kıldırdı, yurda döndük.

Akşam yemeğinde İmam Efendi'den söz açılınca, "İmam Efendi nerede? Bugün görünmedi hiç!" diye sordum.

Kulağı delik bir öğrenci, "İmam Efendi ikinci bir evlilik yapmış." diye haber verdi.

"Şimdi balayında mı yani?"

"Ne balayı? Şehri terk edip gitmiş."

"Allah, Allah! Neden?"

"Aslında İmam Efendi kızın anne-babasının rızasını almadan kızla evlenmiş."

İmam Efendi'nin odasından lokmaları aşırma operasyonunu gerçekleştiren öğrenci derin bir ah çekti: "Yazık olmuş! İmam Efendi'nin düğün lokmasını yiyemedik."

Muzi

Muştak Ahmet Yusufi

Mirza dilediğini yapan biridir. Ancak yaptığı şeyleri ilginç ve garip gerekçelere dayandırır. Bir gerçeği, yanlış delillere dayandırarak kanıtlama konusundaki gıpta edilesi yeteneği, çok az kimseye nasip olmuştur. Mesela sigara konusunu ele alalım. Birinin sigara içmiyor olmasına itirazımız yok; ama Mirza'nın sigarayı bırakma konusunda, her defasında ortaya koyduğu felsefi gerekçeler sıradan birinin kafasına ameliyat olmaksızın girmeyecek türdendir.

Sigaranın, aile sorunlarını çözmede insanın düşünme gücünü artırdığına olan inancını aylarca kafamıza sokmaya çalıştı. Hem aile durumumuz hem de onun bu yönlendirmesiyle sigaraya başlayıp tiryakisi olduğumuzda, bir de baktık ki o bırakmış. Sonra da karşımıza geçip dedi ki, ev harcamaları meselesi konusunda bol bol sigara içerek düşündüm, ama sonunda anladım; aslında bu fazla harcamalar çok fazla sigara içmemden kaynaklanıyormuş.

Bize bu şekilde düşünme alışkanlığı kazandırdıktan sonra gelip gitmeyi de bıraktı. Bu durum, gerçekten sigaraya tövbe ettiğinin kanıtıydı; herkesle görüşmeyi bırakmıştı, özellikle de sigara içenlerle; ben ziyaretine gittiğimde de soğuk durdu. Birkaç gün sonra ortak bir dostumuz aracılığıyla haber gönderdi: "Ben zorunluluktan dolayı sigaraya yemin ettim ve bıraktım; ama sen zorla içirmeyi denemedin bile. Ben bunu yapmak zorundaydım; ama sen değildin."

Yedi ay kadar sigaradan ve toplumdan uzak durdu. Ama sebep yaratma konusunda Allah en büyüktür. Sonunda bir gün camide vaaz dinleyip huzurlu bir şekilde evine dönerken, otobüste bir çakmak buldu. Derhal ilk durakta indi ve bir paket sigara satın aldı. (Bu olaya asla şaşırmadık; zira geçen yılbaşında bir yerden indirimli fiyatıyla çok ucuza naylon çoraplar bulmuş, çoraplara uysun diye bir arkadaşından borç para alarak bir takım elbise diktirmek zorunda kalmıştı.) Paketten çıkardığı sigarayı yanan dudaklarına sıkıştırıp çakmağı çakmak istediğinde anlamış ki çakmağın içinde hiçbir parçası çalışmıyor. Artık kibrit satın almaktan başka çare yoktu.

Mirza'nın peygamberliğe gidip, ateş alıp döndüğünü çok gördük!

Ertesi gün evine gittiğimde, fakirhaneyi dolduran kesif duman bulutu arasından Mirza'nın gülümseyen çehresinin yavaş yavaş ortaya çıktığını gördüm. Şikâyetler, kırgınlıklar sayılıp döküldükten sonra, burun deliklerinden duman çıkartırken, "Sigara benim için keyif vesilesi değil, kurtuluş aracıdır." diye bir saptamada bulundu.

Bu saptamadan sonra, parmaklarını şakırdatarak kendini kurtuluşa götürecek olan şeyin külünü döktü ve durumu daha detaylı bir şekilde açıklamaya koyuldu: Sigarayı bıraktıktan sonra hafızası öyle berbat bir hale gelmiş ki, bir gece farsız bisiklet kullanırken polise yakalanmış, sorguya alındığında ne kendi adını ne de baba adını doğru

hatırlayabilmiş. Oysa şimdi sadece bir gün içinde telefon rehberinin yarısını ezberleyebiliyormuş.

Beni ağzımın payını almış görünce tıpkı bir fatih edasıyla ikinci sigarayı yaktı. Kibriti dikkatle söndürüp dudaklarının arasına sıkıştırdıktan sonra sigarasını küllüğe bıraktı.

Mirza'yı bazen kâğıt oyununda para kazandığı için mutluluktan sigara içerken görürsünüz, bazen de (hatta çoğu zaman) tamtakır kaldığı durumlarda. Bir de sigaranın kederlerini dindirdiği iddiası var. Bunun doğru olduğunu kabul edip günde ortalama elli kederlenme üzerinden hesaplarsak, yılda yaklaşık on sekiz bin keder eder, ama bazı kederler öyle inatçı çıkarlar ki, her biri için üç dört sigara tüttürmedikçe dinmek bilmezler. İbret olsun diye kral Matridetis'in hikâyesini anlattım ona: Kral düşmanlarından biri tarafından her an zehirlenerek öldürüleceği korkusuna kapılınca, vücudu bağışıklık kazansın diye her gün azar azar zehir içmeye başlamış. Sonunda bünyesi zehre öyle bir bağışıklık kazanmış ki, zor bir durumda kalıp gerçekten intihar etmek istediğinde, içtiği zehir hiçbir etki göstermemiş ve kendisini hançerle delik deşik etmesi için bir kölesini zar zor razı edebilmiş.

Dedi ki, "Hiç gereksiz yere biçare köleyi günaha sokmuş. Gerçekten intihar etmek istediyse zehir içmeyi kesseymiş ya, birkaç saat içinde debelenerek kendiliğinden can verirmiş."

Ancak onun kişiliğindeki dengesizlikten haberdar olan ahbaplar çok iyi bilirler ki, onun kederlenmeleri ebedi ve afakidir; onları defetmek için sigara bir yana, nargile bile çözüm olamaz. Çoğu zaman, doğalgaz kaynakları yüz yıl sonra biterse memuriyetimin akıbeti ne olacak diye kederlenip sigara üstüne sigara içtiğine şahit oldum. Veya yüz bin yıl sonra insanların kafalarında saç kalmadığında berberlerin ve Sihlerin hali ne olacak diye kederlenip sigara

yakar. Hatta elli milyar yıl sonra güneş tamamen söndüğünde, zifiri karanlıkta sabah gazetesini nasıl okuyacağız sorusu kederlenip sigara yakmasına sebep olur.

Bir defasında, Mirza'nın sigarayı gerçekten bıraktığına herkes inandı. Zira bedava da olsa içmiyordu artık. Her konuştuğu kişiye, unuttuğumda bile sigara aklıma gelmiyor, hatta rüyamda bile sigarayı hep sönmüş halde görüyorum deyip duruyormuş.

"Bu sefer ne oldu da sigarayı bıraktın?" diye sordum.

Havaya hayali bir duman üfledikten sonra, "Bir gün öylesine otururken birden aklıma geldi ve dedim ki, sigaraya gömdüğüm parayla hayatımı sigorta ettirebilirim. Böylece bir dulun da işi görülmüş olur." dedi.

"Mirza! Sigorta yaptırmana diyecek yok, ama adı sanı belli olmadıkça şu dul meselesini aklım almadı."

"Senin anlayacağın, yaptıracağım sigorta dul karımın işine yarayacak, tamam mı? Ama şaka bir yana, sigarayı bırakmak büyük tasarruf sağlıyor! Bunun yolu şu; ne zaman sigara içmek istersen, içtiğini farz edeceksin. Böylece her defasında bir sigara parası biriktirmiş olursun."

Baktım ki bu formülle Mirza her gün on, on beş rupi biriktirmeye başladı. Bir defasında, o günkü on rupilik birikimini gösterip benden beş rupi borç istediğinde, "E insaf artık! Her gün on rupi biriktirmene rağmen yine benden beş rupi borç istiyorsun, öyle mi?" diye çıkıştım.

"Eğer bu on rupiyi biriktirmemiş olsaydım şimdi on beş rupi borç vermek zorunda kalacaktın." dedi.

Bu durum kesinlikle benim lehimeydi. Bu yüzden her ne zaman ona beş rupi borç verdiysem, nakit on rupi kârım oluyor düşüncesiyle verdim. Mirza'nın bu kesintisiz destekleri sayesinde, iki yıllık kısa sürede tam altı yüz rupi kazancım oldu.

Derken, güzel bir sabah vakti baktım ki, Mirza sağa sola duman öbekleri savura savura geliyor. "Yahu Mirza! Bu nasıl sigara bırakmak böyle?" diye sordum.

"Sigara içtiğim günlerde bir Allah'ın kulu çıkıp da, be kardeşim neden sigara içiyorsun diye sormadı? Ama bıraktığım gün, kimi gördüysem, hayırdır inşallah, neden bıraktın, diye sordu. Sonunda bu duruma bozuldum ve tekrar sigaraya başladım. Söylesene, taammüden öldürme gerekçesini anlamak için suçluya, sen neden cinayet işledin diye sormak yerine, her yoldan geçeni durdurup, doğruyu söyle sen neden cinayet işlemiyorsun diye sormak nasıl bir mantıktır?"

"Mirza! Artık durum değişti. Mesela, sakal olayına bak anlarsın." diye açıklama yaptım.

Şaşırdı. "Sakalla cinayetin ne ilgisi var?"

"Allah'ın kulu, sabretsen de sözümü bitirseydim. Diyorum ki, eski devirlerde birisi sakal bırakmadığında, herkes, sen neden sakal bırakmıyorsun, diye sorardı ona. Ama şimdi biri sakal bıraksa, ne iş, niye bıraktın, diye soruyor."

Söylediğine göre nikotin öyle yoğun bir oranda kanına karışmış ki, her sabah yatağının çarşafını silktiğinde yüzlerce ölü tahtakurusu dökülmekteymiş. Şüphesiz gece emdikleri kandan aldıkları nikotin yüzünden ölmüş olmalılar. Yoksa, bu bilinçsiz canlı türü, bu kadar çok sayıda bir araya gelip intihar etme yetisine sahip değildir, bir; ikincisi, bugüne kadar insandan başka bir canlı türü geleceğinden karamsarlığa kapılıp intihar etmedi. Mirza, kanının ne kadar bozuk olduğuna kanıt olsun diye muhtemelen biraz mübalağa etti. Ama sigara dumanına aşırı bağımlılığından dolayı temiz havada öksürdüğünü ve iki üç gün sigara içmese boğazında tahriş olmaya başladığını kendi gözlerimizle gördük.

Kendimi bildiğimden beri (ki ben kendimi Mirza'dan çok önce bilmeye başlamıştım) Mirza'nın dudaklarında hep sigara gördüm. Bir defasında onu sigara içmeye kimin başlattığını sorduğumda şakaya vurdu:

"Allah affetsin, merhum babam derdi ki çocuklar sigara içmemeli, zira her an yangın çıkarabilirler. Buna rağmen ben içmeye devam ettim. Ev halkı, sırf büyüklerime inat olsun diye sigara içtiğim yanılgısına kapıldı uzun süre."

"Ama ben kimin alıştırdığını sormuştum?"

"Sigara içmeyi büyük kardeşimden öğrendim, o zamanlar henüz dört yaşındaydı."

"Bu süratle şimdiye kadar mezarı boylamıştır."

"Evet, orada zaten!"

Buna rağmen, tiryakisi olduğu için sigara içtiğini kabul etmeye asla yanaşmadı Mirza. Ne zaman bu mesele açılsa, sigarayı derin bir felsefeye bağlılığından dolayı veya insanlığın yararına olsun diye içtiğinde diretti durdu. İstemeden ve kerhen! Yaklaşık üç yıl önce Mirza'nın sigaraya tekrar tövbe ettiği ve otuz altı saattir bir tek sigara içmediği yolunda haberler gelmeye başladı. Bunun üzerine koşa koşa yanına gittiğimde bambaşka bir sahneyle karşılaştım. Geceden beri onu kutlamaya gelenlerden oluşan bir grup evinde toplanmış, birbirlerine karşılıklı ikramlar da bulunuyorlar. Onlar Mirza'ya sigara ikram ediyor, Mirza onlara. Mirza, her cümleden sonra parmaklarıyla kibrit kutusuna ritimle vurarak gerekçeler sıralıyor:

"Tanrıya şükür (ritim), kumar oynamıyorum (ritim), içki içmiyorum (ritim), gezip tozmuyorum (ritim), sigara da içmezsem, nimetlere saygısızlık olur bu." (Art arda üç ritim.)

"Lahavle! Tekrar mı bu illete başladın?" diye sordum.

Topluluğa doğru iki kolunu açarak, "Dostlar! Şahit olun, bu sefer sadece kendimi ıslah amacıyla tövbemi bozdum. Bu nasıl ıslah etmedir diye soracaksınız, işin özü şu; insan ufak tefek bir zaaf edinirse pek çok kötü alışkanlığa bulaşmaktan kurtulmuş olur. Böyle küçük zaaflar, insanı büyük günahlardan uzak tutar. Ayrıca unutmayın ki bilge kişi, kişiliğindeki asıl kusuru gizleyecek belirgin bir kusu-

ru ufak bir çabayla oluşturan kişidir." diye bilgece bir sunuş yaptı.

"Söylediklerinden hiçbir şey anlamıyorum." dedim.

Kusurlarını gizleyen paketi bana doğru uzatıp, "Şundan içince kendiliğinden anlayacaksın. Bu felsefede kesinlikle bir dalavere yok. Fark etmişsindir mutlaka, eğer biri şansıyla kel, topal veya tek gözlüyse, bu fiziksel kusuru insanların dikkatini o kadar çeker ki asıl kusurunu kimse göremez. Örnek olarak Julius Caesar, Timurleng ve Rancid Singh verilebilir. Aslında yüzde yüz kusursuz birinden kimse hazzetmez. Bilirsin, ben avare veya serseri biri değilim; günahkâr değilim, kötü biri değilim; hercai yahut vefasız biri değilim. Ama bugün bile (burada Mirza kesif bir duman çıkardı), ama bugün bile kusursuz, güzel bir kadından bahsedildiğinde, bilmiyorum neden, yüreğim sıkışıyor." dedi.

"Mirza! Herkes sigara içer, ama sen, sanki kötü bir şey yapıyormuşsun gibi içiyorsun!"

"Aslında normal bir işi kötü sayarak yapınca daha keyif verici oluyor. Avrupa bu durumu anlayabilmiş değil. Mesela orada içki içmek kötü sayılmıyor, bu yüzden bizim aldığımız tadı onlar alamıyorlar."

"Aslında içki özünde çok kötü bir şey! Ama sigara o kadar da kötü sayılmaz."

"Efendi! Dört sigara önce şu insanlara ben de aynı şeyi söylemiştim. Her neyse, sigara içmeyi günahların en küçüğü olarak kabul edebilirim. Ama şu saf hazretlerin sigara içmemeyi sevap işlemek sanmaları beni kızdırıyor. Tamam, yalan söylemenin veya hırsızlık yapmanın kötü olduğunu elbette kabul ediyorum, ama insanlarımızın, doğru konuştuklarında veya hırsızlık yapmadıklarında hükümet tarafından altın madalyayla ödüllendirilmeyi ummaları beni ifrit ediyor."

Derken öyle bir zaman geldi ki Mirza bütün gün kesintisiz sigara içer oldu. Sabahleyin sadece bir çöp kibrit yakardı. Sayısı belli değil, ama söylediğine göre o günlerde günde yirmi fit sigara içiyormuş. Hem de dibine kadar, genellikle deri yanığı kokusu gelmedikçe sigarayı elinden atmazmış. Nihayet dayanamadım ve gözlerimi gözlerine dikip, "Mirza! Amacın ne senin?" diye sordum.

Gözlerime dumanı üfleyerek, "Ne yapayım, şu *muzi* insafa gelmiyor ki!" dedi.

Mirza, kendini yönlendiren nefsinden (ki ona göre boynunun güney batısında bulunmaktadır) genellikle bu isimle bahseder, onu bu isimle okşar, şahlandırırdı.

Dedim ki, "Freud'un görüşüne göre sigara içmek, eskiye dönüş ve dışavurumsal bir davranıştır; cinsel açlık çeken insanlar, sigaranın ucunu bilinç altlarında meme ucu olarak kabul ederler."

"Ama Freud insan beynini, merkezin eki olarak görürmüş."

"Canı cehenneme Freud'un! Ey Allah'ın kulu, kendine acımıyorsan hiç olmazsa o poliçesini aldığın ufacık sigorta şirketine acı. Daha yeni kurulmuş, senin ölümünü kaldıramaz, hemen iflas bayrağını çeker yoksa."

"Ama insan vaktinden önce ölemeyecekse, sigortanın amacı kendiliğinden ölüverir."

"Mirza! Konuyu şakaya vurma. Sağlığına dikkat et. Mürekkep yalamış insansın. Gazeteler, dergiler sigaranın zararlarıyla dolu."

"Ben sigara ve yengeç hakkında o kadar çok şey okudum ki artık okumaktan nefret ediyorum."

Bu mevzuda konu edilmesi gereken başka şeyler de vardı. Bunlardan biri de Mirza'nın bütün gün ondan bundan isteye dilene sigara içmesiydi. (Ama prensip olarak kendi kibritini kullanırdı. Derdi ki başkasından kibrit istemek çok ayıptır. Mesela arada bir, birine mektup yazıp

yüz, iki yüz rupi borç istemekte utanılacak bir şey yok, ama mektup pulunun parasını da ondan istemek borçluluk raconuna ters düşer.) Bir başka durum ise, paket yerine sigara çantasına koymayı ve ters tarafından yakmayı gerekli gördüğü sigara markalarına başlamasıydı.

Ancak dokuz, on ay önce muzi bu yolla da sigara alışkanlığından vazgeçirilemeyince, Mirza üçüncü ve son silahını kullandı. Yani, elinde değnek, ağzında kaval varmış gibi bir görüntü veren puro içmeye başladı. İçme tarzı, doğruyu söylemek gerekirse içememe tarzı yaklaşık şöyleydi: Korka korka iki üç nefes çekip dikkatle söndürür, bir iki saat sonra yüz hatları normale döndükten sonra tekrar yakardı. İnancına göre, bu kullanım şekliyle içme isteği köreliyormuş; puronun kullanım süresinin uzaması da cabasıymış. (Burada şunu da belirtmem gayet uygun düşecektir; Mirza gençliğini de tıpkı bu şekilde korumak istiyordu, bu yüzen vaktinden önce yaşlandı.) Böylece aynı puroyu gün içinde 'off' ve 'on' yapıp durdu. Sonra meşalemsi purosuyla akşam vakti kahveye çıkmaya başladı. İnsanlar arkasından her ne söyledilerse hiçbirine aldırmadı. Ama bir gün, içmekte olduğu puronun sosyal bir tabakanın sembolü olduğunu öğrenince ağız dolusu duman ağzında öylece kalakaldı. Olay şöyle olmuştu: Kahvenin loş bir köşesinde Ağa Abdulalim Cam, yüzü asık oturmaktaymış. Mirza, Ağa bugün neden keyifsizsin, diye sormuş bulundu. Ağa, durumu ve olanlar hakkında özetle şöyle bilgi sunmuş:

"Akşamdan beri sönük oturmakta
Gönül, müflisin purosu oldu."

Gene tıpkı böyle karamsar bir akşamdı. Mirza muzisiyle acımasızca mücadele ediyor, sanki kötü ruhların boğazını sıkıyormuş gibi purosundan hiddetle nefes çekiyordu. Onu cesaretlendirmek için, "Sigara harcamalarını azaltmakla iyi yaptın. Paranın alım gücü günbegün azalı-

yor. Geleceği düşünmek, harcamayı azaltıp birikimi çoğaltmayı gerektiriyor." dedim.

Sprey püskürtmesi gibi puroya üfleyerek, "Ben de bunu düşünüyordum. Bugünlerde bir dal salem sigarası bir paysaya çıktı, on yıl sonra yarısını bile alamayacağız."

Konuyu daha da deştim. "Ama biz bu bir paysayı bir yere yatırsak on yıl sonra faiziyle birlikte iki paysa olacaktır."

"Ve o iki paysayla, bugün bir paysaya alabildiğimiz bir dal salemi alabileceğiz!"

Cümlesi biter bitmez Mirza elinde yanmakta olan asayı yere vuruverdi. Birkaç dakika sonra duman bulutundan mahrum kalan Mirza, bir işaretle sigara satıcısını çağırdı ve bir paysa verip iki paysalık keyfi sürmeye başladı.

Sevgilinin hanesini talan edeli henüz üç hafta geçmişti ki biri, sigarayı bırakmak istiyorsan nargileye başlamalısın diye Mirza'nın aklını çeldi. Bu homeopati önerisi pek yeni bir şey değildi. Zira homoepatinin temel kuralı, önemsiz hastalığı ortadan kaldırmak için önemli bir hastalık oluşturmak üzerine kuruluydu. Bu yüzden, hasta nezleden şikâyetçiyse, ilaç verilerek zatürree emareleri oluşturulur, böylece hasta nezleden şikâyet etmez, homoepatiden eder hale gelir!

Neyse, Mirza nargileye başladı, hem de derin bir tutkuyla. Nargileyi her sabah törensel bir özenle hazırlıyordu; saatler öncesinden nargilenin ince tütün kabını ve nakışlı yüzeyini ışıl ışıl olana kadar limon ve bezle ovarak parlatıyor; alt bölümünü gül suyuyla ıslatıyor; ipe dizilmiş çiçeklerle marpucu süslüyor, ağızlık bölümüne de güzel kokular sürüyordu. Mirza bir nargile sırasını kaza etse haftalarca üzüntüsünü anlatır dururdu. İçmeye başlamadan önce dört beş dakika sürekli nargilenin kıvamını övüp durmak ve içtikten sonra saatlerce gargara yapmak genel alışkanlığı haline geldi. Artık Mirza'yı genellikle nargile içer, öksü-

rür ve o kısa öksürük aralarında sigarayı kötüleyip durur halde görmeye başladık. Bir gün sohbet ederken dedi ki, "Bilgenin biri sigarayı ne de güzel tanımlamış: Sigara bir ucunda ateş, diğer ucunda bir ahmak olan kötü kokulu şeydir. Ama bizim şark nargilemizde bu duruma itina gösterilmiş ve en azından tütün ile içen arasında mümkün olduğunca uzak bir mesafe yaratılmıştır."

Dedim ki, "Bunların hepsi doğru! Ama onu içmek de, içime hazırlamak da baş ağrısı değil mi? Pipo bundan daha iyi; hiç olmazsa hem daha kaliteli hem daha ucuz."

Nargilenin ateşini harlayarak, "Güzel kardeşim, onu da denedim. Bilmiyorsun, ama piponun sadece kibrit masrafı nargileye yapılan harcamadan daha fazla tutuyor. Bilseydin böyle söylemezdin. İki ay önce bir İngiliz piposu satın almıştım. İlk günün sabahında bir nefes çektiğimde karnıma anlatılamaz bir sızı girdi. Gözlerimi sıkıp üç dört nefes daha çektiğimde, içimde gümbür gümbür bir boks maçı başladı. Şimdi kız çocuklarım, o pipoyu oyuncaklarının düğününde flüt olarak kullanıyorlar."

İkinci Yusuf

Karnal Muhammed Han

Bu, ben ve yakın arkadaşım Yusuf'un hikâyesidir. Olayı anlatmadan önce kendimi tanıtayım: Adım Mesut, küçük bir toprak ağasıyım. Arkadaşımın mesleği ise benimkinden oldukça farklı; ne kadar farklı olduğunu birazdan anlayacaksınız.

Bundan yıllarca önce, kolej öğrencisi olduğumuz yıllarda yaşadığımız bir olaydı bu. Yusuf sınıf arkadaşımdı, ama zatıalilerinin Yusufluğu sadece adıyla sınırlıydı; yüzü ve görüntüsünde zerre kadar Yusufluk yoktu. Mensubu olduğu soyda da hiçbir peygamberlik vasfına rastlanmaz. Zatıalilerinin saygıdeğer babasının epeyce iyi bir zenne olduğu bilinmekteydi ve biricik oğlunun da buna hiçbir itirazı yoktu, hatta kendine has karakteriyle babasının şöhretine şöhret katıyordu. Tam da böyle bir iş üstündeyken neredeyse ben zavallının da sonunu getiriyordu. Detayı az sonra.

Yusuf, yüz güzelliği ve kişiliği bakımından adaşı olduğu o muhteşem kişiyle kesinlikle zıt kutuplardaydı, ama eğlence yaratmada peygamberce bir yeteneği vardı ve zenne olmasına rağmen -belki zenne olduğu için- sınıf arkadaşları arasında çok tutulan ve sevilen biriydi; renkli bir kişiliği vardı, onun olduğu her yerde gülüşmeler vardı, kahkahalar vardı, canlılık vardı, hareket vardı. Ha bir de Yusuf'ta başka bir özellik daha vardı; doğuştan müzisyendi. Pazar akşamları yurdun damına çıkıp ne zaman sitar çalsa veya şarkı söylese yoldan geçenler ve kaymakta olan yıldızlar oldukları yerde durup onu dinlerlerdi.

Yaz tatili olduğunda Lahor'dan Pindi'ye giden trende Yusuf'la birlikte yolculuk yapıyorduk. Ama o gün olağanın dışında suspus ve düşünceliydi. Sebebini sordum.

"Zor durumdayım, keşke yardım edebilsen." diye yanıtladı.

"Elbette yardım ederim, ama caiz bir yardım istersen." dedim.

"Caiz olup olmadığı şer'i bir mesele ve ben herhangi bir müftüden buna ilişkin belge almış değilim." dedi.

"Sen meseleyi anlat bakalım, belgeyi ben tanzim ederim, ama..." dedim.

"Birinin ağzından iki kelimede bir 'ama' çıkıyorsa, o kişi sadece avukat olabilir, arkadaş olamaz. Mesut'ta vefa denilen şey kalmamış anlaşılan." Bunu söyledikten sonra dönüp pencereden dışarı bakmaya başladı.

"Darıldın mı yoksa? Tamam söyle, ne yapmamı istiyorsan söyle, gerekirse canımı bile vereceğim." dedim.

"Söz mü?"

"Söz! Şimdi söyle, mesele nedir?"

"Evlilik meselesi."

"Tebrikler... Benim ne yapmamı istiyorsun?"

"Senin damat olmanı istiyorum!"

"Yani sağdıç demek istiyorsun, değil mi?"

"Hayır beyzadem! Damat diyorum, damat! Damadın da sağdıcın da ne demek olduğunu biliyorum."

"Yani düğün senin olacak, ama damat ben olacağım öyle mi? Bu söylediğimi de anladın mı?"

"Evet, anladım. Sadece iki saatliğine damat olacaksın, geçici damatlık yani."

"Geçici damatlık nasıl bir şey? Tarihte bir örneği var mı?"

"Evet dersen bir örnek olacak böylece."

Gerçekten makul olmayan bir söz vermiş olduğumu hissettim, ama artık cayabilmem söz konusu değildi.

"Peki, söyle bakalım ne zaman, nerede ve neden geçici damat olmam gerekiyor?" diye sordum.

Yusuf, "Sabırsızlanma, böyle işlerde acele etmek iyi karşılanmaz. Evet, geçici damat bugün olacaksın. (Saatine bakarak) Yaklaşık kırk beş dakika sonra, yani Gucranvala'da. Bu, zamanı ve yeri sorusunun cevabı oldu. Niçin sorusuna gelince, biraz dikkatle dinle şimdi." dedi.

Kucağımda kavuşturduğum ellerimi kaldırıp çenemin altına dayadım ve bütün dikkatimi Yusuf'un yüzüne odakladım. Yusuf 'niçin' sorusunu açıklamaya başladı.

"Dinle güzel dostum! İki ay önceydi, bu hakir fakir, içinde bulunduğu durumdan karamsarlığa kapıldı ve ümitlerini geleceğe bağlayıp evlenmeye karar verdi. Gazetenin birine 'eş arıyorum' içerikli bir ilan verdi: Anne ve baba tarafından iyi bir aileye mensup, yakışıklı, iyi huylu, bekâr bir beyzade; güzelliği ve hali vakti yerinde, namazında niyazında, temel eğitim görmüş bir hanım aramaktadır. Ebeveynlerin çevreden çekinmeleri olasılığı varsa mektuplaşmalar gizli tutulacaktır."

"İlanda sözü edilen anne baba tarafından iyi bir aileye mensup beyzade sen misin yani?" diye sordum.

"Elbette benim. Bu benim ilan imajım." dedi.

"Sonra ne oldu?"

"Sonra, onlarca mektup geldi, hepsine tek tek cevap yazdım. Ancak biri hariç, bütün ebeveynler kızlarıyla birlikte meydanı bırakıp kaçtılar ve Kays'tan başkası ortaya çıkmadı. Ama asıl adı Kays değil, Han Keramet Ali Han'dır. Gucranvala'da yaşıyor ve tam şu sıralar elinde çiçek demetleri, istasyonda bizi bekliyor. Öğlen yemeğini onlarda yiyeceğiz. Göreceğiz, görüneceğiz ve iki saat sonraki trenle yolculuğumuza devam edeceğiz."

"Sahtekârlık bu!"

"Ama zararsız bir sahtekârlık, ayrıca kötü bir amacımız yok. Allah affedicidir, iyi arkadaşların da öyle olması gerek."

"Ne yapacağımı bilemiyorum."

"Ben ne söylersem onu yap yeter. Söz verdin unutma!"

"Tamam, tamam, söyle ne zaman damat olmam gerekiyor?"

"Trenden iner inmez; perona ayak bastığımız an sen Yusuf olacaksın ben de Mesut."

"Peki buna ne gerek vardı?"

"Benim soyağacımı görmedin, ama yüzümü aylardır görüyorsun; hangi açıdan bakarsan bak bu kara yüzde beyzadelik izi görebiliyor musun? Allah için doğru söyle."

Doğruyu söylemek gerekirse cevap olumsuzdu.

"Gerçi öyle bir görüntüsü yok, ama benim yüzümde de beyzadelik yansımıyor ki."

"Ne kadar yansımasa bile, benim gibi vasıfsız birinin yanında sen Prens Ali Han gibi duruyorsun."

"Yani benim görüntümü sadece prensesin sarayına girebilmek için kullanacaksın öyle mi?"

"Doğru buyurdun hazret, yoksa bu renk ve görüntüyle beni daha istasyondan geri postalarlar."

"Birader, sen yetenekli birisin, ben ise sadece göstermelik bir oyuncağım."

"İlk görüşmede görüntü çok etkileyicidir. Yetenekler daha sonra gelir."

"Ama bir sorun var; farz edelim ki Prens Ali Han adayın gönlünü kazandı, Prens Yusuf'un bundan ne kârı olacak?"

"Prens Ali Han bu sevap işinden sonra kenara çekilecek ve prensesten nemalanma işi bendeniz köleye kalacak."

"Eğer prenses ondan faydalanmana izin vermezse ne yapacaksın? Sonuçta onun da ağzında dili var değil mi?"

"Allah'a şükür ki dili var, yoksa dilsiz bir eş hayal edilemez bir felaket olurdu."

"Söylesene bana, bu kızda ne gibi farklı bir özellik var ki bu kadar tutuldun ona?"

"Birçok özellik var onda, ama geçici bir damadın bu tür şeylerle ilgilenmemesi gerekir."

Yenilmiştim. "Peki tamam. Son bir önerin, tavsiyen olacak mı? Yapmam veya yapmamam gereken bir şey?"

"Senin yanında olacağım, doğal olarak yapıp yapmaman gerekenleri o esnada sana söylerim. Endişe etme."

"Peki, endişelenmeyeceğim!"

"Şimdi lavaboya gidip elini yüzünü yıka, kayınpederin memleketine yaklaştık." dedi.

Ben lavabodan çıktığımda tren ağır ağır Gucranvala istasyonuna giriyordu.

Allah bilir, Yusuf kayın tarafına kendini tanımaları için nasıl bir işaretten söz etmişti ki ben daha trenden iner inmez orta yaşlı saygın görünümlü bir beyefendi, kendinden birkaç yaş küçük beyefendilerle bana doğru ilerledi ve "Sanıyorum Muhammet Yusuf sizsiniz." dedi.

Ben asıl Yusuf'a doğru baktım. Olumlu bir gülümsemeyle gözlerini indirdi, ben işareti aldım.

"Evet hazret, Yusuf benim." dedim.

"Berhudar ol, berhudar ol. Ee, sen beni zaten tanıyorsun, ben Keramet Ali Han'ım, bu Selamet Ali Han; Hamide'nin dayısı, bu küçük kardeşim Feraset Ali Han, bu Enver, bu da Erşad; Hamide'nin küçük kardeşi."

Ben de sahte Mesut'u, yani Yusuf'u tanıştırdım: "Efendim, bu da benim en yakın dostum ve kabiliyetli sınıf arkadaşım Mesut."

Her biri hararetle onunla tokalaştı. Yusuf da karşı hararetli tokalaşmasına, âdeti olduğu üzere biraz da espri kattı, herkes kıkırdayarak gülüştü. Enver ile Erşad'ın ellerinde çiçek halkaları vardı, biri benim boynuma, diğeri de Yusuf'un boynuna çiçek halkasını taktı. İstasyondan çıktığımızda bizi bir arabaya bindirdiler. Han Beyefendi şoförün yanına oturdu, biz arka koltuğa.

Araba hareket ettiğinde Han Beyefendi, "Evladım, mektuplarından seni iyice tanımıştık, sadece görme arzusu kalmıştı geriye, maşallah! Çok mutlu oldum." dedi.

Ben saygılı bir ifade ve alçak bir sesle, "Teveccühünüz efendim." diye karşılık verdim.

"Söyle bakalım, Han Bahadır Beyefendi nasıllar?"

Gayri ihtiyari, "Hangi Han Bahadır Bey?" diye soruverdim.

Yusuf dirseğiyle beni dürttü ve Han Beyefendiye söylüyormuş gibi yaparak bana, "Han Beyefendi, babanız beyefendiyi soruyorlar." dedi.

Kahredici gözlerle Yusuf'a baktım ve kendi kendime, sen kendini hayali bir Han Bahadır'ın evlatlığına verdin, bari beni karıştırmasaydın diye geçirdim. Han Beyefendiye, sorduğunuz Han Bahadır Beyefendi sarengi çalmaktadır deyivereyim dedim, ama Han Beyefendiyle şakalaşacak durumda değildim.

"Ha, siz babamı mı soruyorsunuz? İyidir. Size selamı var." dedim.

"Yani memlekete döndüler mi? İki aydır İngiltere'de tedavi gördüğünü yazmıştın."

Benim babam gayet sağlıklı ve köyünde ağalık yapmaktaydı, bu durumda ne cevap vereceğimi bilemiyordum. Yusuf imdada yetişti, kulağıma "Mektup, mektup!" diye fısıldadı.

"Babam size mektubunda selam yazdı." dedim.

Han Beyefendi, "Yani kendine geldiler demek? Beyninde ur vardı değil mi?" diye sordu.

Sabrımın sonu gelmişti artık; biraz öfkelenerek, "Hazret, sözünü ettiğiniz ur konusunu, babamın babasıyla ilgili olarak yazmıştım size, o muhterem Allah'ına çoktan kavuştu bile." dedim.

Han Beyefendi hemencecik bir innelillah çekti ve ikimize birden başsağlığı diledi, kabul etmek zorunda kaldık. Sonra Yusuf kuvvetli bir dirsek attı bana, canım çok yandı, ama hakkıydı.

Bu arada Han Beyefendinin evine geldik.

Han Beyefendi varlıklı ve göründüğü kadarıyla zevk sahibi biriydi. Evinin selamlığı Doğu tarzında döşenmişti; gümüş maşrapalar, işlemeli minderler, şamdanlar vs. vs. Her şey pırıl pırıldı. Bir köşedeki rafta birkaç müzik aleti vardı; sitar, tabla, harmoni, sanki birisi daha şimdi onları çalmış da yerine koymuş gibi duruyorlardı. Yusuf'u ve beni özel yapım minderlere buyur ettiler; sohbet başladı. Yusuf bir açıldı, bir açıldı, ortalığı kırıp geçirmeye başladı ve herkesin ilgi odağı oldu. Hayali babamın beynindeki ur dolayısıyla yüzüme yerleşen o öfkeli hal daha yeni yeni geçmeye başlamıştı.

Tam o sırada bir kadın hizmetçi haber getirdi; Hamide'nin annesi, damat adayının kadınlar bölümüne gönderilmesini istiyordu. Han Beyefendi bitişik odanın perdesini kaldırdı ve kolumdan tutarak içeri girmemi söyledi. İçeri adım attığımda odanın genç kızlarla dolu olduğunu gör-

düm; güzellerin parıltılarıyla oda ışıl ışıldı sanki. Ama o kadar güzelin içinde Hamide'nin hangisi olduğunu söylemek zordu; hayali bir örtünün altından, buradayım, buradayım dünyanın güneşi, buradayım diye sesleniyordu sanki. Salt gerçek, hatta bütün âlem, hayal halkasının tuzağındaydı zaten. Hamide bana sadece bir kez baktı ve öyle bir ok sapladı ki yüreğime, sormayın. Onun güzelliğine belki hakiki Prens Ali Han bile layık değildi. Neyse Prens Ali Han'ın yokluğunda hiç olmazsa elde iki aday vardı. Yusuf ve ben! Bana göre bir zennezade bu krallara layık inciye kesinlikle layık biri değildi. Yusuf elbette arkadaşımdı ve aramızdaki anlaşmaya göre ben sadece geçici damat olacaktım; ama şimdiki durum perde kalkmadan önceki durumla aynı değildi. Bu durumda verdiğim sözden dönmemi dayandırabileceğim birçok özdeyiş gelmekteydi aklıma; mesela, aşkta ve savaşta her yol mubahtır. Nitekim kararımı verdim; Hamide benimdi ve benim olacaktı. Yusuf'u da kendine uygun bir dansçı kızla evlendiriverirdik, olur biterdi.

Hamide'nin annesi şefkatli bir şekilde hatırımı sordu, birkaç kadın ve Hamide'nin kız arkadaşıyla beni tanıştırdı; ama o umulmadık aşk atağının yarattığı şaşkınlıkla kızların adını aklımda tutacak durumda değildim.

Tanıştırma esnasında Hamide'nin arkadaşlarından biri, tıpkı bir baldız edasıyla, "Allah kem gözlerden saklasın, kaçıncı sınıfta okuyorsunuz?" diye sordu.

"Dördüncü sınıftayım." diye yanıtladım.

Başka bir kız, "Maşallah, kaç yıldır dördüncü sınıfı okuyorsunuz? Üç mü, dört mü?" diye sordu.

"Daha bir yıl bile olmadı." dedim.

Başka bir kız, "Bacım acelen ne, daha çocuk o, zamanı geldiğinde dördüncü sınıfta üç, dört yıl dinlenir." dedi.

Hamide'nin annesi kızları azarladı. "Çok yaramazlık yapıyorsun Necma. İnşallah bu sene içinde dördüncü sınıfı geçecektir."

Kızlardan biri, "Ha geçmiş, ha kalmış, ne fark eder ki?" diye takıldı.

Bu takılmanın cevabını, utangaç bir gülümsemeyle başımı eğerek verdim; ama başımı kaldırdığımda bir taş daha geldi:

"Duyduğumuza göre şarkı da söylüyormuşsunuz?"

Başka biri, "Sitar da çalıyormuşsunuz?" diye sordu.

Saygılı olmayı ve kısa konuşmayı seçtim:

"Hayır" diye yanıtladım.

Üçüncü kız hemen atıldı. "Böyle şeyler sormayın kızlar, beyzade müzik perhizindeler, kör hekim müziği yasaklamış ona."

Dördüncü kız, "Doğrusu da bu." dedi.

Alçak bir sesle karşılık verdim. "Hayır, öyle bir şey yok. Müzik perhizinde değilim, dinlerim."

Necma yerinden fırlar gibi seslenmeye başladı; "Getirin, tatlı getirin, herkese dağıtacağım."

Kızlardan bir, "Neyi kutluyorsun?" diye sordu.

Necma, "Baksanıza birader bey müzik dinliyorlarmış, bunu kutlamalıyız, Allah'ın kudreti işte." dedi.

Başka bir kız, "Allah'a şükürler olsun ki müziğe karşı alerjisi yokmuş." diye takıldı.

Bir kahkaha tufanı esti. Tıknaz bir kız, "Kızlar daha fazla üstüne gitmeyin, şarkı dinlemek hangi sevaba giriyor?" diye çıkıştı.

Bu desteği duyunca nasıl oldu bilmiyorum, ağzımdan şu cümle çıktı: "Evet, doğru söylüyor. Evrengzib padişah da şarkı dinlemeyi günah saymaktaydı."

"Siz de biliyorsunuz ki onun döneminde müziğin cenazesi kaldırılmıştı." diye bir ses geldi bir yerden.

Yakınımda oturan kız tereddütsüz bir edayla, "Elbette kaldırılmıştı, zira bey kardeşimiz de cenazeye katılanlardandı." diye takıldı.

Tıknaz kız cümleyi düzeltti: "Beyzademiz müzik matemcilerine neden katılsın ki; o padişah hazretleriyle birlikte cenazeye şapka çıkarıyordu."

Bütün bu takılmalar esnasında Hamide sessiz sedasız oturup durdu. Doğu gelenek ve görenekleri bunu gerektiriyor diye düşündüm, birkaç görüşmeden sonra açılacaktır.

Tam o sırada selamlıktan sitar sesleri gelmeye başladı. Birden Hamide'nin gözleri parladı, kulaklarını kapı perdesine dikti. İlerleyen dakikalarda sitardan ardı ardına değişik melodiler dökülmeye başladı. Hamide yerinden kalktı, perdenin yakınına gelip dinlemeye koyuldu. Hamide ile birlikte diğer kızlar da perdenin yanına gelip yığıldılar.

Perdenin bir kenarını kaldırıp insanların kulaklarına cennet sesleri ulaştıran kişinin kim olduğuna bakmak istedim. Ne göreyim, sitarı bağrına bastırmış çalmakta olan kişi Yusuf'tu. Evet benim o işe yaramaz ve tipsiz arkadaşım Yusuf'tu; ama ey Allah'ım, sitar ile Yusuf birbirlerine ne kadar çok yakışıyor, ne olağanüstü bir güzellik sergiliyorlardı. Tıpkı sabah yıldızlarının oluşturduğu yıldız kümesindeki göz alıcılık gibi; şebnem yüklü çiçeklerdeki zarafet gibi; minik bir bebeğin gülümsemesindeki doğallık gibiydi; kısaca birkaç dakika önce Hamide'nin ıslak dudaklarında, al yanaklarında gördüğüm güzellik gibiydi.

Bu arada Hamide perdeye yapışmış sitar dinliyor, arkadaşları ise ona takılmayı sürdürüyorlardı.

"Sitarı çalan kim?"

"Beyzadenin arkadaşı, onunla birlikte geldi."

"Ne güzel sitar çalıyor!"

"Sesi de ne kadar hoş geliyor!"

Sanıyorum bu son cümle Hamide'nin ağzından çıkmıştı.

İçeriden ses geldi: "Hamide gel baksana, sen de sitar çalıyorsun."

"Yavrum, sitar Hamide'nin ya."

"Öyleyse bu sitar böyle güzel çalanın olmalıdır."

"Allah için Hamide, sadece sitarın değil, sen de..."

Bunu söylediğimde kız dönüp bana baktı, sözüm yarım kaldı. İstemeyerek de olsa cümleyi tamamladım; ama bağrıma taş basıp oturmak durumunda kaldım.

Yusuf sitar çaldığı sürece Hamide öyle kendinden geçmiş bir halde dinleyip durdu ki, kınalı keklik bile aya böyle bir tutkuyla bakmamıştır. Sanki Yusuf sitarı değil de Hamide'nin gönül telini çalıyordu.

Müzik durduğunda, kızlar uzun uzun alkışlayarak Yusuf'un hanımlar bölümüne gönderilmesini istediler. Yusuf geldi, beraberinde milleti kırıp geçiren sohbetini de getirdi. İçeri girdiğinde herkesten önce Hamide selamladı Yusuf'u. Üzüntü içindeki ben, bu manzaraya daha fazla dayanamadım ve güzel yüzümün ışığıyla perdeyi kaldırıp selamlığa geçtim.

Bir süre sonra Han Beyefendi yemek zamanı olduğunu söyleyerek Yusuf'u kadınlar bölümünden çağırdı; ama yemekte de bütün gözler Yusuf'a odaklanmış haldeydi. Sanki Yusuf lokma çiğnemiyor, hâlâ sitar çalıyordu. Masaya her ne geliyorsa Yusuf'un önüne yığılıyordu. Yusuf'a övgü yağdırmadan kimsenin bir lokma yemek veya meyve alması mümkün değildi. Hatta bir parça ekmek için bile binlerce kez gitmek zorundaydık rakibin kapısına. Aslında Yusuf tepeden tırnağa kadar bana müteşekkirdi; ama nereden bilsin ki artık ben teşekkür değil, Hamide'yi isteyen biriydim.

Hikâyenin yemekten sonraki bölümü gayet kısaydı; ayrılık vakti Han Beyefendi Yusuf'un elini tutup bana, "Arkadaşınız birkaç gün daha burada kalacak, buyurun sizi istasyona bırakalım." dedi.

Peronda Han Beyefendiyle vedalaştık, gitmek üzereyken vagonumdaki bir yolcu, onu görünce vagondan fırlayarak koştu ve hararetli bir şekilde kucaklaştılar.

Tren hareket ettiğinde yol arkadaşıma, "Han Beyefendiyi tanıyor musunuz?" diye sordum.

"Kim tanımaz onu? Bandipur mihracesinin saray müzisyenidir kendileri!"

Rüyalar Adası

Eşfak Ahmet

"Görmekte olduğun bu yer Amerika değil."

"Veya görmüş bulunduğun."

"Asıl Amerika New York'tur."

"Asıl Amerika California'dır."

"New York kentidir."

"San Francisco'dur."

Gloria ile aramda bir tartışma sürüp giderken devasa boing uçağı geniş kanatlarını yaymış vın vın sesleri çıkararak New York şehri üzerinde dönüp duruyordu. Pilotun sesi duyuldu: "Hanımlar beyler, tam olarak ne zaman iniş yapacağımızı bilemiyorum. Ancak sizlere söylemeyi gerekli gördüğüm şey iniş sıramızın yedi olduğudur."

Yedi uçak, uzun süre havada süzülüp durdular, sonra birer birer inmeye başladılar. Uçağımızın ayakları yere değdiğinde varlığımın devam ettiğine inanmaya başladım.

Müzik çalıyordu. Uçak, tekerlekleri üzerinde yavaş yavaş hava limanı binasına doğru ilerledi. Pencereden dışarı baktım, New York kentinin gökdelenleri birbiri arkasına dizilmiş saklambaç oynuyorlardı. Kulaklarımda tekrar Gloria ile Mary'nin sözleri uğuldamaya başladı. Batty'nin odasında, şöminede yanan ateşin karşısında oturmuş, dolaptan soğuk kavun çıkarıp yiyerek edebiyat ve tiyatro hakkında ateşli bir tartışma yapmakta olduğumuz Bredlauf'taki o yağmurlu akşam aklıma geldi. Gloria New York'ta yaşıyordu ve o kenti Amerika'nın gözbebeği olarak nitelendiriyordu. Mary ise San Franciscoluydu; o da kendi kentini Amerikan kültürünün asıl öncüsü olarak görüyordu. İkisi kapışma raddesine geldiklerinde Batty gürültülü bir müzik koyarak çıtır çıtır yanan ateşi seyretmeye koyuldu.

Havaalanı binasının büyük salonunda eşyalarımızı beklerken gözüm kırmızı renkli bir panoya takıldı. Panoda şöyle yazıyordu:

"Japon pirelerine karşı dikkatli olunuz. Bu pireler eşyalarınıza ve elbiselerinize yapışıp uçağa binmekte, orada diğer yolculara sıçrayıp geniş bölgelere yayılmaktadırlar. Onları öldürmek için mümkün olan çabayı gösteriyoruz, ancak sizler de onlara karşı tetikte olunuz ve bu konuda bize yardım ediniz."

Gloria Hanım, şehrinizdeki pirelerden ne haber?

Kutu şeklindeki paketim geldi, onu omzuma kaldırıp otobüse binmek için dışarı çıktım.

Ta çocukluktan beri New York hakkında hayaller kurardım ve şimdi bu hayaller gerçek şekline bürünüp otobüsle birlikte ilerliyorlardı. Hayallerimde, New York'un yolları tertemiz, evleri parıl parıldı; sokaklar tıklım tıklımdı; hiç kimse yayan yürümüyor. Erkekleri şık elbiseler içinde; kadınları iki dirhem bir çekirdek film aktristi gibi görünüyordu. Ama hayallerim ıssız bir gürültüye dönüşüp beni korkutuyordu. Otobüs yolun bağrını yararak ilerleyip

duruyordu. Otobüste benden başka yabancı yoktu; ancak herkes benim gibi boynunu çevire çevire dışarıyı seyrediyor ve ışıkların keyfini çıkarıyordu. Bir işadamı kucağında wolkmani, bir şeyler kaydediyordu. Bir başkası, yabancı bir tıraş makinesiyle sakalını düzeltiyordu. Bir kadın el aynasında sürekli yüzünü inceliyordu; ben de onun yüzünü seyrediyordum.

Havaalanı terminalinde bana acıyıp taksinin arka kapısını açarak binmemi teklif eden adam 1.70 boyunda, incecik orta yaşlı biriydi. Oldukça eski bir yağmurluk giymişti ve şapkasının kenarlarında belirgin kir izleri vardı. Terminal binasından çıktığımızda gözlerini bana dikip, "Nereye gidiyoruz?" diye sordu.

Ceketimin cebinden, üzerinde New York'ta kalacağım otelin adı ve adresinin bulunduğu hükümet davetiyesi zarfını çıkardım. Öksürüp boğazımı iyice temizledikten sonra otelin adı ve adresini üç defa yüksek sesle okudum. Ama taksi şoförü hiçbir tepki göstermedi. Arabayı sürerken bir elini direksiyondan kaldırdı ve arkaya, bana doğru uzatıp elimdeki kâğıdı benden aldı. Kolu epeyce uzun, eli sert ve parmakları sivriydi. Otelin adını ve adresini okuduktan sonra kâğıdı bana geri verdi ve sakin bir şekilde arabayı sürmeye devam etti. Dışarıda soğuk, karlı ve sert bir rüzgâr esiyor, taksinin açık camından bıçak gibi keskin darbeler vuruyordu. Dikkatle taksimetreye baktığımda bir hanesinde tıkır tıkır sent üstüne sent atıp duruyor, diğer hanesinde dolar yükseldikçe yükseliyordu. Taksimetrenin hanelerinde üçüncü dolar rakamı gerinip panter gibi sıçrayarak ortaya çıktığında yüreğim ağzıma geldi. Şoför, eliyle işaret edip frene bastı ve taksi otelin kapısında durdu. Taksinin durmasıyla on sent daha gelip taksimetrenin hanesinde parlamaya başladı. Çabucak eşyalarımı çıkarıp kaldırıma koydum ve dört doları o sert ele tutuşturup, "Teşekkür ederim, üstü kalsın." dedim.

Bahşiş, yüzde on hesabıyla toplam otuz sent tutmaktaydı. Ama korku belasına altmış sent de fazla vermiştim, neme lazım küfürler, kötü laflar etmesin bana.

Otelin resepsiyon memuru çok saygılı biriydi. Gülümseyerek beni selamladı ve açık dudaklarıyla hoş geldiniz dedi. Ona adımı söyledim.

"Yerim burada ayırtılmış. Eyalet yönetimi tarafından."

"Elbette, elbette" deyip kayıt defterinin yapraklarını çevirdi. "Hah, işte rezervasyonunuz." Sonra dikkatle bana baktı ve "Siz Pakistanlı mısınız?" diye sordu.

"Evet."

"Vav! Pakistan ha, çok güzel. Büyük bir ülke. Pakistan, bizim dostumuzdur. Otelimiz, vatandaşlarınıza çok hizmet sunmuş bir oteldir."

"Benim vatandaşlarıma mı?" diye şaşkınlıkla sordum.

"Evet. Siz Sedkeyn'i tanıyor musunuz? Ülkenizin çok meşhur bir ressamı."

"Sadıkin mi?" diye sordum.

"Evet o." Gülümseyerek devam etti. "Sadeken otelimizde yaklaşık iki ay kaldı. Beşinci katta. Harika biriydi, tıpkı sizin gibi. Saçları çok uzundu." Beni güldürmeye çalışıyordu.

Bunları duyduktan sonra otelden memleket kokusu almaya başladım. Bugünlerde Sadıkin de burada olsaydı ne iyi olurdu diye geçirdim içimden. Bu kocaman şehirde gezerken benim için kolaylık olurdu. Ama o Londra'ya gitmişti ve şimdi Raşid Bey'den başka hiçbir dayanağım yoktu burada. Kutumu kaldırdım, anahtarımı aldım ve zenci bir görevliyle birlikte asansöre bindim. Beşinci katta asansör durdu. Zenci görevli kutumu asansörden çıkardı ve uzun bir koridordan geçip beni 513 numaralı odanın önüne getirdi. Sonra anahtarı sokup kapıyı açtı, kutumu içeride sehpanın üzerine koydu ve "Banyo karşıda." dedi. Elimi cebime soktum. Beş sentlik bir metal para cebimin bir ke-

narında duruyordu. Cesaretimi toplayıp parayı dışarı çıkardım ve bismillah deyip zenci görevliye uzattım. Birkaç kez evirip çevirip metal paraya baktı, sonra şapkasını çıkardı ve tekrar dikkatle paraya bakmaya başladı. Ben gözlerimi kapadım. Bir atın kişnerken burun deliklerini yaması gibi yanaklarımı birkaç kez hareket ettirdim ve kaderimi beklemeye koyuldum.

Derken, küt diye kapı kapandı, ayak sesleri duyuldu. Gözlerimi açtığımda zenci görevli gitmişti.

Burası, günlüğü sekiz dolar olan ucuz bir oteldi. Oldukça geniş ve havadar; bir pencere odada, bir de banyoda vardı. Duvarlar bisküvi renginde boyayla kaplıydı ve pencerelerde gri renkli kalın perdeler asılıydı. Yatağın baş kısmında küçük bir sehpanın üstünde eski tarz bir telefon vardı, köşede ise bir buzdolabı. Yazı masasındaki kalemlikte bir mavi bir de kırmızı kalem dik halde duruyordu. Divitliklerde boya yoktu. Çekmecelerde otelin bastırdığı kâğıtlar ve zarflar vardı ve altlarına siyah renkli küçük küçük tohumlar yayılmıştı.

Dişlerimi temizledim, yüzümü yıkadım, ayakkabılarımı çıkardım ve karyolanın üstüne bağdaş kurarak içinde peynir ve çavdar ekmeği bulunan çıkınımı açtım. Çavdar ekmeği ve kuru peynir nimetini mecburen yedikten sonra soğuk musluk suyundan içtim ve Allah'a şükredip kahve içmeye gittim.

19. Cadde parıl parıl nur yumağı gibiydi. Arabalar birbiri ardına gürültüyle akıp gidiyorlardı. Kaldırımda ayakkabı boyacıları yerlerine kurulmuş oturuyorlardı. Akşam gazetesi şakır şakır satılıyordu. Kafeler ve restoranlarda yemek yiyenler, ellerinde yemek tepsileri boş masa bulmak için dolaşıp durmaktaydılar. Otelin yanı başındaki bir otomatikten bir fincan sade kahve aldım ve içine altı kaşık şeker katıp o şerbeti içtim. Böylece hem yorgunluğum azaldı hem de akşam yemeğini atlatmış oldum.

Gece yarısı rüyalarımın adasında bir gürültü oldu ve irkilerek uyandım. Sanki Manhatten'da deprem olmuş ve gökdelenler çaresiz kalıp birbiriyle kafa tokuşturuyorlar gibi geldi bana. Korkudan titremeye başladım, karyolam da sarsılmaya başladı. Gözlerimi açıp etrafa bakacak cesaretim yoktu ve gözlerimi açmadığım sürece karyolanın sarsılmasının azalacağına dair bir ümidim de yoktu. Birden tekrar çarpma gürültüleri ve homurtulu sesler geldi ve kesildi. Odanın bir köşesine konulan eski buzdolabı çalışıyordu ve sesiyle tüm oda çınlıyordu.

Yataktan kalkıp dolabı kapatmaya çalıştım, ama kapatma düğmesi görünmüyordu. Kablo aşağıda prize takılıydı, ama hiçbir düğmesi yoktu. Dolap o kadar ağırdı ki tek başıma onu kımıldatamazdım, oysa regülatörü bozuktu. Kapısını açık bıraktım. Küçük ampulün sarı ışığı tüm odaya yayıldı. Dolabın içi boştu ve içindeki gözlerde kalıplar halinde tırtıklı buzlar vardı. O kalıpların içinde iki tane şişe kapağı sıkışmıştı, onların altında da küçük bir tirbuşonun mezarı vardı. Tirbuşonun bir kolu, mezarın mermer taşlı baş tarafından dışarı taşmıştı ve Hitchcock filminden bir sahneymiş gibi görünüyordu. Dolabın kapağını öylece açık bırakıp yatağıma yattım ve yüz seksene sayana kadar uyudum.

Yaklaşık bir saat sonra sanki yatağımın ayakucunda bir şeyin dolaştığını hissettim; ufacık, civa gibi hareketli, korkunç bir şey. Gözlerimi açıp dolaba doğru baktım. Buzun çoğu erimişti. Belki de mermer taşlı türbeden kurtulan tirbuşon dilenmeye başlamıştı; insanın aklını şaşkına çeviren böyle olaylar olmuyor değil. Ama o tirbuşon değil, halının üzerinde duran, içinde çavdar ekmeği ve kuru peynir çıkını bulunan deri torbamı kemirmekte olan iri bir fareydi. Fare gözlerini gererek bana doğru baktı ve sonra sıçrayarak yazı masasının altına kaçtı. O an, otelin bastırdığı kâğıt ve zarfların altındaki siyah tohumların ne olduklarını anladım.

Ertesi sabah erkenden 5. Cadde'de yürürken, sanki saman yolunda yürüyormuşum gibi ayaklarım kaldırımlara değiyordu ve vatandaşlarım, ülkemin her iki bölümünde[1] imrenerek ve istekli gözlerle aşağıdan bana bakıyorlardı. Üstünlük duygum beni daha da yükseklere çıkarıyordu, Amerika'yı görmeyenlere karşı acıma duygularım durmaksızın kabarıyor, Hollywood, Chicago ve New York'u sadece filmlerde görüp Karaçi'ye kadar bile gidemeyenleri daha iyi anlıyordum. Tüm yeteneklerimden gurur duyarak, niteliklerimi öve öve, kimsenin yüzüne bile bakmaksızın dosdoğru Birleşmiş Milletler binasına doğru yürüdüm.

Birleşmiş Milletler binasını gördüğümde mutluluktan nara attım. O an daha da derin bir üstünlük ve böbürlenme hissetmeye başladım. Sadece biletlerde, takvimlerde ve havayolu şirketlerinin ilanlarında bu binanın resmini görebilen insanlarla aramızda ne büyük fark vardı? Danışmadan N. M. Raşid Bey'in yerini sordum ve asansöre binip yirmi birinci kata doğru yola çıktım.

Raşid Bey odasında önündeki kâğıtlara eğilmiş oturuyordu. Fötr şapkası köşedeki masanın üstünde duruyordu ve siyah yağmurluğu askıda asılıydı. Beni görünce kalktı ve Farsça bir beyit okudu. Ben gülümseyerek geçiştirmek istedim.

"Farsça biliyor musun?"

"Evet" dedim. "Birazcık."

"Öyleyse yarı ömrün ziyan oldu." dedi.

Bunu duymak beni mutlu etmişti, zira ömrümün diğer yarısı henüz duruyordu.

"Söyle bakalım, New York'u sevdin mi?"

"Çok sevdim." dedim.

"Gözün açıldı mı biraz?"

"Çok açıldı." dedim.

---

[1] Doğu Pakistan (Bangladeş) ve Batı Pakistan (ç.n.).

"Anladın mı şimdi nerede yaşadığını?"

"Çok iyi anladım."

"Anlat bakalım, Lahor ne haldeydi?"

"Çok iyiydi. Parlamento binasının yanına sekiz katlı bir bina yapılıyor."

"Sekiz katlı mı!" Bir kahkaha patlattı. "Büyük ilerleme gösteriyor şehrimiz desene."

Raşid Bey'in odasının pencereleri dışarıya, körfezin mavi sularına doğru açılıyordu. Pencereler sıkıca kapalı olmasına rağmen, yine de sabah rüzgârının kokusu odanın içine yayılmıştı. Pencereden dışarı kahverengi binalara ve kara bir duman bırakan dumanlı araçlara bakıyordum ki Raşid Bey, "Şuraya, şu karşıya bak." dedi.

Motorlu bir kayık yıldırım hızıyla mavi sularda kayıp gidiyordu.

Anlatmaya başladı: "Bu yeni icat. Kayık suda değil, su yüzeyinin iki adım üstünde gidiyor."

Şaşırıp kalmıştım; motorlu kayık su yüzeyinin iki adım üstünde gidiyor.

Raşid Bey, "Aklın başına geldi mi? Şimdi anladın mı neredesin?" dedi.

"Evet" dedim.

Sonra öteden beriden konuşmaya başladık, derken Raşit Bey'in mektup tomarı geldiğinde ertesi gün tekrar geleceğime söz verip aşağıya indim. Dışarıda her yana tatlı bir güneş yayılmıştı ve Birleşmiş Milletler binasının önünden geçen yolun karşı tarafında tahta banklarda tek tük insanlar oturmaktaydılar. Ben de biraz soluklanmak için bir banka oturdum. Bankın diğer ucunda yaşlı bir zenci, fötr şapkasını gözlerinin üstüne kadar indirmiş, iki elinin parmaklarını karnının üstünde birbirine geçirmiş, yarı uzanmış haldeydi. Torbamdan karımın mektubunu çıkarmış ve çocuklarının ben yokken Şalimar'a gidip özellikle benim için çektirdikleri renkli fotoğraflarına bakıyordum.

Şalimar'ın geniş ve uzun bir alana yayılmış yeşillikleri üzerinde benim ve kardeşimin çocukları Luddi Dansı yapıyorlardı. Şeker Bhaci oynuyorlardı. Ağaçlara çıkmışlar, birbirlerine çiçek dallarıyla vuruyorlardı. Bankın diğer tarafında oturan yaşlı zenci, öksürmeye başladı ve kükrer gibi önüne tükürdü. Balgam dolu tükürükte 25 kuruş büyüklüğünde siyaha dönmüş kan peltesi vardı. Korktum ve tiksindim. Aceleyle fotoğrafları zarfın içine tıkıştırdım ve torbama koyup karşıda duran otobüse bindim. Otobüsün içinde ticari şirketlerin alımlı ilanları asılıydı. Yer yer halkla ilişkiler bürosunun çıkartmaları da vardı.

"Sağlıklı ve temiz gıdalar alınız."

"Kendinizi tüberkülozdan koruyunuz, bu muzır hastalık her yıl binlerce Amerikalının canını almaktadır."

"Tüberkülozla savaşınız. Aşı olunuz, başkalarını da aşı olmaya teşvik ediniz."

Sırtında çantası okula giden güzel bir oğlan çocuğu. Altında, "Onun süt ve taze meyveye ihtiyacı var. İhtiyaçlarını dikkate alınız. Amerika'yı sağlıklı yapınız."

Otobüsün beni gideceğim yer olan 19. Caddedeki otelime götürmek yerine başka bir yöne gittiğini fark edince bir sonraki durakta indim. Bu tıklım tıklım şehirde yeni olmam sebebiyle biraz ürkmüştüm ve yolu unuttuğum için de keyfim kaçmıştı; iyice ahmaklaşmış bir haldeydim. Birden uzaktan gülümseyen bir yüz göründü.

Şapkasını çıkarıp beni selamladı ve sevinçle bana doğru geldi. Yanıma ulaştığında kulağıma doğru eğilerek, "Bir on sentlik, efendim." dedi.

"Ne demek bu?" diye sordum.

"Allah için on sent verin bana."

Allı beyazlı yüzünü, bileğindeki saati ve bedenindeki orta boy elbiseyi görünce korka korka, "Sen dilenci misin?" diye sordum.

Başını hafifçe sallayarak, "Evet efendim." dedi.

"Neden bir işte çalışmıyorsun?" diye sordum.

"İş!" Kahkahayla güldü ve alçak bir ses tonuyla, "Çalışmayı sevmiyorum. Gereksiz, boş şey. Haydi, bir adet onluk veriniz artık."

"Karınız da mı çalışmıyor?" diye sordum.

"Çalışıyor." dedi. Şefkatle elini omzuma koyup, "Ama kötü işler yapıyor. Haydi, bir onluk ver artık."

Daha fazla soru sormaya cesaret edemedim. Eğer ona başka sorular da sorsaydım keskin bir bıçağı karnıma sokup, 'Haramzade, böyle zırvalayıp duracak mısın, yoksa istediğimi verecek misin?' diyeceğine kesinlikle kanaat getirmiştim.

New York fakiri, Pakistan fakirinden bir onluk alıp gitti.

Gece on birde torbamı açtım. İçinden mavi renkli not defterini çıkardım ve otelin yazı masasına bir bardak soğuk su koyup Riyaz'a mektup yazmaya koyuldum.

"New York'un kendine has bir havası ve dünyanın başka hiçbir kentinde olmayan kendine has bir kokusu var. Şu anda Hilton'un barında oturmuş, kristal kadeh elimde seni anıyorum. Bu partiyi, Time and Life'ın bir müdürü şerefime vermekte.

Salonun loş ışıkları arasında dumanlar kıvrılarak akıyor, çiftler dans ediyorlar. Dışarıdaki New York'un kokusu içeride de var. Bedenlerin ısısı ve nefeslerin akımı ilginç bir büyü etkisi yapıyor. Karşıda yuvarlak sarı ışık haleleri arasında altmış enstrümanlık bir orkestra çalıyor ve pistte şuh kızlar çılgınca dans ediyorlar. Siyahi çalgıcıların alınlarında ter damlaları parıldıyor. Şimdi biz de Meksika usulü hazırlanmış yemeklerimizi yedik ve mayhoş bir sohbetteyiz. Ne zaman kapının atlas perdesi açılsa dışarıdaki yüksek binalar görünmekte. New York, yüksek binalar ve yüksek zenginler kentidir. Sanki bu rüyalar adasında herkesin elinde Alaaddin'in lambası var. Herkes dilediğini

istiyor ve istediğini elde ediyor. Bartha, müdürün kızı. Bartha'nın saçları ipek, gözleri zümrüt gibi. Mavi renkli ipek fularını başına sarıp kırmızı renkli Thunderbird marka bir araba kullanıyor. Daha şimdi, boş bir çek imzalayıp zorla cebime tıkıştırdı, ne kadar paraya ihtiyacın olursa doldur diyor..."

Mektubu buraya kadar yazmıştım ki dün geceki fare, korkusuzca masanın altından fırlayıp yatağımın etrafında dolaşmaya başladı. Boynumu çevirip ona dikkatle baktığımda korkup kaçtı ve bir hamlede tekrar masanın altına saklandı. Torbamı sıkıca kapatıp askılığa astım.

Çavdar ekmeği ve kuru peyniri aramaya geldiğini biliyordum.

Köpekler

Patris Buhari

Zooloji profesörlerine sordum; baytarlardan bilgi edindim; bizzat kendim kafa yordum, ama köpeklerin ne işe yaradıklarını anlayamadım. İneğe bakınız; süt verir. Keçiye bakınız; o da süt verir, ayrıca gübreleri de vardır. Peki, köpekler ne işe yararlar? Derler ki köpekler vefalı hayvanlardır. Peki bayım, vefa denilen şey, akşam yedide başlayıp sabah altıya kadar durmaksızın havlamak mıdır? Daha dün gece olan bir olayı anlatayım size:

Gece on bir sularında köpeğin birinin canı biraz sıkılınca sokağın ortasına çıkıp bir *ayak* verdi. Bir iki dakika sonra karşı konağın köpeği, şiirin giriş beytini takdim etti. Derken, tatlıcının fırınında yatmakta olan deneyimli bir üstat, öfkeyle dışarı fırlayıp yanık bir gazeli son beytine kadar okuyup bitirdi. Kuzeydoğu tarafından iri yarı bir köpek de bu gazele coşkuyla alkış tuttu. Orada kurulan şairlik mahfili öyle bir kızıştı ki sormayın. Bazı hayırsızlar

ikilik, üçlük gazeller getirmişlerdi. Birçoğu, irticalen kaside üstüne kaside döktürdü. Mahfil öyle hareketlendi ki sonu gelecek gibi değildi. Pencereyi açıp defalarca 'istek'te bulunduk; ama hiçbiri isteğimize kulak asmadı. Bu durumda onlara sormak gerekir; ağalar, böyle zorunlu bir şiir mahfili kurmanız gerekli idiyse, nehrin kenarına gidip geniş alanda yapsaydınız ya; evlerin arasında buluşup uyuyanları rahatsız etmeniz hangi edebe sığar?

Ayrıca, biz yerlilerin köpekleri de garip bir şekilde terbiyesiz olurlar. Köpeklerimizin çoğu öyle 'milliyetçi' karakterdedirler ki pantolon, ceket gördüklerinde havlamaya başlarlar. Neyse ki bu durum bir yere kadar takdir edilebilir, ama bu konuya girmeyelim. Bundan başka türlüsü de var; yani birçok kez ellerimizde sopalarla beylerin konaklarına gittiğimiz zamanlar oldu ve Allah için doğruyu söylemek gerekirse, onların köpeklerindeki medeniliği gördükten sonra hayran kalmamak elde değil.

Konağın bahçesine girdiğimiz anda köpek avluda dik dik bakıp, hafif bir "hav" sesi çıkarır ve ağzını kapatıp yerinde durur. Biz bir adım ileri atınca, o dört adım yaklaşır ve zarif ve medeni bir sesle tekrar "hav" yapar. Bekçilikse işte bekçilik; müzikaliteyse işte müzikalite. Bizimkilerdeyse ne makam, ne melodi, ne ton, ne uyum; sadece kesintisiz ulur dururlar. Sesin ne zaman pes, ne zaman tiz çıkarılması gerektiğine hiç dikkat etmezler. Boğazdan hırlayıp dururlar. Hem de Tan Seen[1] gibi ülkemizin medarı iftiharı bir müzisyenimiz varken.

Hiç şüphesiz köpeklerle ilişkilerim nispeten gergin olmuştur, ama yemin ederim bu durumda bile asla dürüstlükten ödün vermedim. Belki bunu ciddiye almazsınız, ama tanrı şahidimdir, bugüne kadar bir köpeğe elimi bile

---

[1] (1524-1589) Hindistan'ın en büyük müzisyeni kabul edilir. Klasik Hint müziğine çeşitli makamlar kazandırmış ve Hint müziğini sistematik bir hale getirmiştir (ç.n.).

kaldırmış değilim. Birçok arkadaşım, beklenmedik belalardan korur gerekçesiyle gece vakti dışarıda dolaşırken elimde bir değnek veya sopa bulundurmam gerektiği önerisinde bulundular. Ama ben, olur olmaz yere kimseyle düşmanlık güdeyim istemedim. Köpek havlar havlamaz, doğal uzlaşmacı yönüm öyle ağır basar ki, beni o an görseniz kesinlikle bu adam korkağın biri dersiniz. Böyle bir durumla karşılaştığımda boğazımın kuruduğunu tahmin edebilirsiniz. Bu, elbette doğrudur; böyle durumlarda şarkı söylemeye çalışsam bile kuruyan boğazımdan hırıltıdan başka bir ses çıkmaz. Eğer sizin yapınız da benimki gibiyse, böyle durumlarda Ayet-el-Kürsi'yi de unutmuş olduğunuzu görürsünüz, onun yerine muhtemelen Kunut duasını okuyuverirsiniz.

Bazı zamanlar, gecenin ikisinde bastonuma havada daireler çizdirerek tiyatrodan döndüğüm günler çok olmuştur. Oyunda dinlediğim bir şarkının, sözleri aklımda kalmadığı için melodisini akılda tutmaya çalışıyorumdur; hatta şarkıya yabancı olduğum için ıslıkla yetinmeye çalışıyorumdur; müziğin aynısını tutturamasam bile duyanlar bir İngiliz müziği mırıldandığımı sanıyorlardır. Tam o sırada bir köşeden dönmüşüm, karşımda bir koyun. Bir düşünün, gözlerim onu köpek olarak algılamakta. Hem köpek hem de koyun cüssesinde, yani tam bir köpek. Artık elim ayağım titremeye başlar, bastonumun daire çizişleri yavaşlaya yavaşlaya anormal bir açıyla havada bir yerde takılı kalır. Islık sesi çatallaşır, zayıflar, kesilir. Ama ne mümkün ki kırmızı deve yüzümde zerre kadar bir değişiklik olsun; sessiz bir melodi akışı hâlâ devam etmektedir. Böyle durumlarda, kış ayında bile ter boşalıyorsa, aslında bu tıbbın araştırma alanına girer; ama sorun etmemek gerek, nasıl olsa sonra kuruyacaktır.

Yaradılış olarak oldukça temkinli olduğum için bugüne kadar bir köpeğin ısırmasına maruz kalmadım hiç. Yani

bugüne kadar hiçbir köpek beni ısırmadı. Öyle bir şey olsaydı, bugün bu yazılar yerine mersiyem yayımlanıyor olurdu. Tarih mısrası şöyle dilek içerikli olurdu: "Bu köpeğin toprağından ısırgan otu bitsin." Ama;

"Kime nasıl anlatayım; başıboş köpek ne beladır?
Ölmekten çekinmezdim hiç, bir defalık olsaydı."[2]

Köpekler dünyada var oldukça ve havlayıp durdukça biliniz ki bir ayağımız daima mezarda olacaktır. Ayrıca köpeklerin havlama tarzları da şaşırtıcı ölçüde değişiktir, yani bir kere, havlamak onlarda iflah olmaz bir hastalıktır ve ister enik olsun, ister yaşlı, hepsinde vardır. Herhangi bir iri yarı koyun köpeği heybet ve debdebesini göstermek için zaman zaman havladığında çaresiz, "havla, havla" demek zorunda kalırız (ama böyle durumlarda köpeğin zincirle sıkıca bağlı olması gerekir). Ama bu hayırsızlar için iki gün, üç gün, ikişer üçer oktav havlamak hiç de sorun değildir. İnce seslerine biraz da yürek gücü katıp öyle güçlü havlarlar ki seslerindeki eko nefeslerinin sonu gelene kadar devam eder.

Bir de sanki durdurabileceklermiş gibi hareket halindeki motorlu taşıtların ardından havlamazlar mı? Ama eğer o motorlu taşıtı zavallı ben kullanıyorsam kesinlikle ellerim iş göremez halde kalakalırdım. Ama başkaları da onlara benim gibi mi davranırdı acaba?

Köpeklerin havlamasına en büyük itirazım, çıkardıkları seslerin insanın bütün düşünme gücünü sekteye uğratmasındandır. Özellikle geceleri dükkânların aralarında yaptıkları gizli toplantılarından büyük bir topluluk halinde yolunuza fırlayıp misyonerliğe başladıklarında, Allah aşkına siz söyleyin, insanın aklı başında kalabilir mi hiç? Her biriyle sırayla ilgilenmek gerekir. Bir yanda oların gür

---

[2] Mirza Esedullah Han Galib'den (1797-1869) alınan bu beytin aslı şöyledir:
"Kime nasıl anlatayım, hicran gecesi ne beladır;
Ölmekten çekinmezdim hiç, bir defalık olsaydı" (ç.n.).

gürültüleri, diğer yanda benim "hoşt, hoşt!" diye (cılız da olsa) bağırışlarım; bir yanda hararetli hareketler, diğer yanda donuk bir hareketsizlik (hareketler onların, hareketsizlik benim) esnasında beynin iş görmesi mümkün olabilir mi? Gerçi ben de pek kestiremiyorum; böyle bir durumda beyin iş görse bile nasıl tuhaflıklar yapar acaba? Her neyse, köpeklerin bu sınırsız zalimlikleri bana göre her zaman nefret edilesi bir şeydir. Ama aralarından bir temsilci çıkıp da efendice, "Beyefendi hazretleri, yol kapalı." dese, Allah adına yemin ederim, sorgusuz sualsiz geri dönerim. Ayrıca bu yeni bir şey de olmaz; böyle durumlarda köpeklerin ricalarını geri çevirmeyip yolları arşınladığım geceler çok oldu. Ancak büyük bir topluluğun böyle müttefikçe ve dayanışmacı bir tutumla bağırlarını yırtarcasına havlaması alçakça bir hareket! (Saygıdeğer okuyucularımın, saygın ve sevgili köpekleri eğer yanlarındaysa bu yazıyı yüksek sesle okumamalarını rica ederim; kimsenin kalbini kırmak amacında değilim.)

Tanrı her ulusta dürüst bireyler de yaratmıştır, köpekler de bunun dışında değildir. Allah korkusu taşıyan köpekler de görmüşsünüzdür mutlaka. Bedenlerindeki ağır ibadet izleri belirgin bir şekilde görülebilmektedir. Yürürlerken öyle bir kendini adamışlık ve alçak gönüllülük sergilerler ki, sanki günahlarının yükünden dolayı gözlerini yerden kaldıramaz durumdadırlar. Kuyruklarını genellikle karınlarının altına yapıştırıp dolaşırlar. Yaşamı sorgulamak ve yaşam hakkında düşünmek için sokakların tam orta yerine yatarlar ve gözlerini yumarlar. Görünüşleri tıpkı filozoflar gibidir ve şecereleri Diogenes'e kadar uzanır. Yoldan geçmek isteyen bir araç sürücüsünün kesintisiz korna çalmasına, arabanın çeşitli yerlerine vurarak gürültü çıkarmasına, insanlardan onu yoldan kaldırmaları için yardım istemesine, bizzat sürücünün onlarca kez bağırmasına rağmen zatıalileri başını yasladığı yerden kımıldatmaksı-

zın, mahmur gözlerini aralayıp durumu kısaca inceledikten sonra tekrar yumarlar. Birisi bir çubukla vurduğunda zatıalileri son derece kanıksamış bir edayla yattığı yerden kalkar, birkaç adım öteye gidip tekrar yatar ve düşüncelerinin koptuğu yerden tekrar düşünmeye devam eder. Eğer bir bisikletli o tarafa doğru gelirken zil çalıyorsa, yattığı yerden gelenin bir bisiklet olduğunu anlar ve böylesi ufak tefek şeyler için yoldan ayrılmayı dervişlik şanına kesinlikle aykırı sayar.

Gece vakti aynı köpek, ince kuru kuyruğunu mümkün olduğunca yola yayar. Bununla sadece Tanrı'nın seçkin kullarının sınanması amaçlanmaktadır; yanlışlıkla o kuyruğa ayağınızı basarsanız zatıalileri öfkeli bir ses tonuyla sizi sorgulamaya başlar: "Neden biz fakirleri rahatsız edersin, görmez misin ki biz sadhu[3] burada oturmaktayız."

O fakirin bedduası yüzünden bedenimde o anda bir titreme başlar. Sonraki geceler boyunca, sayısız köpeğin ayaklarıma dolanıp yürümeme izin vermedikleri rüyalar görüp dururum. Gözlerimi açtığımda, ayaklarımın yattığım divanın örgüleri arasında sıkışmış olduğunu anlarım.

Tanrı bana bir süreliğine de olsa iyi bir havlama ve ısırma gücü verse ya, içimde dehşetli bir intikam çılgınlığı taşımaktayım. Böylece yavaş yavaş bütün köpekler tedavi olmak için baytarların yolunu tutarlar. Şu beyitte olduğu gibi:

> "*Urfi*, rakiplerin görüntüsünden endişelenme
> Köpeğin havlaması dilencinin rızkını azaltmaz."[4]

Asya için utanç vesilesi yaradılış karşısında şairlik işte böyle olmalıdır. Bir söz vardır: "Havlayan köpek ısırmaz." Bu, doğrudur; ama havlayan köpeğin ne zaman havlamayı bırakıp ısırmaya başlayacağını da kimse bilemez!

---

[3] Münzevi, Hint fakiri (ç.n.).

[4] Urfi Şirazi (1554-1590). Ünlü Fars şairi (ç.n.).

Küçük Kızın Ninesi

İsmet Çağatay

Küçük kızın ninesinin, anne babasının adlarını Allah bilir. İnsanlar onu hiçbir zaman ebeveynlerinin ismiyle çağırmamıştı. Daracık sokaklarda akan burnunu çeke çeke dolaşırken, 'Halayık' adıyla çağırıldı. Sonra bir süre 'Beşir'in Gelini' dendi ona. Daha sonraları, 'Bismillah'ın Annesi' adını aldı. Sonunda Bismillah, küçük kızını bırakıp göçünce, son nefesine kadar 'Küçük Kızın Ninesi' adıyla çağırıldı.

Dünyada Küçük Kızın Ninesi'nin yapmadığı hiçbir meslek yoktu. Eli tabak çanak tutmaya başladığı yaştan itibaren onun bunun evinde iki öğün yemek ve eski giysi karşılığı ayak işlerine koşuldu. Ayak işleri işi ne denli ağırdır, bunu oyun çağında bu işe koşulan biri bilebilir ancak. Küçük beyi eğlendirmek için önünde çıngırak sallamak gibi sıkıcı bir görevden tutun da büyük beyin kafasına masaj yapmaya kadar olan ayak işleri onun görevleri arasındaydı.

Yaşam koşuşturmasında yakıp kavurma anları da oldu ve birçok yılı aşçılık yaparak geçti. Ama mercimek yemeğinden kertenkele çıkınca ve yaptığı ekmeklere sinekler dizmeye başlayınca kenara itildi. Böylece küçük kızın ninesi nifak çıkartma işine koyuldu ve birinden aldığını diğerine ulaştırmaktan başka bir işe yaramaz oldu. Aslında insanları birbirine düşürme işi oldukça kârlı bir işti. Mahallede pabuç gibi dolaşıp durdu. Karşıt gruplara gidip akıllıca muhbirlik yaptığı sürece el üstünde tutuldu; ama bu, sadece günü kurtarmaya yaradı. Sonunda nineye dedikoducu denmeye başlandı. Nine bu işte başarılı olamayacağını anlayınca son ve en faydalı mesleğe, yani bilgece bir şekilde dilenmeye başladı.

Yemek vakti geldiğinde nine hangi evde ne pişmiş diye burnunu gerip koklamaya başlardı. En iyi koku dalgasını yakalayıp kokunun geldiği eve gelip çökerdi.

Sanki ilgilenmiyormuş gibi bir edayla, "Ey hatun, ete kabak mı kattın?" diye sorardı.

"Yok kocakarı, bugünlerde kabak nerede? Patates kattım."

"Maşallah, ne de güzel kokuyor. Allah affetsin, Bismillah'ın babası patates tutkunuydu. Her gün, 'Bismillah'ın anası etli patates yap.' derdi. Ah, ah, aylar geçti etli patates yüzü göremeyeli. Ey hatun, maydanoz da koydun mu yemeğe?"

Kadın birden düşünceli bir tavır takındı.

"Katmadım kocakarı. Başıboş dolaşan köpek hepsini ezmiş. Saka herifin köpeği bütün maydanoz fidelerini altüst etmiş."

"Of, of, maydanozsuz etli patatesin ne tadı olur? Hekim Bey'in orada kilolarca var."

"Yok, vermez kocakarı. Hekim Bey'in oğlanı dün Şebin oğlumun uçurtmasını kesmiş. Ben de onu iyice azarladım, sakın ha bizim dama yaklaşırsın diye."

"Hele bak, senin adına mı isteyeceğim sanki."

Nine burkasını[1] örtünür, terliklerini ayağına geçirir ve Hekim Bey'in evine varır. Güneşlenmek bahanesiyle gezine gezine maydanozların dikili olduğu bahçenin duvarına kadar sokulur. Önce bir küçük yaprak koparıp koklamak bahanesiyle avucunda ezer. Hekim Bey'in gelininden gizli saklı bir tutam maydanoz yolar. Maydanoz işini hallettikten sonra, e artık o yemekten iki lokmayı hak etmiş olurdu.

Nine önüne konulanı, konulmayanı silip süpürmede mahallede pek meşhurdu. Yiyecek bir şey gördüğünde, o yiyeceğin yerinde yeller eser olurdu. Kâh bir çocuğun süt maşrapasını ağzına dayar, iki yudum içer, ardından da şükreder, kâh ince bir şeker kamışı eline geçirip güneşte oturur ve keyifle kemirirdi. Bazen başka bir kamışı şalvarının altına sokuştururdu. Eline geçen iki lavaşın birini şalvarının bir yanına, diğerini diğer yanına tıkıp yavaş yavaş kalın kurtasını[2] üstüne çekerdi. Herkes bunları biliyordu, ama kimse ağzını açmaya cesaret edemiyordu. Zira ninenin yaşlı ellerinde yıldırım misali bir sürat vardı ve çiğnemeden yutmada da bir ayıp görmüyordu. Ayrıca kendisinden ufacık bir şüphe duyulduğunda da kıyametler koparan bir huyu vardı. Ettiği yeminlerin ardı arkası gelmezdi ve herkesi Kuran'a el basma ile tehdit ederdi. Kim durup dururken Kuran'a el basardı; ya doğruysa mezarına böceklerin doluşması riskini kim alabilirdi?

Dedikoducu, hırsız ve düzenbazlığından başka, nine aşırı derecede yalancıydı da. En büyük yalancılığı her zaman üstünde taşıdığı burkasıydı. Bir zamanlar burkasının peçesi de vardı. Ama zamanla mahallenin yaşlıları birer birer ölüp gidince veya yarı körleşince nine peçeye elveda

---

[1] Kadınların her tarafını örten beyaz çarşaf (ç.n.).

[2] Geniş uzun gömlek (ç.n.).

dedi. Ancak dönemin modası olan örgülü burka başlığı, kafa tasında hep dururdu. İsterse o ince kurtasının içine bir şey giymiş olmasın, ama arkasından burkası padişahların kaftanı gibi dalgalanıp dururdu. Ve onun burkası sadece bir kadının örtmesi gereken yerlerini örtmek için değil, dünyanın mümkün ve hatta mümkün olmayan her işini görmek için vardı. Üstüne örtü, altına şilte, bohça haline getirip başına yastık gibi işlevler görmesinden başka, nine yıkandığında da havlu olarak kullanırdı. Beş vakit namaz için seccade, mahalle köpekleri dişlerini gösterdiklerinde onlardan kurtulmak için kalkan olarak kullanırdı. Köpeklerin ninenin baldırına daldığı ve ninenin burkasının etek kısmını parçaladığı olurdu. Nine burkasını çok severdi. Vakit buldukça burkasının eskiliğine ağlardı. Bir yerde yamalık bir parça bulsa ne olur ne olmaz diyerek burkasına yama yapardı. Burkasının da yok olup gideceği günü düşünerek ürperirdi.

Ninenin belli bir meskeni yoktu. Asker hayatı gibi; bir gün birinin kapısındaysa, ertesi gün başka birinin avlusunda. Nerede yer bulursa oraya yerleşirdi. Kapı dışı edilince yollara düşerdi. Burkasının yarısını altına yarısını üstüne çekip uzanır uyurdu.

Ancak burkasından daha çok onu yakıp kavuran biricik torunuydu. Öfkeli tavuk gibi, kanatlarının altına sıkıştırır korurdu onu. Gözünün önünden ayırması söz konu bile değildi. Ama elden ayaktan düştüğünde mahalle halkı bir kenara itti onu. Onların azarlarına maruz kalınca düzenbazlıkla yolunu bulmaya başladı. Nine imalarla, işaretlerle hayasızca dilenip gidiyordu. Ama küçük kızı ata mesleğine, yani ayak işlerine sokmaktan başka çaresi yoktu. Uzun uzun düşündükten sonra, tahsildar yardımcısı beyin evine yemek, giyecek ve bir buçuk rupi aylık karşılığı kızı bıraktı. Ama her an gölge gibi peşindeydi. Küçük kız bir an olsun gözünün önünden ayrılsa mırın kırın etmeye baş-

lardı. Ne var ki kısmette yazılı olanı o yaşlı eller silebilir miydi?

Öğlen vaktiydi. Tahsildarın karısı, kardeşinin evine oğluna söz kesme işi için gitmişti. Nine duvarın dibindeki ağacın gölgesine uzanmış kestiriyordu. Büyük bey havadar odada öğlen uykusundaydı. Küçük kız yelpazenin ipi elinde esneyip duruyordu. Yelpaze durduğunda beyin uykusu bölündü. Şeytan uyandı; küçük kızın kısmeti uykuya daldı.

Derler ki yaşlılık arazlarından korunmak için çeşitli devalar ve macunla birlikte, hekimler piliç yahnisi de önerirmişler. Dokuz yaşındaki kız çocuğu da piliç sayılır.

Küçük kızın ninesi uyandığında kız ortalarda yoktu. Mahalleyi altüst etti, bir iz bulamadı. Ama akşam olup nine yorgun argın kulübesine döndüğünde köşede duvarın kenarına sinmiş duran küçük kız, yaralı bir kuş gibi yaşlı gözleriyle bakıyordu. Nine hıçkırığa boğuldu, ama zayıflığını gizlemek için ona küfürler etmeye başladı. "Kancık, tam yerine sindin. Buraya mı gelip geberdin. Seni aramaktan dizlerime kara sular indi. Dur sen, beye söyleyeyim de bir güzel dövsün seni."

Ama küçük kızın iğfal edilmesi uzun süre gizli kalmadı. Nine, iki eliyle başını döve döve ağlamaya başladı. Komşular duyduklarında, başları elleri arasında kalakaldılar. Beyin oğlu yapmış olsaydı bir hesaba gelirdi, ama mahallenin başı; üç torun sahibi; beş vakit namazında biriydi büyük bey. Daha geçen gün camiye yeni hasırlar ve taharet ibrikleri hibe eden biriydi. Ona ne söylenebilirdi!

Insanların acıma ve lütuflarına alışık olan nine acısını içine atıp küçük kızın belini doğrulttu. Un helvası dağıttı ve sabır deyip dayanmaya çalıştı. Üç beş gün ağlayıp sızladıktan sonra küçük kız ayağa kalktı. Birkaç gün içinde her şey unutulup gitti.

Ama mahallenin iffetli kızları unutmadılar. Olur olmaz yerde küçük kıza takılmaya başladılar. "Aman yapma, nine döver seni." Küçük kız geçiştirdi hep.

"Al şu bilezikleri tak. Ninenin nereden haberi olacak." diye kadınlar huzursuz bir şekilde sataşıp durdular ona.

"Ne oldu? Nasıl oldu?" gibi detayları sormaya başladılar. Küçük kız saf masumiyetiyle, detayları anlattı durdu, kadınlar da başörtülerini ağızlarına götürüp aralarında kıkırdayıp durdular.

Küçük kız olanları unuttu. Ama doğa unutamadı. Henüz olgunlaşmamış tomurcuk, vaktinden önce koparılınca yaprakları solar gider; kuru bir dala dönüşür. Küçük kızın da yüzündeki pek çok masumiyet yaprağı solup gitti. Yüzüne lanetlik ve şirretlik yerleşti. Küçük kız, çocukluktan kızlığa geçemeden o arayı zıplayıp birden kadın oluvermişti. Doğanın arzulu ellerinin güzelleştirdiği olgunlaşmış bir kadın değil, aksine bir tanrıçanın iki metre uzunluğundaki adımlarını üzerine gerdiği çelimsiz, ufak tefek bir heykelcikti. Çömlekçinin ayakları dibine atılıp terk edilmiş, ne olduğu belli olmayan şişkin bir balçık gibiydi.

Burnunu temizlemek isteyenin açıp işini gördüğü bir mendildi; koruyanı soranı yoktu. Yolda yürürken çimdik atmalar, eline iki parça tatlı tutuşturmalar. Artık küçük kızın gözlerinde şeytan raks ediyordu. Artık nine onun yunağı olmuştu, ama kirli mendilin kiri bir türlü silinmek bilmiyordu. Sanki kudurmuş hayvan gibiydi; bir kere yaprağı tatmıştı, artık yerinde duramıyordu.

Birkaç yıl içinde küçük kızın hercailiğinden mahalle halkı diken üstünde yaşamaya başladı. Söylendiğine göre, tahsildar beyle oğlu arasında bir kapışma olmuş. Dahası, mahallenin sucusu, caminin hocasını iyi bir pataklayıp bırakmış. Sonra duyduk ki güreşçi Sıddık'ın yeğeni küçük kızın müdavimi olmuş.

Gün geçmedi ki küçük kız bir belaya bulaşmamış, sokakların değneği gibi ortalıkta dolaştığı duyulmamış olsun.

Sonunda küçük kızın tabanları yanmaya başladı; mahallede adım atacak yeri kalmadı. Güreşçi Sıddık'ın yeğeninin pehlivanlığı ve küçük kızın gençliği, mahalle halkının nutkunu kesti. Duyduğumuza göre Delhi'de bu mala aşırı talep varmış. Belki de o ikisi oraya gittiler.

Küçük kızın kaçtığı gün, ninenin melekleri bile şüphelenmemişlerdi. Hınzır kız, iki üç gündür suspustu. Nineyle atışmadı bile. Sessiz sedasız tek başına oturup havaya bakıp duruyordu.

"Küçüğüm, yemeğini ye."

"Nine, aç değilim."

"Küçüğüm, çok geç oldu, uyu artık."

"Uykum yok nine."

Gece, ninenin ayaklarına masaj yapmaya koyuldu.

"Nine... Ey nine. Subhanallah, dinle, hatırlıyor musun?"

"Git kızım, uyu artık." Nine diğer omzuna döndü.

"Neden ölüp kalmıyorsun sanki"

Nine kısa bir süre sonra kızın sahanlıkta dolaştığını duydu. "Anladım, evimizin hanımı avlumuzu da kirletmeye başladı artık. Hangi haramzadeyi peşine takıp getirdin bu sefer?"

Avluya dikkatle baktığında ürperdi kaldı; küçük kız akşam namazı kılıyordu. Ama ertesi sabah küçük kız kayıplara karışmıştı.

Uzak yerlerden her kim geldiyse, ondan haber getirdi. Kimi dedi ki küçük kızı büyük navvablardan biri kapattı. Varlıklı. Kilolarca altını var. Hanımefendiler gibi yaşıyor.

Kimi dedi ki genelevde gördüm.

Kimi dedi ki Fares Road'da birisi görmüş onu.

Ama nine, küçük kızın koleraya yakalandığını, birkaç saat çırpındıktan sonra öldüğünü söyleyip durdu.

Küçük kızın yasını tuttuktan sonra nine kısmen delirmişti. Yolda yürürken insanlar ona takılır oldular.

"Ey nine, nikâhlansana."

"Kimle nikâhlanayım? Getir kocanla nikâhla öyleyse." diye kızardı nine.

"E nine, Hoca Efendiyle nikâhlan. Yemin olsun senin için ölüyor." Bu takılmalar karşısında ninenin belden aşağı küfürleri başlıyordu. Öyle açık saçık küfürler ediyordu ki duyanlar şaşırıp kalıyordu.

"Hele bir karşıma çıksın o hınzır... Sakalını yolmazsam ne derseniz deyin." Ama Hoca Efendiyle ne zaman yolda karşılaşsa nine utanır gibi oluyordu.

Mahallenin oğlanlarından başka ninenin ezeli düşmanı, nesillerdir o mahallede yetişip büyüyen hınzır maymunlardı. Herkesin gizlisini saklısını bilirlerdi. Erkekleri tehlikeli olur, yavruları yaramaz, ama dişileri sadece korkak olur. Ama nine de o maymunlar arasında yetişip büyümüştü. Maymunları korkutmak için çocuğun birinin sapanını aşırmıştı. Nine başına burkasının başlığını sarar, sapanını gerip ortaya fırladığında maymunlar şaşırıp kalmasına kalırlardı, ama ardından ilgilerini başka yöne çevirip gezinmelerine devam ederlerdi.

Ayrıca maymunlar ile nine arasında her gün kuru ekmek parçaları konusunda dalaşma yaşanırdı. Mahallede ne zaman nişan, düğün, mevlit veya benzeri şey olsa nine mutlaka orada yerini alırdı. Yemek dağıtılırken kazandan üçer dörder defa yemek alırdı. Kilolarca yemek biriktirdikten sonra bile yemeklere hasretle bakardı. Keşke Allah onun da midesini develerinki gibi tasarlamış olsaydı ne keyifli olurdu. Tadını çıkara çıkara üç dört günlük yemeği midesine indirir, sonra yeme işine paydos derdi. Allah bu kadar sınırsız rızkı yaratmışken, mide makinesini neden

bir iki öğünlük yemekten fazlasını depolamaya yer olmayacak kadar nakış yarattı sanki? Bu yüzden nine, kamış hasırların üzerine artık ekmek parçalarını sererek kuruturdu. Sonra onları küplere doldururdu. Acıktığı zaman, biraz kuru ekmek parçası çıkartıp çıtır çıtır ufalar, biraz su serper, bir miktar tuz biber eker ve işte leziz kırıntılar birikintisi hazır hale gelirdi. Ancak yazın ve Muson yağmuru yağdığı aylarda bu yemek reçetesi, defalarca koleraya yakalanmasına sebep olurdu. Bu yüzden yeterinden fazla biriktiğinde, o parçaları insanlar ineklerine, köpeklerine, keçilerine yedirsinler diye zoraki de olsa birkaç kuruş karşılığı satardı. Ama genellikle köpek ve keçilerin mideleri, ninenin inatçı midesiyle yarışamazdı; bu yüzden insanlar karşılık ödemek bir yana hediye olarak bile o kuru ekmek parçalarını kabul etmeye yanaşmazlardı. Elde etmek için ninenin binlerce kötü söze maruz kaldığı ve hesapsız darbeler yiyerek biriktirdiği, güneşte kurutmak için bütün maymun familyasıyla savaşmak zorunda kaldığı canından değerli o ekmek parçaları. Ekmek parçalarını serip kuruttuğu yer, sanki maymun kabilesine yıldırım teliyle haber ulaşmış gibi maymunla dolup taşardı. Ne mi yaparlardı? Gruplar halinde duvarlara tırmanıp otururlar, çitlerden çitlere atlayıp gürültü koparırlar, çardağın üstündeki dalları yerlerinden sökerler ve gelen gidene hırıltılar çıkarırlardı. Bu durumda nine de savaş meydanına inmiş bir savaşçı haline bürünürdü. Burkasının başlığını başına geçirir, eline sapanını alır, sipere yatardı. Bütün gün "Yaklaşma, yaklaşma!" diye bağırıp, akşam olunca ortalığa serdiği kırıntıları maymunlara küfürler ederek toplar, küpe doldurup uykuya yatardı.

Maymunların nineye özel bir garezi vardı. Öyle olmasaydı neden dünya dolusu nimet dururken sadece ninenin kırıntılarına saldırırlardı ve hele o kırmızı suratlı maymun, neden ninenin canından değerli tuttuğu minderini alıp

kaçsındı? O minder, küçük kızdan sonra ninenin dünyada kalan tek değerli ve sevgili varlığıydı. O minder, burkasından sonra en fazla ilgilendiği şeydi ve minderin ağız bölümüne her zaman yeni ilmekler atıp dururdu. Çoğu kez ıssız bir köşeye çekilir, sanki nine ufacık bir çocuk, minder de oyuncağıymış gibi onunla oynar dururdu. Bütün dertlerini o mindere anlatıp içini rahatlatırdı. Minderine olan tutkusu arttıkça ona daha sağlam ilmekler atar dururdu.

Kaderin oyununa bakın ki nine çite yaslanmış, burkasını siper etmiş şalvarındaki bitleri temizlerken maymun fişek gibi fırladı ve minderi kapıp kaçtı. Sanki ninenin ciğerini söküp götürmüştü; öyle feryat etti, öyle haykırdı ki bütün mahalle oraya toplandı.

Maymunlar, genellikle fark ettirmeden ortalıktaki maşrapayı, tabağı alıp kaçarlar, çatıya çıkar ve iki elleriyle maşrapayı duvara sürter dururlar. Maşrapa sahibi aşağıda yalvarıp durur. Soğan verir, ekmek verir. Maymun, karnı doyduğunda maşrapayı atar ve yoluna gider. Nine küp dolusu artığı feda etti, ama namussuz maymun minderi ne bıraktı ne de bırakacağı vardı. Çok çaba harcadı, ama maymunu yumuşatamadı. Maymun minderin yüzlerini soğan kabuğu gibi bir bir sökmeye başladı; ninenin o fersiz gözleriyle sağlam ipliklerle diktiği minderin. Minderin yüzleri bir bir söküldükçe ninenin iniltileri artıyor, canından can gidiyordu. Son yüz de söküldüğünde maymun birer birer çatıdan aşağıya atmaya başladı. Yün topakları değil, Şebin'in yeleği, saka Banu'nun havlusu, Hasina Hanım'ın sine örtüsü, küçük hanımın oyuncak bebeğinin donu, Rahmet'in başörtüsü, Hayrati'nin şalvarı...

Hayran'ın oğlunun oyuncak tabancası, Munşi'nin boyun atkısı, İbrahim'in kamizi yaka ve kollarıyla birlikte!

Sıddık'ın kuşağının bir kısmı. Amina Hatun'un sürmeliği. Sakina Hanım'ın sim kutusu. İmam Efendi'nin tespihinin imamesi, Bakir Bey'in seccadesi.

Bismillah'ın kuru tütünü, küçük bir bohçaya sarılmış küçük kızın ilk doğum yılında yapılan tatlı parçaları, yumuşak otlar ve gümüş ince bir yüzük, yüce devlet tarafından Beşir Han'a verilen bronz gazilik madalyası.

Ama kimse tüm bunlara bakmadı. Baktıkları şey, yıllar yılı ninenin hırsızlıktan sonraki birikimiydi.

"Hırsız... Sahtekâr... Alçak!"

"Kovalım bu kocakarıyı mahalleden."

"Polise havale edelim."

"Hele bir de üstünü arayalım, kim bilir üstünde neler vardır." Kısaca herkes ağzına geleni söyledi.

Ninenin haykırışları bir anda kesildi. Gözyaşları kurudu, başı öne eğildi ve dili tutuldu. Kessen kan damlamayacak. Avuçları dizlerinde, sallana sallana kuru hıçkırıklar çekerek geceyi kötü bir halde geçirdi. Kâh ana babasının adını anıp durdu, kâh kocasını yad etti, kâh Bismillah ve küçük kızın adını bağırarak ağıtlar yakıp durdu. Bir nefesliğine içi geçiyor, sonra eski yaralarında karıncalar dolaşmaya başlıyor gibi irkilerek kendine geliyordu. Kâh acıyla ağlıyor, kâh kendi kendine konuşmaya başlıyordu. Sonra durup dururken gülüyor, karanlığın içinde eski bir anıyı yad ediyor ve hastalıklı bir köpek gibi yarı insansı bir sesle tüm mahalleyi inletiyordu. İki gün bu şekilde geçti. Mahalle halkı yavaş yavaş pişmanlık duymaya başladı. Kimsenin o çalınan şeylere acil bir ihtiyacı yoktu. Herkes yıllarca önce çalınan eşyalarını, zamanında ağlayıp sızlayıp unutmuştu artık. O biçarelerin hangisi milyonluk kişiydi? Bir çöpün ağırlığı bile böyle durumlarda insana büyük yük gibi gelirdi. O insanlar, ninenin çaldığı eşyalar olmaksızın da yaşıyorlardı. Şebin'in yeleği artık ona olmayacağı için soğuğu önleyecek halde değildi. Sanki onun bulunacağı beklentisiyle büyümesini durdurup bekleyecek miydi? Hasına da sine örtüsü kullanmayı gereksiz görüp ona çoktan elveda demişti. Küçük Hanımın oyuncak bebeğinin donu-

nun ne ederi vardı ki? Ayrıca o bebeklerle oynama yaşını çoktan geçip yemek pişirme oyunları oynama yaşına ulaşmıştı. Mahalle halkının ninenin canına bir kastı yoktu.

Eski devirlerde bir dev varmış. Devin canı da bir böcekteymiş. Yedi deniz aşırı bir mağarada bir sandık varmış. O sandığın içinde başka bir sandık daha varmış ve o sandığın içinde de bir kutu. O kutunun içindeyse o böcek duruyormuş. Kahraman bir prens oraya ulaşmış. Önce böceğin bir ayağını koparmış, öte tarafta, büyünün etkisiyle devin bir ayağı kırılmış. Sonra prens, böceğin diğer ayağını da koparınca devin diğer ayağı da kırılmış. Sonra böceği ayağıyla ezmiş, dev ölmüş.

Ninenin canı da minderdeydi sanki, maymun o büyülü minderi dişleriyle parçalamaya başladığında ninenin ciğerine kor bir demir saplanmıştı.

Kaderin nineye göstermediği hiçbir acı, hiçbir zillet, hiçbir rezillik kalmamıştı. Düğündeki hırsızlığında taşlandığı zaman, bu dünyada artık birkaç günlük misafir olduğunu düşünmüştü. Ama Bismillah'ı kefenlemeye başladığında katiyetle bunun göreceği son musibet olduğuna inanmıştı. Sonra küçük kızın alnına sürdüğü leke artık son yarasıydı.

Dünyanın tüm hastalıklarını doğumundan itibaren geçirmişti. Geçirdiği yedi çiçek hastalığı, yüzünün şeklini tamamen değiştirmişti. Her yıl ekin bayramında kolera geçirirdi.

Onun bunun pisliklerini temizlemekten parmaklarının eklemleri erimişti. Tabak çanak yıkamaktan avuçları parçalanmıştı. Her yıl kâh gece karanlığında, kâh gün aydınlığında merdivenlerden yuvarlanırdı. Üç beş gün yatalak bir halde sürünür dururdu. Önceki yaşamında mutlaka bir köpekte yaşıyordu; bu yüzden böylesi dayanıklı bir canı vardı. Yanına ecelin yanaşması söz konusu olamıyordu. Yamalarla dolu giysilerle gezer dolaşırdı, ama asla bir ölü-

nün giysisini bedenine değdirmezdi; ola ki ölünün bıraktığı giysinin bir kıvrımında, nazla büyüyen nineyi gelip yakalayacak ölüm gizlenmiştir. Ama sonunun bu şekilde maymunlardan olacağını kim bilebilirdi? Sabah erkenden saka su doldurmaya gittiğinde nine, kulübenin hasır döşeli basamağında ayakları üstüne çökmüş oturmaktaydı. Ağzı açık, sinekler yarı açık gözlerinin kıyılarına inip kalkıyordu. Nineyi bu şekilde uyuyor görenler, öldüğünü düşünüp korkarlardı. Ama nine her defasında homurdanarak balgam tükürüp uyanıverir ve uykusunu bozana küfürler yağdırırdı.

Ama o gün basamakta ayakları üstüne oturmakta olan nine, dünyaya sonsuz bir küfür savurup göçmüştü! Yaşamının hiçbir parçası doğru değildi, her dönemeçte dikenler vardı. Öldükten sonra da nine kefenine bükük halde yatırılmıştı. Uzun uğraşlara rağmen ninenin bedeni düz hale getirilemedi.

Haşir günü... Sur üflendi. Nine, langar[3] sesi duymuş gibi homurdanarak boğazını temizleye temizleye kalktı. Meleklere küfürler savurdu. İki büklüm haliyle güçlükle sürünerek sırat köprüsünü geçti ve kendini yüce yaratıcının huzuruna attı! İnsanlığın bu denli aşağılanmasını gören yaratıcının başı utançtan eğildi, kanlı gözyaşları akıtarak ağlamaya başladı.

Yaratıcının kana bulanmış gözyaşları ninenin mezarına damladı, mezarda kıpkırmızı laleler sallanmaya başladı.

---

[3] Yoksullara yemek dağıtılan yemek kazanı ve yemek dağıtma işi (ç.n.).

Başarının Sırrı
(İkinci Kısım)

Şefik-ur Rahman

Bizler şanslı bir kuşağız, zira şaşırtıcı bir devirden geçiyoruz. Günümüz bireyine kendini geliştirmesi için sunulan fırsatlar geçmişte yoktu. Eski zamanlarda her birey, seçtiği sanatı kendisi öğrenmek zorundaydı. Oysa günümüzde herkes olur olmaz her alanda başkalarına yardım etmeye öylesine istekli ki, hiçbir gereği yokken başkalarını başarı yolunda ilerler görmek istiyor.

Bu konuda sayısız kitap yazıldı. Maddi durumunuz bozuksa hemen 'Milyarlar Kazanın' kitabını satın alın. Mahkeme işleriyle başınız dertteyse bir 'Kanun Rehberi' satın alın. Hastaysanız, 'Ev Tabibi'ni okuyun; kesinlikle şifa bulursunuz. Aynı şekilde 'Başarılı Yaşam', 'Başarılı Kümesçilik', 'Radyo El Kitabı', 'Başarının Sırrı', 'Hayvancılığın İncelikleri' ve benzeri sayısız kitabın insanlığa sağladığı yararın farkındayım. Bu tür kitaplardan o kadar etkilendim ki, teşekkür olsun diye 'İkinci Kısım'ı yazmaya karar

verdim ve böylelikle o faydalı edebiyata önceden ilave edilemeyen birkaç noktayı da ilave etmeyi amaçladım.

Büyük İnsan Olmanın Sırrı

Tarihe bakınız; dünyanın en büyük insanlarının büyük de dertleri vardı. Örneğin, Carlyle hazım zorluğu çekerdi. Sezar, sarılık nöbetlerine tutulurdu. Meşhur Rus Çarı İvan yarı deliydi. İntihar teşebbüslerinde bulunmak Clive'ın[1] sevdiği bir meşgaleydi. Kant için boyunun kısa olması büyük bir üzüntü kaynağıydı. Avrupa, klasik müziğini hasta ve sorunlu sanatçılarına borçludur. Dünyanın en büyük edebiyatı karamsar kişiliklerin ürünüdür ve çoğunlukla hapishanelerde yazılmıştır. Bu yüzden, dert sahibi olmaksızın büyük bir iş başarmak mümkün değildir. Büyük insan olmanın sırrı sadece derttir, veya dertten destek almaktır.

Öyleyse bugünden üzgün bir ruh haline bürünün. Bizim ülkemiz gibi dertlerle yaşamak için sınırsız fırsatın bir arada olduğu pek az ülke vardır dünyada. Hemen şimdi birkaç şiir okuyun; maşallah şiirimiz, hüzün ve keder yüklüdür. Bir düşünün; yaşam soğan gibidir, ne kadar soysanız soyun içinden bir şey çıkmayacaktır. Akrabalarınızı hatırlayın, sizi hor görmelerini hatırlayın. Mesela, komşunuzun pek yakında aleyhinizde yeni dedikodular yaymak üzere olduğunu düşünün. Sizden borç alanların tek kuruşunu bile ödemediklerini (gerçi siz de aldığınız borcu ödemediniz ya) aklınıza getirin. Yaşam süresinin ne kadar olduğunu, öldükten sonra ne olacağız gibi konuları düşünün. Akşam arabalarıyla on beş, yirmi akrabanızın habersiz çıkageleceğini, onlar için yatacak yer ayarlamak gerekeceğini hayal edin. Şu molla efendi de kendini ne sanı-

[1] Lord Clive; 1750-1760 arasında Hindistan'da yöneticilik yapan bir İngiliz (ç.n.).

yor? Kutbuddin beyler geçen hafta bütün şehri yemeğe çağırdılar, bir tek siz hariç, vs. vs.

Artık kederlendiniz. Derin ahlar çekin, alnınızı kırıştırın. Herkesle kavga edin. En kısa zamanda, daima mutsuz yaşayanların sahip olduğu üstünlük duygusunu tadacaksınız. Bu duyguyla, Nietzsche'nin 'üst insan'ı gibi olursunuz. Artık siz büyük bir iş yapabilecek birisiniz!

Büyük işinizi yaptıktan sonra değişmek isterseniz hemen bir kitapçıdan 'Mutlu Yaşam', 'Gülümseyerek Yaşayın' veya benzeri bir kitap alın ve tekrar mutluluğa ulaşın.

Hafızanızı Güçlendirin

Eğer unutkansanız, bunun anlamı hafızanız zayıf demek değildir; sadece unutuyorsunuz demektir. Tedavisi çok basit: Bundan böyle her şeyi hatırlamaya çalışmayın. Göreceksiniz, bazı şeyler mutlaka aklınızda kalacaktır.

Pek çok kişi, eyvah ben bunu önceden niye düşünmedim, der durur. Bundan kurtulmanın tek yolu, önceden düşünüp hazırlıklı olmak veya böyle cümleler söyleyen insanlardan uzak durmaktır. Bilginler, dikkati güçlendirmenin yöntemini şöyle anlatırlar: Önce hızlıca bir bakın, sonra neler gördüğünüzün listesini çıkarın. Bu şekilde hafıza eğitilmiş olacak ve siz de hafız olma yoluna girmiş olacaksınız. Bu yüzden başka bir işiniz yoksa bugünden cebinizde kâğıt ve kalem taşımaya başlayın. Nesnelerin listesini hazırlayın, sonra listeyi nesnelerle karşılaştırın. Büyük bir rahatlama elde edeceksiniz.

Tanınmış filozof Schopenhaver gezintiye çıktığında elindeki bastonunu yoldaki ağaçlara değdirirmiş. Bir gün, köprünün yanındaki uzun ağaca bastonunu değdirmeden geçtiğini fark etmiş. O akıl abidesi, bir mil geri yürümüş ve bastonunu ağaca değdirene kadar içi rahat etmemiş. Siz de Schopenhaver'in izinden gidin. Bu şekilde dikkat gücü-

nüz öyle keskin bir hal alır ki, siz dahil herkes hayran kalır.

Korkuyla Savaşmak

Korkuyla içten içe savaşmak fayda etmez. Zira korkma eğitimimiz ta çocukluktan başlar ve en başında cin, peri, ejderha ve diğer şeylerle korkutuluruz. Eğer karanlıktan korkuyorsanız, karanlık yerlere hiç gitmeyin. Karanlık basmaya başladığında çabucak korkup aydınlık bir yere gidin. Böylece yavaş yavaş bir alışkanlık oluşacak ve korkma duygunuz eskiyecektir.

Yalnızlıktan korkuyorsanız insanlarla görüşmelerinizi kesmeyin. Ancak aynı anda sadece bir tek şeyden korkun, yoksa o anda sizi korkutan şeyin aslında ne olduğu anlayamazsınız.

Vakte Bağlılık

Deneyim göstermektedir ki eğer bir yere vaktinde ulaşırsanız, her zaman başkalarını beklemek zorunda kalırsınız. Başkaları genellikle geç gelirler. Bu yüzden siz de biraz gecikiniz. Eğer vaktinde orada olursanız, herkes saatinizin ileri olduğunu düşünür.

Şüpheden Kurtulmanın Çaresi

Eğer durup dururken sağlıklı olduğunuz şüphesine düşerseniz hemen bir doktorla görüşünüz; bu şüphenizden kurtulursunuz. Ama eğer şüpheli bir hastalığa tutulmuşsanız her gün kendi kendinize, sağlığım iyiye gidiyor... sağlığıma kavuşuyorum, deyip durunuz.

Aşağılık duygusuna kapılmışsanız tekrar tekrar aşağıdaki cümleleri söyleyiniz: Ben yetenekli biriyim... Benim

hiçbir eksiğim yok... Hakkımda duyduğum her şey yalan... Ben büyük bir insanım.

Uykusuzluktan Kurtulmanın Yolu

Eğer uykunuz gelmiyorsa, uyumaya çalışmayınız. Aksine, kalın bir felsefe kitabı alıp tam konsantrasyonla okumaya başlayın. Hemencecik uykunuz gelir. Denenmiştir. Matematik kitabı da faydalıdır.

Konuşma Sanatı

Söylemeye niyetlendiğiniz şeyi mutlaka söyleyin. Konuşma esnasında suskun kalmanızın sadece bir tek sebebi olmalı; o da söyleyecek bir şeyiniz olmamasıdır. Yok öyle değilse, canınız ne kadar isterse konuşmanızı devam ettirin. Başka biri konuşmaya başlarsa elinizdeki fırsatı kaçırırsınız ve başkası sizi rahatsız etmeye başlar.

Bu yüzden konuşurken nefes almak için durakladığınızda, konuşmanızın henüz tamamlandığını bir el işaretiyle belirtiniz. Veya, "Sözünüzü kestiğim için özür dilerim." diyerek tekrar konuşmaya başlayın. Eğer karşınızdaki bir türlü konuşmasını bitirmek bilmiyorsa, hiç çekinmeden esnemeye başlayın, öksürün, tekrar tekrar saatinize bakın... "Şimdi dönerim." deyip dışarı çıkın veya orada uyuklayın.

'Kesintisiz konuşmakla tartışmayı kazanamazsınız.' görüşü yanlıştır. Eğer yenilgiye uğrarsanız karşınızdaki kişi zekânızdan şüphe etmeye başlayacaktır. Bu durumda toplumsal görgü mü önemlidir, yoksa zekânızdan şüphe edilmesi mi?

Tabii ki kavga etmeyiniz, zira bu tutum tartışmaya zarar verebilir.

Konuşurken bir yanlışlık yaparsanız, asla kabullenmeyin. Karşınızdakiler sıkıştırırlarsa, abuk sabuk kanıtla-

rınızı bağıra çağıra ortaya koyarak onları susturun, yoksa durduk yerde tepenize çıkarlar. Konuşma esnasında 'siz' sözcüğünü iki ya da üç kereden fazla kullanmayın. Asıl kelime 'ben' olmalıdır. Unutmayın ki siz kendi hakkınızda konuşmazsanız, diğerleri kendi haklarında konuşacaklardır.

Çocuk Eğitimi

Zaman zaman çocuklara yumuşak da davranınız.

Çocuklar soru sorduklarında cevap verin; ama cevabınız, bana bir daha soru sorma tarzında olmalıdır. Eğer çok sıkıştırırlarsa, büyüyünce her şeyi öğrenirsiniz, diyerek geçiştirin. Çocukları hayaletlerle korkutun, böylece belki büyüklere saygı göstermeyi öğrenirler. Çocukların ilginç kitaplar okumalarına izin vermeyin, zira okul kitapları zaten yeterlidir.

Eğer çocuk ahmakçaysa önemsemeyin. Büyüdüğünde ya dâhi olacaktır ya da kendini dâhi sanmaya başlayacaktır. Çocukları herkesin önünde azarlamayın; bilinçaltına kötü etkileri olur. Kimsenin olmadığı bir yere götürün ve bir güzel paylayın.

Çocukların beslenmesine dikkat edin; gereğinden fazla gelişmemeleri için önlem alın, yoksa büyüdüklerinde iriyarı olurlar ve hem ebeveynleri hem de toplum için çok tehlikeli olurlar.

Eğer çocuklar inat ederlerse siz de inatlaşmaya başlayın. Bundan utanacaklardır.

Uzmanlar, uygun bir eğitime yönlendirilmeleri için çocukların önce kişiliklerinin incelenmesi gerektiği üzerinde ısrarla dururlar. Ama çocuklardan önce ebeveynlerin ve uzmanların kişiliklerinin incelenmesi daha uygundur. Görülegeldiği gibi, ailede çocuk sayısı sadece iki üç olursa

sevimli olurlar. Bu yüzden çocuklar daima on, on iki tane olmalıdır ki hiçbiri sevimli olamasın.

Ayrıca, en son çocuk hepsinden küçük olması sebebiyle çok şımartılır. Bu yüzden son çocuk yapılmamalıdır.

Not: Eğer bu yazı bir tek kişinin bile işine yaramışsa, yazar tüm emeğinin boşa gittiğini düşünecektir.

'İhtiyaç Yok' İlanları

İbn-i İnşa

Yaşlı biri hizmetçisini azarlamaktadır: Sen ahmağın tekisin, Mir Bey'in hizmetçisine bak; öyle akıllı, öyle iş bilir biri ki, Mir Bey çarşıdan elektrik ampulü aldırtmaya yollasa, o akıllı hizmetçi ampulle birlikte bir şişe gaz yağı ve iki adet de mum alıp gelir. Ola ki elektrik kesilirse gaz lambasını devreye sokabilsin; olur da, lambanın da camı kırılır veya fitili tükenirse mum yakmak suretiyle efendisini karanlıktan kurtarabilsin. Bir de sana bak; taksi çağırmaya gönderdiğimde, yarım saat sonra ellerini kollarını sallaya sallaya geri gelirsin. Taksi bulamıyorsan rikşa[1] alıp gelsen ya! Mir Bey'in hizmetçisi olsaydı tekrar gitmek zorunda kalmamak için rikşa alıp gelirdi.

Hizmetçi çok utandı ve efendisinin söylediklerini kulağına küpe etti. Birkaç gün sonra efendi aniden ateşlenin-

[1] Taksi işlevi gören üç tekerlekli hafif motorlu araç (ç.n.).

ce hekim beyi alıp gelmesi için hizmetçiyi gönderdi. Kısa bir süre sonra hekim bey teşrif ettiler. Ama hemen onun ardında, efendiyi selamlayıp bir kenara çekilen üç adam daha vardı. Birinin koltuğunun altında bir top kumaş, diğerinin elinde ibrik, üçüncüsünün omzunda geniş ağızlı bir kazma vardı. Efendi, bunlar kim, diye sorunca hizmetçi onları tanıttı: Efendim aslında hekim bey çok bilgili biri, ama Allah'ın işine kim karışabilir ki? Allah saklasın, eğer umulmadık bir şey olursa diye terziyi getirdim, kefen beziyle birlikte geldi. Bu ikincisi yıkayıcı, üçüncüsü mezar kazıcısı. Hepsini birlikte getirdim, sonra her biri için ayrı ayrı koşuşturmak zorunda kalmayayım diye.

Bizim de ahbaplar topluluğumuzda tıpkı böyle bir yaşlı var. Satıcının biri, "Çaman'ın üzümü var, hurma var dalında olgunlaşan." diye bağırarak sokaktan geçiyordu. Bizimki bir delikanlı gönderip satıcıyı çağırttı ve ona, "Paşam affediniz, ama meyveye ihtiyacımız yok." dedi. Satıcı gittiğinde ona, "Bu zahmete girmenize gerek yoktu, adam zaten geçip gidiyordu, durdurmanıza ne gerek vardı?" diyerek merakımı dile getirdim. Cevaben, "Bize düşen görev özür dileyip gerçeği onun da bilmesini sağlamaktır; zira zavallı ta uzaklardan büyük ümitlerle meyve satmaya buralara kadar gelmiş. Ayrıca, bu evde onun bağırışlarını duymayan sağırlar yaşıyor olabilir gibi bir sanıya kapılmasını da önlemek gerekirdi." diye gerekçelerini açıkladı.

İşte bu ahbabımızla günün birinde arabayla Golimar' dan geçiyorduk. Bir yerde, 'Buyurunuz, rabri[2], kulfi[3] ve ayran hazır' yazısını gördü. Derhal arabayı durdurdu ve dükkâncıya, "Bir kere vaktimiz yok, çok önemli bir iş için gidiyoruz. İkincisi, kulfi ve rabri yemeyiz. Ayrıca bu hava ayran havası mı? Neyse davet için teşekkür ederiz." dedi.

---

[2] Şeker karıştırılmış kaymak (ç.n.).

[3] Bir çeşit yerel dondurma (ç.n.).

Dükkâncı şaşkın bir halde dinlemekle kaldı, kim bilir neler düşündü?

Arabaya dönen ahbabımız, "Bu insanlar bu tür görgü kurallarını ne bilsinler! Bunlara gelen davetnamelerdeki 'katılamayacaksanız haber veriniz' uyarısına rağmen, katılmayacakları halde hiç seslerini çıkarmazlar. Ben gelemeyeceğim, diye davet sahibini haberdar etmeyi gerekli görmezler. Böylece o zavallının yemekleri ziyan olur gider." diye açıklama yaptı.

Kendimize baktığımızda, anladık ki biz de bu tür görgü kurallarından habersiz olanlardanız. İnsanlar okuyup ilgilenelim diye gazetelerde çeşit çeşit ilanlar yayımlatırlar, ama biz onları okuyup bir yana atarız. Kimi ihale açıp bizim için götürü usulü iş teklifi yayımlatır; kimi satın alalım diye arsasını veya evini satılığa çıkarır; kimi beş para etmez oğlunu mirasından mahrum ettiği haberini yayımlatır; kimi bizi oğulluğuna almaya çalışır ve soy-sop, eğitim, maaş gibi şartları tam da bize uygundur; kimi evimizde, oturduğumuz yerden bize milyarlar kazandırma peşindedir; kimi steno öğretmeyi önerir. Pek çok kolej ve okul onlara kayıt yaptırmamızı sağlama peşindedir. Bazıları arabalarını ve buzdolaplarını makul bir fiyata bize verme amacındadır. Tüm bu ihtiyaçlıların isteklerine karşı insanın nasıl tavır takınacağını kestirmesi mümkün değil. Uzun uzun düşündükten sonra şu çözüm aklımıza geldi; yayımlatılan 'İhtiyaç Var' ilanları bize göre şöyle olmalıdır:

Kiralık Değil

250 m^2 alanda, üç geniş odalı, içinde musluğu ve hemen kapısının önünde çöp dökmek için belediyenin çöp bidonu olan konak misali müstakil evin kiraya verilmesi düşünülmemektedir. Ne kirası aylık 300 rupidir ne de altı aylık peşinat koşulu vardır. Kiralık ev arayanlar, 345678 numaralı telefona başvurmasınlar, zira hiçbir faydası olmaz.

Herkese Duyurulur

Ben Fethuddin Kiryana oğlu, tüccar Muhammed-din, aşağıdaki ilanı vermeyi gerekli görmekteyim: Oğlum Rahmetullah ne bana karşı gelmiştir ne de serserilere katılmıştır. Bu yüzden onu mirasımdan mahrum etmek gibi bir şey söz konusu değildir. Bundan böyle ona borç vs. verecek olan beyler varsa beni kefil bilsinler.

İhtiyaç Yoktur

1959 küçük model Morris marka araba, iyi durumda. Çalışmayan bir radyosu ve son derece sağlam bir kaportası var. Taksitli veya taksitsiz Vespa marka motosiklet ve diğer ev eşyaları, vantilatör, karyola vs. aramıyoruz. Allah'a şükür tüm bunlara sahibiz. Görüşme saatleri akşam 3 ile 8 arası.

Eş Aranmıyor İlanı

İş sahibi, aylık geliri yaklaşık 1500 rupi olan bir Pencab delikanlısı için iffetli bir aileye mensup, ev işlerinden anlayan eğitimli genç kız aranmamaktadır. Zira delikanlı zaten evlidir. Yazışmalar sır olarak tutulmayacaktır. Ayrıca başka pek çok genç kız ve erkek için de eş aranmamaktadır. Posta kutusu; filan, Karaçi.

Kayıtlarınızı Devam Ettirmeyiniz

Karaçi'deki pek çok kolej, ön lisans ve lisans sınıflarına kayıt için gazetelere sayfalar dolusu ilanlar vermektedirler. Bence hepsi zamanlarını ve paralarını ziyan etmektedir. Onların okullarına kayıt yaptırmak niyetinde değilim, zira yıllar önce yüksek lisans yapmış bulunuyorum.

Kadınlar Sendikası

Fikir Tonsvi

Birkaç gün önceydi; akşam eve döndüğümde -erkek olduğum için tabi ki geç dönmüştüm- baktım ki benim tek, ilk ve son karım, bembeyaz omuzlarına kara bir döviz asmış karşımda duruyor.

"Bu, ne iş hanımefendi?" diye sordum.

"Yaşasın kadın dayanışması!"

Bugün karımda bir terslik olduğunu hemen anladım. Daha düne kadar mermer heykelleri kıskandıran ay yüzü, bugün vatanperverler derneğinin bastırdığı poster gibi görünüyordu. Üzerinde de sanki şu dizeler yazıyordu.

"Kalk, dünyamın yoksullarını uyandır,
Kapitalist ağaların mekânlarına saldır."[1]

Biraz gülümseyerek (biraz da korkarak), "Yaşasın devrim! Bana yemek getir." dedim.

---

[1] Muhammed Ikbal (1877-1938) (ç.n.).

Parlak bileklerini bayrak gibi sallayarak, "Bugün yemek memek yok. Ocak grevde." dedi.

Karımda bugün bir terslik olduğuna ilişkin içimdeki şüphe kesinlik kazandı. Artık karımla romantik bir konuşma yapmaya çalışmak faydasızdı. Hangi zalim evimize devrim lafını soktu da karımın sürme çekili olması gereken gözlerinden, çalışma koşullarının iyileştirilmesi için talepler listesi okunmaktaydı bugün?

Durumun ciddiyetini fark edince ben de konuşma tarzımı değiştirdim ve evin reisi vakarıyla, "Hatun! Unutma ki sen benim karımsın." dedim.

Lafını esirgemedi. "Evet, ama ayrıca ben bir işçiyim, sen de benim emeğimi sömüren patronumsun."

"Ama sevgilim!" Tekrar konuşma tarzımı değiştirdim; "Asıl patron sensin, benim kalbimin, canımın patronusun, bu evin patronusun. Sen bu saltanatın Navab Vacid Ali Şahısın. Söyle, değil misin?"

Bir gün öncesine kadar bu sözcükler karımı büyülerdi; heyecandan titreyerek kollarıma atılmak için can atardı, ama bugün kucağıma atılmak yerine ince, zarif ellerini sıkarak yumruğunu gösterdi bana. Sonra yumruğunu masaya vurarak, "Patron bey! Böyle yumuşak laflarla bu gemi yürümez artık. Yüz yıllardır zulme uğrayan biz kadınlar, artık uyandık ve haklarımızı elde etmeden geri adım atacak değiliz. Ayrıca bilmelisin ki bizimle çarpışmaya kalkan, paramparça olacaktır."

"Bugün bizim eve devrimci bir şair mi geldi yoksa?" diye sordum.

"Hayır, o şair benim içimde uyuyordu, bugün uykusundan kalktı. Bu yüzden taleplerimi kabul et yoksa..."

"Ne talebiymiş bunlar?"

Karım boğazını temizledi. "Hepsinden önce" dedi, ama sesinde halhal sesine benzer o tanıdık ton yoktu, aksine bir savaşçıyı andıran gür bir ses vardı.

"Birincisi, çalışma saatlerimin düşürülmesidir. Sabah beşten gece on bire kadar her gün on sekiz saat çalışıyorum. Çalışma sürem azaltılarak dokuz saate indirilmeli. Gelişmiş toplumlarda bu işler böyle." dedi.

"Ama sevgilim, burası Hindistan."

Birden alevlendi. "Geç bunları! Ayrıca taleplerim konusunu konuştuğumuz sürece bana sevgilim deme! Şimdi söyle bakalım, Hindistan'ı gelişmiş bir toplum yapmak için dokuz saat çalışma talebimi kabul ediyor musun?"

"Bak (sevgilim değil) emekçi kadın! Sadece dokuz saatlik işgünü evdeki üretimi olumsuz yönde etkileyecektir. Bunun anlamı, iki vardiya oluşturmak gerekecek ve bu evde iki kadın çalışacak demektir. Eve başka kadın getirmemi ister misin?"

Kuma konusu kadının en zayıf olduğu damarıdır. Sendikacı karımda bir çözülme olur düşüncesiyle bilinçli olarak o damarına dokunmuştum. Ama karımın içindeki o kıskanç kadın ölmüştü sanki.

"Bu patronun problemi. İsterseniz bir hizmetçi tutabilirsiniz." dedi.

Karım, olayın kuma kısmını böylece bertaraf etmişti. Bu manevrası beni zor duruma düşürdü, ben de başka bir silah denemeye karar verdim.

"Ama ona nereden maaş vereceğiz? Aldığım maaşı getirip o pamuk ellerine koyuyorum. İstersen o maaştan ödeyerek hizmetçi tutabilirsin."

"O maaşla hizmetçi tutulamaz."

"Peki ne yapalım öyleyse?"

"Söyledim ya, bu patronun problemi, kendisi düşünmeli."

"Pekâlâ" dedim. "Yönetim bu konuyu samimiyetle dikkate alacaktır. Sonraki talebin nedir?"

"İkincisi, tatil hakkında."

"Daimi tatil mi? Daimi tatil vermeyi defalarca önermiştim sana, ama her defasında küçümseyerek reddettin."

"Bakınız bu işi şakaya vurup geçiştirmeye çalışmayın (halbuki yemin olsun şaka yapmıyordum). Hindistan'ın her yerindeki çalışanlar Pazar günü haftalık tatil yapıyorlar, ama Pazar günü benim en yoğun çalıştığım gün oluyor. Pazar günleri ahbaplarınız bir bir gelip başıma musallat oluyorlar; kimi öğlen yemeğine geliyor, kimi akşam yemeği için, kimi de gezip dolaşırken öylesine çay içmeye damlıyor. Divali,[2] dashara,[3] şeker bayramı, kurban bayramı, hiçbirinde izin kullanmıyorum. Ne hastalık izni var, ne mazeret izni. Söyleyin, böyle bir çalışma hayatı olur mu?" dedikten sonra hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Ben de ağlamak istiyordum, ama yönetim merciinde ağlama geleneği yoktur.

Taleplerinde (Allah için konuşmak lazım) çok haklıydı, ama bu konuda yönetimin tutumu gayet açıktır; hiçbir talebi haklı bulmamak, karşı tarafın herhangi bir talebini haklı bulup kabul etse bile, o kabule bir lütufta bulunma edası vermek.

Bu yüzden, "Bak hatun! Kadınların ölmeden önce izin hakları olmadığına kadınlık tarihi şahittir." diye itiraz ettim.

"Ama ben tarihin akışını tersine çevirmek istiyorum" diye kükreyerek karşılık verdi.

"Benim sevgili Hitler'im! Eğer kafanı biraz çalıştırsan, sosyal yaşamın bütün iskeletinin kadının omuzları üzerine kurulu olduğunu anlarsın. Kadının izin kullandığı gün sosyal yaşamda bir boşluk oluşacaktır. Evi ürkütücü bir vira-

---

[2] Tanrı Çandra Ci'nin sürgünden dönüşünün kutlandığı Hindu bayramı (ç.n.).

[3] Hinduların kutsal saydığı Ganj nehrinin doğduğu gün ve o günün kutlandığı bayram. Dashara bayramında Ganj'da yıkanan Hindular, işledikleri günahlardan on tanesinin affedileceğine inanırlar (ç.n.).

nelik saracak, sanki fabrikaya zorla kilit vurulmuş gibi o gün bütün işler duracaktır. Çocuklar ağlaşacak, ben ağlayacağım, evin kedisi, papağanı, hatta fareleri bile ağlayacaklar. Soruyorum sana, izinli olduğun gün ev işlerini kim yapacak peki?"

"Siz yapınız!" Duygu namına bir şey yoktu kadında, zalim!

Tavrımı değiştirerek, "Peki, haftalık tatil talebini kabul ediyorum. Ama merak ediyorum, o tatil gününde ne yapacaksın?" diye sordum.

"Bütün gün boş boş oturacağım, istirahat edeceğim, yatacağım, kâğıt oynayacağım, arkadaşlarımla gezmeye gideceğim, sinemaya gideceğim."

Konuşma tarzından, karımın sadece beni taklit etmek istediği açıkça belliydi, orijinal bir fikri yoktu. Derken aklıma şeytani bir fikir geldi; onu fazla mesai yapmaya heveslendirmeliydim, yani "izin gününde de çalış daha fazla kazanırsın, böylece fazladan kazandığın parayı biriktirip kendine yeni bir sarhi alırsın" gibi.

Ama karımı yaptığı mesaiyle ölçmek hoş bir davranış gibi gelmedi bana. Bu yüzden erkekçe cesaretin zirvesine kurularak şöyle seslendim: "Haftalık tatil talebini kabul ediyorum, ama bir şartım var: Tatil yapacağın günlerde çocukları da alıp annene gideceksin."

Anne evine gitmesini önermem karımı birden afallattı. Anne evi her kadının zayıf noktasıdır. Bu teklif karşısında karımın bütün sendikacılık düşüncesi allak bullak oldu; tatil talebi kabul mu ediliyordu, yoksa tam tersine o mu ödün vermiş oluyordu, hemen kavrayamadı. Haftalık tatil talebini şartlı kabul ederek bir taşla iki kuş vurmuş oldum. Bu durum karımı da memnun edecekti, beni de. Karımın evde olmadığı zamanlarda ele geçireceğim özgürlüğü, sadece o sınırsız monotonluktan bıkan evli erkekler anlayabilirler.

Karım, dudağında hafif bir tebessümle bu kararı kabul etti, ben de içten içe mutluktan uçtum:

"Dolambaçlı hamleleriyle oyunu aldı patron
İşçinin saflığından matla sonuçlandı oyun."[4]

Karımın üçüncü talebi, ev harcamaları için ona verilen paranın artırılmasıydı, zira ev ihtiyaçlarının fiyatları yerinde durmamaktaydı. Her şeyin fiyatı eskiye oranla iki kat artmış olmasına rağmen harcamaları karşılamak için eve bırakılan parada artış yapılmadığını ileri sürdü.

Karımın pahalılık konusundaki bu talebi kesinlikle yerindeydi, ama yine de gereksizdi. Bu yüzden hemen fikrimi belirttim: "Hanım! Bu talebinde seni destekliyorum, ama sadece desteklemekle kalıyorum."

Birden kükredi. "Sadece desteklemekle bakkaliye işleri yürümüyor efendi."

"Öyleyse bakkal işlerine fazla girme sen de. Atalarımız, 'kuru ekmek ye, üstüne su iç' demişlerse bir bildikleri vardır elbet; altında bir felsefe yatıyor ki böyle demişler. Hanım! Ne yazık ki sendikacılık uğruna atalarımızın felsefesini de göz ardı ediyorsun."

Buna karşılık karımın söyledikleri acı vericiydi. Açık seçik bir ifadeyle, kuru ekmek üstü su felsefesine inanmadığını söyledi. Evdeki refah düzeyini düşürüp mahalleye rezil olmak istemiyormuş. Sonra gözyaşı silahını çekip defalarca bana saldırdı, tehdit etti.

"Öyleyse ev harcamaları sorumluluğunu sen üstlen, böyle sözde desteklemeyle veya ataların felsefeleriyle bu işlerin yürümediğini göreceksin. Bir hafta içinde teslim bayrağını çekmezsen bana da bu evin hanımı demesinler."

"Peki ne yapayım sevgilim? Maaşımı biliyorsun, fazlasını nereden bulayım ben?"

"Maaşını artır." diye bağırdı devrimci karım.

"Nasıl?"

---

[4] Muhammed Ikbal (ç.n.).

"Rüşvet al, yankesicilik yap, kaçakçılık yap, sahtekârlık yap. Herkes böyle zengin oluyor."

Cevabım gayet açıktı; bunlar benim yapacağım şeyler değil, geçen yüz yıldır yegâne korunağımız olagelen aile şerefimizi birkaç kuruş için, bir avuç tahıl için, sebze ve bakkal harcamaları için satamam.

Ama karım ısrar etti. "Her dönemde ahlak ve şeref gibi değerler değişmektedir. Harcamaları kısmak korkaklıktan başka bir şey değil ve korkak birinin de saygın bir kadının kocası olmaya hakkı yok. Bu yüzden ya bu talebimi kabul et ya da genel grev için hazırlıklı ol."

Bana korkak dedi! Benim kocalığıma gölge düşürdü. Genel grevle tehdit ederek evimizin dirliğine darbe vurma ilanında bulundu. Bu tutum, bizi kesinlikle boşanmaya doğru götürmekteydi.

Tamam öyleyse, ben de kararımı verdim; ben karımı boşayacağım, aile şerefimi değil.

Birkaç dakikalık sıkıntılı suskunluktan sonra karım, "Peki, söyle bakalım neye karar verdin?" diye sordu.

İnsanlık tarihinin en büyük kararını ilan ettim: "Bu talebini reddediyorum."

"Ama en önemli talebim buydu. Eğer bunu reddedersen öncekileri yeniden gözden geçirmem gerekecek."

"Bu son talebini asla kabul edemem."

Anlaşma görüşmeleri bu noktada tıkandı.

Direnmenin gereği olarak karım arkasını dönerek sedire uzandı, ben de elime eski bir dergi alıp sayfalarını karıştırmaya başladım. Saatin tik tak sesleri sevinç ve kederlerimizi geride bırakarak, zamanın umursamaz aşamalarına doğru yol almaya devam etti.

Ben akşam yemeği yememiştim, belki karım da yememişti. Yavaş yavaş birbirimizden uzaklaşmakta olduğumuzu hissettim, birbirimizi yok sayıyor gibiydik. Belki içten içe ağlıyorduk, öylece uyuduk.

Sonra açlık saati ikiyi vurmaya başladığında, sanki birkaç damla sıcak gözyaşı alnıma damladı, ardından hafif hıçkırık sesleri, yumuşak ve kibar ellerin dokunuşları, bileziklerin melodik şıngırtıları...

Kimdi bu?

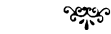
Sendika lideri değildi.

Devrimci biri de değildi.

Bu benim tek, ilk ve son karımdı.

"Kalk, yemeğini ye. Yemediğin için uykum gelmedi." diyordu.

Ulak

Halide Hüseyin

O benden ayrılmıştı.

Karanlık bir gecede beni kötü bir halde bulmuş ve benden ayrılmıştı. Bana bakmak için tam karşımda durması ve bu ayrılışın onun varlığını bana ilk kez hissettirmesi çok garipti. Bana öylece baktı ve benden ayrı, benim dışımda durdu kaldı. O andan beri hep böyle o. Bir var, bir yok; ama her an, her yerde suskun bir bakış.

Bir zamanlar çocukluğumuzda beyaz kâğıtlara rengârenk boyalar döker, sonra kâğıdı tam ortasından katlardık. Parmaklarımızla katlı kâğıdı iyice ezerdik. Kâğıttaki boyanın diğer tarafa da iyice geçmesini sağlardık ve bir süre sonra kâğıdı açtığımızda karşımıza belirsiz, ama birbirine tıpatıp benzeyen bir şekil çıkardı. İkisi de aynı resim olurdu. Sanki aynı bedenden türeyen bir başka bedenin çıkıp ayrılması gibi. Birbiriyle eş, ama birbirinden ayrı. Oysa daha önce akışkan boya halindeyken ikisi de aynıydı. Kâğıda dökülüp katlandığında, kâğıt bükülü haldeyken birbirin-

den ayrılıp karşı karşıya veya yan yana gelirler. Sonsuza kadar.

O benden ayrılmıştı. Ben hiçbir hareketinden sorumlu değildim. Ama o her an, her yerde üzerimde suskun bir bakış gibi gerili durdu. Ve o suskun bakış, bu kubbede pek sıkıntı vericiydi. Bu yüzden zorlukla nefes alabiliyordum. Başka bir sebebi yoktu bunun.

Ama onun benden ayrılmasını gerektiren durum, fiil neydi, anlamıyorum. Uzun uzun düşünmeden sonra bu durumun, tıpkı bir ebcet kilidi gibi, ben o duruma gelir gelmez benden ayrılması gereken bir şey olduğunu hissettim. Her şey onun marifetiydi.

Yaz aylarının o sakin öğlen vaktinde zil çaldığında, birinin beni dışarı çağırdığını öğrendim. Çok meşgul olduğum haberini gönderdim. Aslında uzun zamandır kimse benimle görüşmeye gelmiyordu, ayrıca özellikle bu kızgın öğlen sıcağında gelen kim olabilirdi? Belli ki biri yanlışlıkla çıkagelmişti kapıma. Ama zil tekrar çaldı. Özellikle benimle görüşmek istediği iletildi bana. Beynimi yokladım, kim olabilirdi? Adını sordurttum. Adını söylemek istememiş. Beni dışarı çağırtıyordu. Gitmedim.

Ama beni dışarı çağıran her kimse, avlunun merdivenlerine oturmuş, "Onunla görüşmem lazım. Git söyle. Önemli bir haber getirdim." diyormuş.

Haber mi? Kim haber getirebilir? Göğsümdeki daralma gittikçe arttı. Artık zil durmaksızın çalmaya başladı. Sonunda dışarı çıkmak için kalktım. Onun da peşim sıra sessizce gelmekte olduğunu biliyordum. Aniden geri dönüp baktım, ama hemen diğer yanıma saklandı. Sonra onu görmeye çalışmaktan vazgeçtim.

Kapıyı açıp dışarı bir göz attım. Ulak, merdivenlere çökmüş oturuyordu. Beyaz uzun bir kurta[1] içinde. Koltu-

[1] Uzun ve geniş kollu gömlek (ç.n.).

günun altında bir torba. İhtiyarlık sınırlarına adım atmış, ilginç biriydi. Bana bakmaksızın seslendi.

"Gel, dışarı gel. Sana bir haber getirdim."

"Bana mı?" Güldüm. Haber, hem de bana ha? Avludaki sütuna yaslanarak durdum. Sonra, senin bir yanlışın var, herhalde başka bir yere gitmen gerekiyordu diyeyim diye düşündüm. Ama baktım ki benden ayrılan da benimle birlikte sütuna yaslanmış, bana doğru bakıyordu. Yoksa haber ona mıydı?

"Hanım, neden orada duruyorsun? Yaklaş, dışarı gel. O delikten dışarı çık. Sana haber geldi. Yeşil kubbeli hazretten. Duydun mu?" dedi alnında kıvrımlar oluşturarak. Yeşil kubbeli hazretten mi? Bütün bedenimi bir ürperti sardı. Sanki birazdan havaya karışmak üzere olan bir avuç toprak gibi hissettim kendimi. Yok olacaktım. Parça parça dökülen, yıkılan varlığıma bakıp zorlukla, "Bu nasıl olur?" diye sordum.

O an sanki yıllar, belki asırlar önce büyükbabamın yünlü şalının gölgesinde oturuyormuşum gibi geldi bana. Beni cılız bağrına bastırmış, yumuşak bir sesle mırıldanıyordu:

"Bad-ı saba haber getirdi nebi katından,
Davet haberi geldi bana nebi katından."

Bunu mırıldanır dururken sesi birden kesiliverir ve gözyaşları tıp tıp yüzüme damlamaya başlardı. O kaba elleriyle onları siler dururdu. Bazen de ağlarken hıçkırıklara boğulduğu olurdu. Bense, Bad-ı saba da kim, nasıl haber alıp gelmiş diye şaşardım. O şaşkın halimle uykuya dalardım.

Ama şimdi gelen haber, o haber olamazdı. Asla olamazdı! Daha birkaç gün önce bir mahfile katılmıştım ve herkes, "Çıksın gitsin mahfilden, adabını bilmeyen" dizesini okuduğunda, şimdi benden ayrılanın, gizlice yanımdan ayrılıp dış kapının önünde dikilmiş durduğunu bili-

yordum. Bense cansız bir odun gibi orada öylece kalakalmıştım. Mahfil boyunca ona doğru baktım durdum; bana bakıyor mu diye.

Bu yüzden ulağa, "Yanlışın var. Herhalde başka bir yere gidecektin." dedim.

"Yanlışlık mı? Sen ne diyorsun hanım? Biz yanlışlık yapmayız. Oraya senin adın yazılmış, o yazı alnına aktarılmış. Öyle düşünüyorsan git alnını yıkayıver, taşlara iyice sürterek. Ama o artık yazıldı." Çok kızgın konuşuyordu.

Ben de merdivene oturdum. Çünkü kalbimin atışları nakkare olmuş kulaklarımda yankılanıyordu. Yani gerçekten o âlem benim varlığımı fark etmişti ve artık daha fazlasını düşünmek benim için imkânsız mıydı?

"Dinle hanım, şu sağ taraftaki odan var ya, orası İnayetler Şahı'nın mekânıdır. Arkandaysa kutsal Gous'un pençesi var. Sen işte böyle bir kaderle gelmişsin. Kim silebilir bu yazgıyı? Söyle."

"Ben böyle bir kaderle mi gelmişim?" Nefesim daralmaya başladı. Onun benden ayrıldığı anı hatırlamaya başladım; beni kötü bir halde bulduğu o anı. Ayrıca İnayetler Şahı'nın meskeni, hem de benim odamda.

"Dinle, İnayetler Şahı her gece oraya uğrarlar, ama dönüp giderler. Hanım sende önemli bir nakıslık var. Gönlün yok oluşa kapılmış. Buraya gel, şöyle otur."

Benimle birlikte sütuna dayanmış duran, ilerleyip onun yanına gitti ve oturdu. Benim ayaklarım odun gibi yere saplanıp kalmıştı.

"Dinle hanım, senin gönlün yok oluşa sapmış. İnayetler Şahı her gece o odaya geliyorlar, sonra umutsuzca geri dönüyorlar. Gönlün bozulmuş, ama alnına gerçekler yazılı."

Büyükbabamın yünlü şalı, karlı soğuk havalarda ne kadar yumuşak olurdu. Göğüs kafesinde bir kuş gibi çır-

pınan kalp atışları kulaklarıma çarpardı. O ise hıçkırıklar arasında, "Nasıl da keyif verir, peygamberin verdiği, bunu sadece bir nebi tutkunu anlayabilir, davet haberi geldi, davet haberi geldi." diye mırıldanıp dururdu.

"Hanım, senin bir düşmanın var. Yüzü gözü seninki gibi biri, her anından haberi olan biri. Gölge gibi peşinde olan biri. Ona karşı temkinli ol çocuğum. Gerçek yazgını bozma peşinde o. İnayetler Şahı onun kokusunu alınca dönüp gidiyor. Ama kaderin yüce katta yazılmış. Git, eğer olabilirse alnını yıka, denizler dolusu suyla yıka."

Fakat alnımda solmuş cildimin çizgilerinden başka bir yazı yoktu, yüzlerce kez aynada bakmıştım. Bu ulak muhtemelen başka bir yere gönderilmişti, başka bir eve.

"Yanlış eve geldiğimi düşünme... Hayır. Hakiki hakimden haber getirdim. Yanlışa düşmem. Yanlışa düşmek benim işim değil. Dinle, insanın içinde dört canavar vardır. Yılan, çakal, kaplan ve köpek. Bu dördünden kurtul hanım. İşte bu kadar, sana haber vermeye geldim. Seninle sonra tekrar konuşurum."

Torbasını omzuna astı ve ayağa kalktı. Bir adım attı, sonra dönüp öfkeyle konuşmaya başladı:

"Hükmün dinlenir mi, sözün geçer mi padişahlığına? Haydi git uyu sen, git dedim sana. Alnındaki gerçek yazgına karalar çaldır. Ama o gene de olduğu gibi parıldayacaktır."

O an yanımda bir miktar bozuk para vardı, ona uzattım. Öfkeyle bana baktı ve parayı torbasına indirdi. Bütün bedenim titriyordu. Biliyordum, herkes bana gülecekti. Şimdi daha kim bilir kimlerin evine gidip kapılarını çalacak... Ama benim evimin kapısına da gelmesi sadece bir tesadüf müydü?

Şimdi, görülmeyen bir gözün, sınırsız bir bakışın sınırları içindeydim. Bu geniş ve sınırsız evrende silinip yok olan bir noktadan bile geri olmakla birlikte, varlığımın hesabı kitabı tutuluyordu.

Sessiz sedasız aynanın karşısına dikildim. Alnımda kurumuş, solmuş cildimin kıvrımları vardı. Hiçbir yerinde parıldayan harfler yoktu. Aptallığıma güldüm. Güldüğümde de dişlerimin gereğinden büyük ve garip göründüğünü fark ettim. Korkuyla bakıyordum, o da benimle birlikte durmuş bana bakıyordu. Benimle aynı boyda, aynı yüz, aynı burun. Gölgemin gölgesi gibi. Birden nefesim sıkıştı. Bağrımda garip bir sıkışma oldu; boğazımı sıkıp beni boğacak türden bir sıkışma. Keşke, keşke yanımda zehirli bir iğne olsaydı da onu sonsuza kadar yok edebilseydim. Alnımdaki güzel yazgımın düşmanıydı o; her kutsal yerden ayrılmamı işaret eden, beni kör bataklıklara doğru çekendi o; bir entrikasıyla o kötü hale düşmeme sebep olandı o. Sonra, benden ayrılıp karşıma dikilmişti. Tırnaklarımın veya sivri dişlerimin zehirle dolu olmasını, o zehirle onu öldürebilmeyi istedim. Ama her şeyim olmasına rağmen, hiçbir şeyim yoktu.

Şimdi sessiz sedasız ayakta durmuş bana bakıyordu; kesintisiz, her an, hatta kimsenin beni görmemesi gerektiği anlarda bile. Bu yüzden yatak odamı ayırmıştım. Beni sorgulama hakkına sahip olan o, neden ayrı yerde uyumayı seçtiğimi sordu. Çok şey söylemek istememe rağmen hiçbir şey söyleyemedim. Hem beni hem de onu gözetlemekle görevlendirilen birinin olduğunu anlatamadım ona. Gariptir, ama sen onu göremiyorsun. Yazgımı silme peşinde o ve her davranışımın, her hareketimin, her durumumum komik olduğunu söylüyor bana.

Fakat her zaman olduğu gibi bu söylediklerimi de anlamadı ve geceleri dışarıda geçirmeye başladı.

Bir yakınıma sordum. "İçimizde yılan, çakal, kaplan ve köpek olmasına rağmen bir yerden kutsal bir davet alabilir miyiz? Bu, mümkün mü?"

Dinledi ve bir kahkaha patlattı: "Sen bir insandan mı bahsediyorsun, yoksa hayvanat bahçesinden mi?"

Ona, hayvanat bahçesi gayet medeni, düzenli, güzel bir yerdir demek istedim. Ben ise, kara bataklıklarda yetişen, asırlık, gür ve içi yılanlarla dolu ormanlardan bahsediyorum. Söylediklerimi geçiştirdi.

"Senin astımın iyice artmış. Bildiğim bir hekim var. Benimle gelmelisin." dedi.

Ama o yanı başımda duruyordu. Ona baktığımda gülüyordu ve gülerken dişleri olağandışı büyük görünüyordu. Keskin ve sivri. Derhal alnımı başörtümle kapattım. Orada, değerli yazgım vardı.

Bir gün erkeğim dedi ki, sen tedavi edilemez durumdasın. Aptallıklarından ve kâbuslarından bıktım. Benim bir kadına ihtiyacım var, yolunu kaybeden bir ruha değil.

Yolunu kaybeden ruh! Bu kelimeler içime saplandı. Sen doğru söylüyorsun. İşte o yolunu kaybeden ruh, karanlık bataklıklarla dolu ormanlara sürüklüyor beni. Benimle aynı boyda; burnu, yüzü benimkiyle aynı. Onu alt etmem gerek. Ama onu alt edecek, onu avlayacak hiçbir silahım yok. Ve alt edilmesi de son derece gerekli. Yok alt edemezsem alınyazım silinip gidecek. Adım listeden silinecek. Bilmiyor musun? Anlamıyor musun? İnayetler Şahı meskenimden dönüp dönüp gidiyor.

Öte yanda, o ne zaman sineme sinesini dayayıp dursa, göğüs kafesim kırılacak gibi oluyordu. Bazen uyurken gizlice yanıma gelip yatıyordu. O zaman, sanki iki değirmentaşı arasındaymışım gibi hissediyordum. Ona katılıp onda yok olmamı istiyordu. Öyle bir yok olmak ki sözcüklerin tanımlama sınırı dışında. Yine böyle bir gecede, onun yükü altında nafile nefes almaya çalışırken, can çekişen beynime yıldırım gibi bir düşünce saplandı. Neden ben onu kendi içime çekmiyordum? Neden onu yeniden içime çağırmıyordum? Çağırıp varlığını yok edivereyim. Ama onu çağırmamı sağlayacak sözcüklerim yoktu. Onu kendime çekip yok edecek eylemi bilmiyordum. Benden neden ayrıldığını dahi bilmiyordum.

O son gün, garip ve kötü bir flüt sesi uzun süre kapımda yankılandı durdu. Böylesi seçkin bölgelere çingeneler, yılan oynatıcıları gelmezlerdi. Şaşırdım. Flüt çalan kişiyi derhal oradan uzaklaştırması ve dış kapıyı kapatması için hemen hizmetçiyi gönderdim. Ama hizmetçi bunu yapamadan geri döndü.

"Hanımım diyor ki, garip bir şey göstermeye geldim. Görmezse pişman olur. Sizi çağırıyor hanımım."

"Beni mi?" Flüt sesinin berbatlığından kulaklarımı parmaklarımla tıkamıştım. "Yok, ben bir şey görmek istemiyorum. Görmüyor musun meşgulüm. Git ona bir şeyler ver, sav gitsin." Avuç dolusu para tutuşturdum eline.

Ama bir süre sonra tekrara dönüp geldi. Bu defa flütün sesi iyice yakından geliyordu. Sanki avluda bir yerde çalıyordu.

"Hayır, hayır." Sertçe kapıyı kapattım. Ama o her an benim yanımda olanın, gizlice kapıyı açıp çıktığını gördüğümde şaşkınlığım son kertesine ulaşmıştı. Kapı açıktı. Avludaki sütuna yaslanmış duruyordu. Ötede ise, dış kapının yanında kahverengi elbiseler içinde, boynuna rengârenk çiçekler asmış biri sepetini açıyordu.

Kalbim, göğüs kafesimden dışarı fırlıyor gibiydi.

"Garip bir şey hanımım. Daha önce ne gördüm ne de duydum. Yaratıcının bir mucizesi. O mavi kubbelinin çarpıcı edası bu. Bak, hiç insan gözü işlemeli sürüngen görmüş müydün? Bak, biraz dikkatli bak."

Adam flütü ağzına götürdüğünde boyun damarları şişmeye başladı. Gözleri yerinden fırlayıp dışarı çıkmak için çırpınıyorlardı. Alnından ter damlaları dökülmeye başladı. O anda sepette hafif bir hareketlenme oldu. Sonra bir tıslamayla birlikte kara, siyah bir yılan başı yavaş yavaş sepetten çıkıp flüt sesine uyarak sallanmaya başladı.

Göğsüm flüt sesiyle birlikte körük gibi inip kalkmaya başladı. Dikkatle baktığımda adamın siyah, parıldayan çiz-

gili yılanının başında, parıldayan gözlerin etrafında tanıdık bir burun, yüz şekli belirmeye başladı. Gözleri bana odaklanmıştı. Işıltıyla bakan, keskin bakışlar.

"Yeter artık!" diye bağırıp avuç dolusu parayı önüne fırlattım.

"Hanım, bunun erkeği ondan ayrılmıştı. Tıpkı buna benziyordu; aynı burun, aynı yüz. Birini diğerinden ayırt edemezsin. Sanki biri diğerinin gölgesi. Bu, huzursuzdu. Gün boyu tıslayıp duruyordu. Sepeti soka soka eleğe çevirmişti. Öte tarafta diğeri de huzursuz. Deli gibi köy köy, kasaba kasaba sürüne sürüne dolaşıp duruyormuş. Bu haberi duyduğumda onu aramaya çıktım, ormanları dolaştım. Nihayet izini buldum. Boğazına bıçak yemiş bir hayvan gibi tıslıyordu. Ama onu sepete koyduğumda, bak! Şimdi bak ona, bunlar tek mi çift mi? Yaratıcının hükmü böyle hanım. Biraz düşün bunu." Hareketsiz, ses seda çıkmayan sepeti önüme sürdü. İçinde birbirine dolanmış, bütünleşmiş gibi, birbirinden ayırt edilemez bir şekilde tek vücut olmuş haldeydiler.

Bütün bedenime bir ürperti yayıldı. Gürültüyle kapıyı kapattım. Ama ondan önce kaburgalarım birbirinden ayrılıp bir saniye içinde tekrar birleşmişlerdi. İçime biri inmişti. Beni çepeçevre saran karanlıkta güçlükle etrafıma bakındım.

Hiçbir yerde yoktu o.

Kırık kaburgalarımı düzelttim. Parlak alnım kan ter içindeydi. "Alnımı silme. Onu kurulama. Bunlar alnımın parlak yazıları."

Bana doğru uzanan elleri engellemek istedim.

Yazarlar Hakkında...

Ahmet Nedim Kasmi

1916'da Sergodha'da (Pakistan) doğdu. Pencab Üniversitesi'nde lisans eğitimini tamamladıktan sonra bir süre memuriyet yaptı, ancak devlet memurluğunun kendine uygun bir meslek olmadığına karar veren yazar, basın ve yayın alanına geçti. *Çiçek, Kadın Islahı, Edebiyat* gibi dergilerden başka pek çok yayın kuruluşunda çeşitli görevlerde bulundu. 1963 yılında çıkarmaya başladığı *Funun* dergisinin yayını hâlâ devam etmektedir. Şairlik, yazarlık ve gazeteciliği ile tanınır. Kasmi, ülkesinin siyasi, sosyal, kültürel ve özellikle köylü, çiftçi, işçi kesiminin sorunlarını derinlemesine ele alan Ilerici Akım yazarlarının öncülerindendir. İdealist görüşleri ve gerçekçi yazın tarzıyla edebiyat çevrelerinde örnek alınan bir yazardır. Gerçekçi üslubuyla Pencab Eyaleti'nin köy yaşamını derinlemesine işler. Yöre halkının gelenek ve görceklerini, inançlarını ve yaşam tarzlarını, beklentilerini ve sorunlarını öykülerine konu etmeyi öncelikli amacı sayar. *Köy Odası, Doğuş ve Batış, Girdap, Kabarcık, Sel, Etraf, Issızlık, Hayat Pazarı, Kına Yaprağı, Evden Ev, Pamuk Kozası* gibi önemli öykü kitapları vardır.

Ataulhak Kasmi

Seyyah, şair, mizah ve oyun yazarı. 1 Şubat 1943'te Amritsar (Hindistan)'da doğan yazarın ailesi, Pakistan kurulunca bu ülkeye göç etti.

Kasmi, yüksek lisans eğitimini tamamladıktan sonra bir süre Lahor'daki M. A. O. Kolejî'nde eğitmen olarak çalıştı. Bu görevinden ayrıldıktan sonra ülke içinde ve dışında seyahatlere çıkarak gezi yazısı ağırlıklı edebiyat ürünleri vermeye başladı. Çok yönlü bir edebiyatçı olan Kasmi'nin çeşitli yazın türlerinde eserleri vardır. Öykü formundaki gezi yazılarını kendine has nüktedan üslubuyla kaleme alır. Aktardığı hikâyelerin konu akışında, okuyucunun tamamlaması için yer yer boşluklar bırakır. *Avarelik Tutkusu, Sürgün, Mesafeler, Amerika Ey Amerika, Dedik Çin'e Gidelim* gezi yazılarının toplandığı önemli eserlerinden birkaçıdır. *Duvarın Deliği, Mükerrer Gülüş, Ataiye, Şer Fısıldaşmaları, 12 Boynuz, Gülmek Ağlamak Yasaktır* hiciv-mizah yazılarının derlendiği kitaplarıdır. Biyografi yazılarının toplandığı kitabı, Saadet Hasan Mantu'nun kitabı *Kel Melekler*'e nazire olarak yazdığı *En Kel Melekler*, televizyon dizileri *Ali Baba ve Kırk Haramiler, Yabancılarımız, Hoca ve Oğul* ilk akla gelenlerdir. Bir süre Pakistan büyükelçisi olarak Norveç'te bulunan Ataulhak Kasmi, halen çeşitli gazetelerde siyaset ve edebiyat içerikli köşe yazıları yazmaktadır.

Eşfak Ahmet

Firuzpur (Hindistan) doğumlu Eşfak Ahmet (1925-...) Pakistan'a göç eden Hindistanlılardandır. Yüksek lisans eğitimini Urdu dili ve edebiyatı alanında Lahor'da tamamladı ve bir süre çeşitli eğitim kurumlarında görev aldı. Roma Üniversitesi'nde iki yıl Urduca eğitmeni olarak çalıştı. Çok sayıda roman, öykü, gezi yazısı ve film senaryosu yazdı. Yazılarını genellikle küçük olaylardan başlayıp genişleyerek ilerleyen bir kurgu içinde yazar. Öykülerindeki karakterler her zaman, her yerde rastlanabilecek tiplerdir. Çoğu zaman yazılarına konu ettiği karakterin psikolojik çözümlemesine girer ve bunu o karakterin en yalın hali olarak ince bir üslupla işler. İmgesel anlatım tarzının yarattığı görüntülerle öykülerine görsel bir hava kazandırır. Eşfak Ahmet, geleneksel toplum değerleri konusunda oldukça hassas bir anlatım üslubu benimser. Eşfak Ahmet'in önemli öykü derlemeleri arasında *Bir Sevgi Yüz Öykü, Parlak Çiçek, Bahar Misafiri, Yolculuk İçinde Yolculuk* yer alır.

Fikir Tonsvi

Bölge kültürünün seçkin mizah yazarlarından olan Tonsvi, 1918 yılında Multan'da doğdu. Lisans eğitimini tamamladıktan sonra eğitimcilik, hattatlık ve gazetecilik gibi değişik mesleklerde çalıştı. 1945 yılından itibaren, dönemin önemli edebiyatçılarından olan Mümtaz Müfti ile birlikte iki aylık bir dergi olan *Saveyre*'yi yayımlamaya başladı. İlk yazıla-

rını bu dergide yazdı. Hiciv ve mizah özellikle ilgilendiği yazın türü oldu. Sık sık askeri darbelere maruz kalan ülkenin siyasi koşulları, birçok yazar gibi onu da ima yollu hiciv yazılarını yazmaya zorladı. 1987 yılında vefat eden Tonsvi'nin mizah dalında birçok yayını vardır. *Yarı Gerili Ok, Adı Çıkan Kitap, Yarım Adam, Altıncı Nehir, Fikir Name* çok bilinen kitaplarındandır. İki cilt olarak yayımladığı anılarından oluşan eseri edebiyat çevrelerinde övgüyle karşılandı.

Halide Hüseyin

1938 Lahor doğumlu Pakistanlı yazar. 1960 sonrası kuşağının tanınmış kadın yazarlarından olan Halide Hüseyin, yeni kuşak öykü anlayışının en önemli temsilcilerinden sayılır. Lahor, Karaçi ve İslamabad'da çeşitli eğitim kurumlarında görev yaptı. Hindistan ve Pakistan'da yayımlanan değişik edebiyat dergilerinde çok sayıda öyküsü yer alan Halide Hüseyin'in ilk öykü kitabı 1980'de yayımlandı. Yazar, dönemin siyasi ve sosyal baskılarına öykülerinde sık sık başvurduğu sembolik anlatımla karşı koymaya çalışır. Toplumsal yaşamda yaptırım gücü olan gelenek ve hurafelere karşı takındığı tutumunu öykülerine de konu eder. "Kendimi hissetmek istediğimde yazarım." diyen yazar, ağırlıkla kadının toplum içindeki yerini irdelemeye özen gösterir. Çoğu kez olaylar karşısında bireylerin takındığı duyarsız tutumla alay eder. Çoğu öyküsünde ironik bir anlatım tarzı görülür. *Tanım, Kapı, Kırkayak, Meşgul Kadın, Yolcu, Bir Röportaj* gibi öykü derlemeleri vardır.

İbn-i İnşa

Şair, mizah yazarı, mütercim, gezgin ve gazeteci. 1927 yılında Calandhar (Hindistan)'da doğdu. Asıl adı Beşir Muhammed Han olan yazar, yazılarında İbn-i İnşa adını kullanır. Pencab ve Karaçi Üniversitelerinde Urdu dili ve edebiyatı alanında eğitim gördü. Ergenlik yaşlarında şiir yazmaya başladı. Eğitimini tamamladıktan sonra Birleşik Hindistan Radyosu'nda çeşitli görevlerde bulundu. 1960 yılından başlayarak gazete ve dergilerde değişik isimlerle yazılar yazdı ve yöneticilik yaptı. Yazarlar Birliği kurucularından olan İnşa, uzun süre Pakistan Ulusal Yayınlar Kurumu'nun yöneticiliğini yaptı. Bu kurumun sağladığı olanakla yurtdışı seyahatlerine çıktı ve dönüşünde yazdığı gezi yazıları edebiyat çevrelerinde büyük ilgi gördü. Geleneksel şiir türlerinden başka yeni şiir formlarında denemeler yaptı. Edebiyatın her dalıyla ilgilenen İnşa, "Şiire âşığım, ama nesirle evliyim." ifadesiyle edebiyatla ilgisinin ağırlık yönünü belirtir. Mizah yazılarında seçtiği farklı konular ve üslubuyla ön plana çıkar. *Gideceksen Çin'e Git, Avare Dolaşanın Günlüğü, Dünya*

Yuvarlaktır, *İbn-i Batuta'nın Peşinden* (gezi yazıları), *Ay Ülkesi*, *Bu Şehrin Bir Sokağında*, *Kör Kuyular*, *Milyonluk Şehir*, *Seher Olana Dek*, (şiir), *Çin Şiirleri* (çeviri), *Urduca'nın Son Kitabı* (mizah) gibi eserleri vardır. Londra'da kanser tedavisi gördüğü hastanede 12 Ocak 1978'de vefat etti.

İsmet Çağatay

Urdu edebiyatının tanınmış kadın yazarlarından. 1915 yılında Agra'da (Hindistan) doğdu. Dönemin reformist eğitim kurumu olan Aligarh Muslim Üniversitesi'nde eğitim gördü. Üniversite yıllarında yazmaya başlayan Çağatay'ın öyküleri dönemin önemli dergilerinde yayımlandı. İçinde yaşadığı sosyal ve kültürel çevrenin değerleri üzerine kurulu öyküler yazar. Ağırlıkla kadın sorunları ve kadınların Hint Müslüman toplumu içindeki kimliksiz ve belirsiz yerini öykülerine konu eder. Ancak kadının cinsellik boyutunu daha derinlemesine işler. Cinsel temaları çevrenin sosyal ve kültürel hassasiyetini göz ardı ederek ayrıntılarıyla işlemesi toplumun çeşitli kesimlerinin tepkilerine sebep olmuştur. Özellikle Müslüman kesimde çok evlilik konusunu, kadının toplumda cinsel meta olarak görülmesini ve çeşitli boyutlardaki cinsel şiddeti çoğu zaman ironiye varan anlatım tarzıyla işler. İlk romanı *İnatçı* 1941'de yayımlandı. Diğer eserleri arasında *Masum Kadın*, *Eğri Çizgi*, *Müşteri*, *Bir Şey*, *Şeytan*, *İki El* en önemlileri olarak sayılabilir. Çeşitli film senaryoları da yazdı.

Kamal Muhammet Han

Urdu edebiyatının isim yapmış mizah yazarlarından. 1920 yılında Çakval'da dünyaya geldi. İlk eğitimini köyünde alan yazar lisans eğitimi için Lahor'daki Hükümet Koleji'ne kayıt yaptırdı. Bu sırada İkinci Dünya Savaşı başlayınca orduya katıldı. Ortadoğu'da ve Burma'da çeşitli cephelerde görev aldı. Pakistan kurulunca bu ülkenin ordusunda görevine devam etti ve general rütbesine ulaştığında ordudan istifa etti. Muhammed Han, askerlik mesleğinden gelmesine rağmen edebiyatçı olarak nitelikli mizah ürünleri ortaya koyabilmiş seçkin bir yazardır. İşlediği konular genellikle içinde güldürü unsuru taşıyan komik olaylardır. Kullandığı dil yalındır ve bölgenin kültür öğelerini tam olarak yansıtır. Orduda geçirdiği süreyi konu alan anılarından oluşan ilk kitabı *Savaşın Gelişi* 1966 yılında yayımlandı. Hiciv ve mizah konulu yazılarının toplandığı kitapları *Selametle* ve *Güldürü Mahfili* dir.

Mustansar Hüseyin Tarar

Gezgin, romancı, öykü ve oyun yazarı. Çeşitli gazetelerde köşe yazarlığının yanı sıra televizyon programı yapımcısı ve sunucusu. 1 Mart 1939 doğumlu olan Tarar, lisans eğitimini Lahor'da tamamladıktan sonra, 1956-1961 yılları arasında İngiltere'de eğitim gördü. Bu süre içinde çeşitli Avrupa ülkelerini gezdi. Eğitimini tamamladıktan sonra gezilerini Asya ve Avrupa ülkelerinde sürdürdü. Gördüğü ülkeleri, şehirleri, tanık olduğu olayları kendine has yazı tarzıyla kaleme aldı. *Londra'dan Moskova'ya Kadar* adını verdiği gezi yazılarından oluşan ilk kitabı 1958 yılında yayımlandı. İlk öykülerini de aynı yıllarda İngilizce yazdı. Ancak daha sonra Urdu ve Pencabi dillerinde yazmaya yöneldi. Çok yönlü bir edebiyatçı olan Tarar, Urdu edebiyatında çağdaş sefername yazarlığının kurucusu olarak kabul edilir. Gezi yazılarında gördüğü yerleri, karşılaştığı olayları ve kişileri öykü kurgusu içinde anlatır. Tarar, yabancı ülkelerin kokuları ve renklerini Urdu edebiyatına aktaran gezgin olarak tanımlanır. Üslubuna tam bir romantizm hâkimdir. Yayınları arasında, *Çıktık Seni Aramaya, Endülüs'te Yabancı, Göçebe, İlk Aşk Şehri, Baykuş Kardeşimizdir, Çingene, Geçinmek Zor, Kuşlar, Akıntı, Kervansaray, Siyah Gözde Resim, Hunza Destanı, Kuzey Yolculuğu* gibi eserler sayılabilir.

Muştak Ahmet Yusufi

Mizah ve hiciv yazarı. 1924 yılında doğan Yusufi, dönemin gözde eğitim kurumu olan Aligarh Üniversitesi'nde üstün dereceyle eğitimini tamamladı. Çeşitli devlet kurumlarında görev yapan Yusufi, halen bir bankada üst düzey yönetici olarak çalışmaktadır. Öğrencilik yıllarında, Urdu edebiyatçıları arasında seçkin bir yere sahip olan Reşid Ahmet Siddiki'nin yazılarından etkilendi. Urdu edebiyatında önemli bir yer edinen Yusufi, mizahi olmayan sıradan konuları, nüktedan üslubuyla mizah kalıbına sokmasıyla tanınır. Özellikle bölgesel kültür öğelerini yazılarına konu edinir. Zaman zaman Hintdistan-Pakistan kültürünün özgünlüğüne karşı takınılan tutumu ince bir üslupla hicveder. Yaşam ve yaşamla ilintili konuları çoğu kişinin fark edemediği bir yönüyle ele alıp mizah unsuru oluşturmada başarılı bir yer edinmiştir. Urdu edebiyatı eleştirmenleri, mizah ve hiciv yazarlığında 'Yusufi dönemi' yaşandığı konusunda birleşirler. *Meşale Altı Karanlık, Ağzım Kurusun, Zor Peşinde, Kayıp Su* Yusufi'nin hiciv-mizah yazılarının toplandığı eserleridir.

Niyaz Fetihpuri

Asıl adı Niyaz Muhammed Han olan yazar, 1884 yılında Fetihpur'da doğdu. Hindistan kökenli olmasının sağladığı standart Urducasıyla edebiyatın her türünde nitelikli ürünler yarattı. Roman, öykü, hiciv ve eleştiri yazıları gibi edebiyat türlerinin yanında tarih, din, toplumbilim konularında da pek çok önemli bilimsel eserin sahibidir. Fetihpuri, özellikle dönemindeki romantizm akımının etkisiyle hem eleştiri yazılarında hem de roman ve öykülerinde romantik anlatım tarzını ön plana çıkardı. Birleşik Hindistan'ın dört bir yanında yayımlanan ve Urdu edebiyatına çok sayıda yeni yazar kazandıran edebiyat dergisi 'Nigar'ın yayımcısı olması edebiyat çevrelerinde ona önemli bir paye kazandırdı. *Şairin Sonu, Şahab'ın Hikâyesi, Kültürün Beşiği, Süshane* gibi önemli eserleri Urdu edebiyatına kazandırdı. Hindistan'ın bölünmesinden sonra Pakistan'a yerleşen yazar, 1966 yılında Karaçi'de vefat etti.

Patris Buhari

Asıl adı Seyyid Ahmet Şah Buhari. Yazar olarak Patris Buhari adıyla tanınır. 1898'de Peşaver'de doğan Patris, Lahor'daki Devlet Koleji'nde lisans eğitimini tamamladı. Bir süre sonra Londra'ya gitti ve Cambridge Üniversitesi'nde İngiliz dili ve edebiyatında yüksek lisans eğitimi gördü. İngiltere'den döndükten sonra çeşitli eğitim kurumlarında eğitimcilik ve yöneticilik görevlerinde bulundu. 1937 yılında Hindistan Radyosu kurulunca yönetici olarak bu kuruma atandı ve Delhi'ye gitti. Hindistan'da Müslümanlar ile Hindular arasında gerginlikler artınca Lahor'a döndü ve eğitimcilik görevine devam etti. Pakistan'ın kurulmasından sonra Pakistan temsilcisi olarak çeşitli uluslararası görüşmelere katıldı. Son olarak Birleşmiş Milletler enformasyon biriminin sekreterliğine atandı. 1958 yılında New York'ta vefat etti. Buhari, Urdu ve İngiliz edebiyatının önemli bir edebiyatçısı kabul edilir. Urdu edebiyatında mizah yazarlığında yeni tarzın öncüsü sayılır. Hem sözcüklerle oynamasıyla hem de olaylara bakışıyla mizah unsuru üretir. Oyun yazarı ve yönetmen olarak da tiyatroda önemli bir yere sahiptir. *Patris'in Yazıları* adı altında toplanan mizah yazıları Urdu edebiyatının mizah başyapıtı olarak kabul edilir. Oyun yazarlığında daha çok Batı edebiyatlarından çevirileri vardır. Fransız edebiyatından çevirdiği *Sağır Çift, Mısır Rakkasesi;* İngiliz edebiyatından çevirdiği *Elma Ağacı* gibi önemli oyunları, Urducaya aktardığı çalışmalarıdır.

Safdar Mahmut

Araştırmacı, yazar, üst düzey yönetici. 1944 yılında doğan Safdar Mahmut, Pakistan'ın önemli tarihçileri arasında yer alır. Araştırmacı yazarlığının yanı sıra çeşitli edebiyat türlerinde yazıları vardır. Pencab Üniversitesi'nde siyasal bilgiler yüksek lisansını yaptıktan sonra Oxford Üniversitesi'nde doktora eğitimi gördü. Çalışma hayatına Devlet Koleji'nde eğitimci olarak başladı. İlerleyen yıllarda ulaştırma ve kültür bakanlıklarında çeşitli kademelerde görevlerde bulundu. Ülkesinde üstlendiği görevlerden dolayı birçok başarı ödülüne layık görüldü. Eserleri arasında tarih konulu çalışmalar ağırlıkta olmasına rağmen, edebiyat ve mizah içerikli yayınları arasında yer alan *Daimi Bahar, Dert Bilirlik* gibi hiciv-mizah kitaplarıyla da edebiyat çevrelerinde önemli bir yer edinmiştir.

Şefik-ur Rahman

Urdu edebiyatının tanınmış öykü, mizah ve hiciv yazarlarından. 9 Kasım 1920 yılında Hindistan'ın Pencab (Doğu Pencab) eyaletinde doğdu. Pakistan kurulunca bu ülkeye yerleşti. 1942 yılında Lahor'daki King Edward Tıp Fakültesi'nde eğitimini tamamlayan yazarın asıl mesleği doktorluktur. Tıp doktoru olmasına rağmen edebiyat alanında da önemli eserler verdi. Öykü, mizah ve hiciv yazarlığında kendine has bir tarzı ve ince bir üslubu vardır. Kelime oyunları ve dolambaçlı ifadelerle okuyucuyu şaşırtmak yerine, özünde komik olan olaylardaki mizah unsurunu ön plana çıkarır. Kaleme aldığı konular gündelik yaşamın içinde olan ve herkesin her yerde karşılaşabileceği türdendir. Mizah yazılarında okuyucuyu düşündürme kaygısı taşımaz; aksine sade, anlaşılır ve akıcı yazmayı yeğler. Öykü yazarlığında da önemli eserler veren yazarın ilk eseri 1942 yılında *Güneş Işınları* adıyla yayımlandı. *Tomurcuklar, Dalgalar, Met ve Cezir, Uçuş, Ahmaklıklar, Pişmanlıklar, Diğer Ahmaklıklar, Dicle, Pencereler* diğer eserleridir.